

Landschap Veerse Meer

landschapsanalyse van het Veerse Meer

ontstaan - kenmerken - kwaliteiten - knelpunten - handreikingen

Zicht over de buitendijks gelegen akkerland met rechts natuurgebied de Middelplassen. Geheel links, binnendijs, de Egbert-Petruspolder.

Zicht langs de St. Felixweg kijkende richting Kamperland, links de Goudplaat

Zicht op Veere. In de verte de Veerse Gatdam als beëindiging van het Veerse Meer.
Rechts het zicht richting Kamperland en de Schotsman

Zicht over de Veerse Gatdam met rechts het Veerse Meer

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Ontwikkelingsgeschiedenis de historie in vogelvlucht	7
3. Landschapskarakteristieken kenschets van de landschappen rond het meer	19
4. Landschapsplan Veerse Meer het iconische plan en de achterliggende gedachten	29
5. Kernkwaliteiten landschap beschrijving van de landschapskwaliteiten	49
6. Knelpunten landschapskwaliteiten onder druk	73
7. Handreikingen behouden en versterken handreikingen voor een landschappelijk aantrekkelijk Veerse Meer	81
8. Bijlagen aanvullende informatie en studies	95
Bronnen en aanvullende informatie	101

An aerial photograph of a rural landscape. In the foreground, there are green agricultural fields and a dirt road. In the middle ground, a large body of water (a lake or reservoir) is visible, surrounded by green hills. The background shows more distant hills under a hazy, overcast sky. A black rectangular box is overlaid on the lower part of the image, containing the text "1. Inleiding".

1. Inleiding

Het Veerse Meer oefent een grote aantrekkingskracht uit op toeristen, recreanten en inwoners. Het is een heerlijk gebied om te fietsen langs dijken, te wandelen in bossen, te luieren langs de oever of juist actief te zijn op of onder water. Het is een plek om te ontsnappen aan de dagelijkse sleur en de gehaaste en versteende wereld van de stad. Al bijna 60 jaar lang.

Het is een zorgvuldig geconstrueerd vakantielandschap, waarvoor de basis is gelegd in het Landschapsplan Veerse Meer. Ontworpen door landschapsarchitecten Nico de Jonge en Ellen Brandes. Het plan en het Veerse Meer zelf zijn icoon geworden voor maakbaar Nederland. En nog altijd weten het plan en het gebied de tand des tijds aardig te doorstaan.

Toch komen er ook scheuren in het fundament en staan het landschap — het visitekaartje van het Veerse Meer — en de omgevingskwaliteit onder toenemende druk. De waterkwaliteit is nog altijd niet goed, er is achterstallig onderhoud van groen en voorzieningen, bepaalde natuurwaarden gaan achteruit en door alle bouw- en ontwikkelprojecten worden de kwaliteiten van het gebied steeds verder bedreigd.

Om hier antwoord op te geven om deze tendens te keren zijn de Provincie, de gemeenten en de maatschappelijke partners begonnen met het opstellen van een nieuwe, integrale Gebiedsvisie Veerse Meer.

Walcheren

Noord-Beveland

Zuid-Beveland

Afbakening

Voorliggende studie is onderdeel van de Gebiedsvisie Veerse Meer. De insteek is primair gericht op landschap en ruimtelijke belevingskwaliteit. Deze studie richt zich op het gehele Veerse Meer gebied; locatiespecifieke analyses zijn hier geen onderdeel.

Doel

Het doel van het document is om inzicht te bieden in het landschap van het Veerse Meer en een landschappelijk kader te bieden voor het behouden, beschermen en ontwikkelen van de ruimtelijke belevingskwaliteit in de te ontwikkelen Gebiedsvisie.

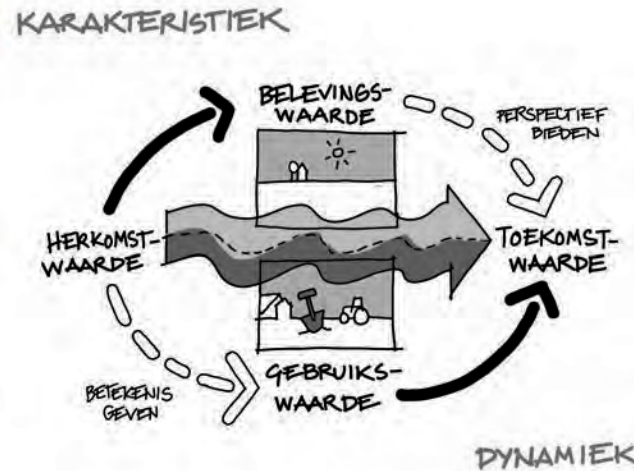
Omgevingskwaliteit

Ruimtelijke belevingswaarde is één onderdeel van het bredere begrip omgevingskwaliteit. Om tot een goede omgevingskwaliteit te komen, zullen de economische concurrentiekracht en de leefbaarheid meegewogen moeten worden. Dat is een complexe afweging met andere ongelijksoortige waarden en belangen. Het is geen te objectiveren activiteit. Daarvoor is een proces nodig van ontwerpen en oordelen in gezamenlijkheid om tot besluitvorming te kunnen komen. Hiervoor is de Gebiedsvisie gestart.

Begrippen

In het document worden de begrippen herkomstwaarde, gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde gebruikt. De begrippen helpen om vat te krijgen op het abstracte begrip ruimtelijke kwaliteit. Deze begrippen hangen nauw met elkaar samen (zie figuur) en bieden handvaten voor zowel het beoordelen van ruimtelijke kwaliteit als voor het ontwikkelen ervan.

De *herkomstwaarde* beschrijft waar het landschap vandaan komt: de ontstaansgeschiedenis. Deze is sterk bepalend voor de unieke kwaliteiten van het gebied en bepaalt samen met de belevingswaarde de *karakteristiek* — het DNA — van het gebied.

Samenhang in begrippen ruimtelijke kwaliteit. Bron: Dauvellier planadvies.

De *belevingswaarde* is subjectiever en gaat in op de kwaliteit van de zintuiglijke beleving en ervaring. Hoe beleven we het landschap en heeft die ervaring kwaliteit?

De *gebruikswaarde* is de functionele kwaliteit van het landschap. Het gebruik en de toekomstige wensen voor gebruik bepalen de *ruimtelijke dynamiek* in een gebied. Waar karakteristiek en dynamiek uit de pas lopen ontstaat frictie, omdat het landschap karakter en samenhang verliest, verzakelijkt, verrommelt en versnipperd.

De *toekomstwaarde* kijkt voorbij de huidige situatie en beschouwt of het landschap de veranderende omstandigheden kan opvangen.

Opbouw rapportage

Het rapport is als volgt opgebouwd:

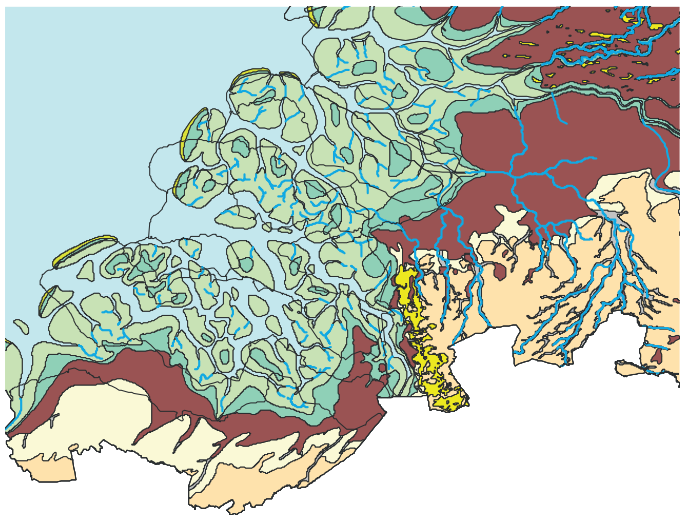
2. Ontwikkelingsgeschiedenis. Biedt een beknopte overzicht van de ontwikkelingsgeschiedenis om het gebied te kunnen plaatsen in tijd en context.
3. Landschapskarakteristieken. Beschrijft de landschappen van het Veerse Meer en hun karakteristieken.
4. Landschapsplan Veerse Meer. Bespreekt het iconische plan van Nico de Jonge en Ellen Brandes en de achterliggende ontwerpprincipes.
5. Kernkwaliteiten landschap. Beschrijft de kernkwaliteiten van het Veerse Meer gebied. Hier komen herkomstwaarde, gebruikswaarde en belevingswaarde samen.
6. Knelpunten. Beschrijft de belangrijkste knelpunten vanuit landschappelijk perspectief: de mismatch tussen landschappelijke karakteristiek en ruimtelijke dynamiek.
7. Handreikingen behouden en versterken. Op basis van de analyse worden handreikingen gegeven om de landschappelijke kwaliteiten van het gebied te behouden en te versterken.

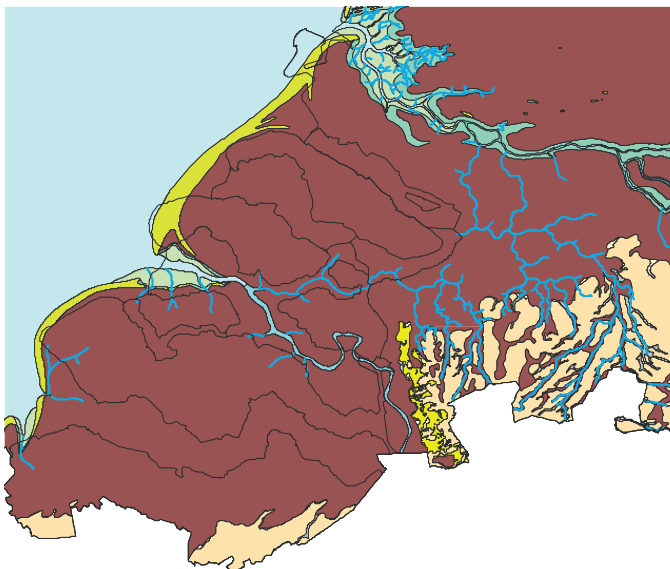

2. Ontwikkelingsgeschiedenis

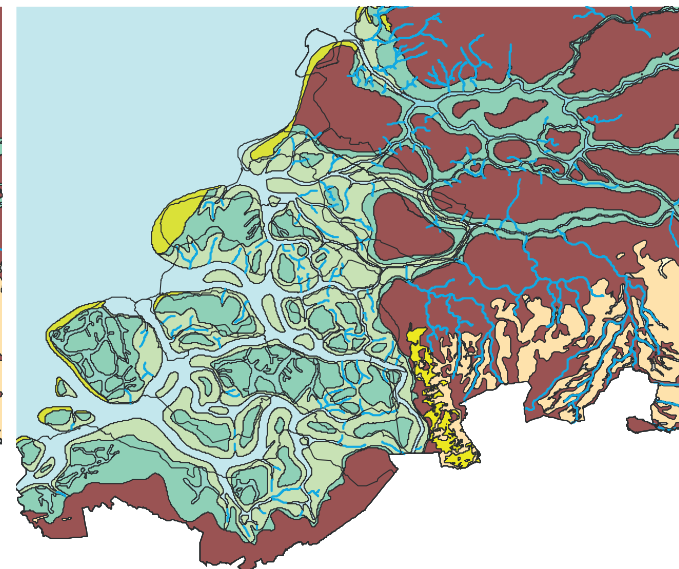
de historie in vogelvlucht

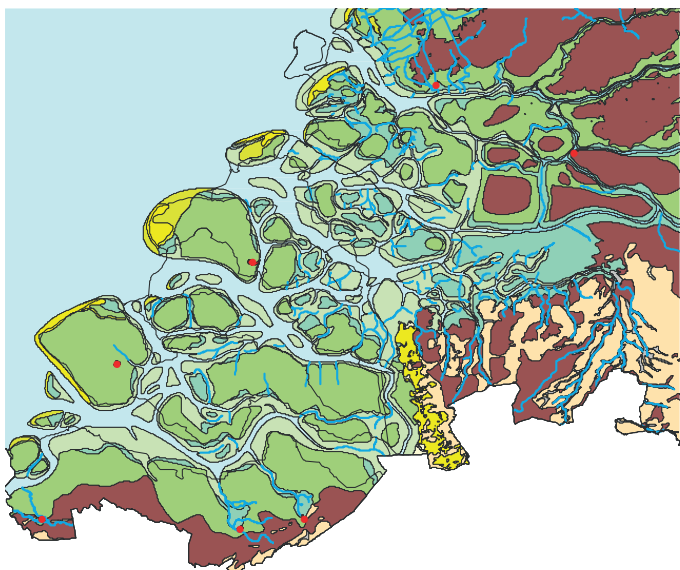
3850 v. Chr. Zeeland is een landschap van slikken, schorren en platen. De vestiging van planten op de hogere delen zorgt voor het invangen van klei.

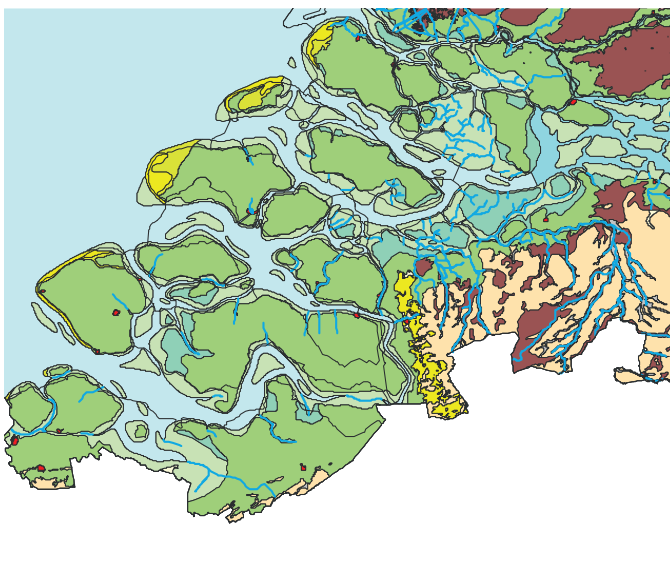
1500 v. Chr. De kust is geheel gesloten en er vormt zich in de lagune een dikke veenlaag — het Hollandveen.

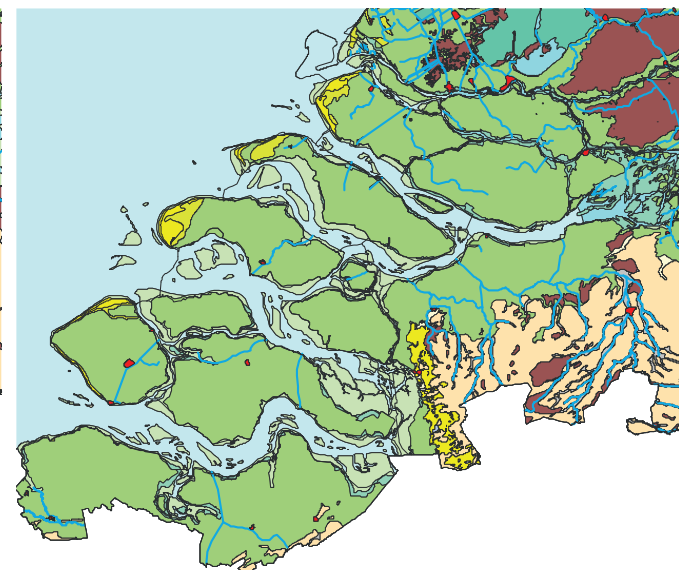
800 n. Chr. De kustbarrière wordt doorbroken en delen van het veen worden weggeslagen of overstromen. Vanuit de kreek wordt klei, zavel en zand afgezet.

1250 n. Chr. De activiteit van de zee neemt af en meer land wordt beschikbaar voor bewoning. De mens gaat zich actief beschermen tegen de zee met de bouw van dijken.

1500 n. Chr. Steeds meer land wordt ingepolderd. Stormvloed en zorgen voor dijkdoorbraken en laten hun sporen na in het landschap.

1850 n. Chr. De aanwinst van meer land ten koste van de zee gaat door en Zeeland nadert zijn huidige vorm.

Begroeide zandplaten. Foto: <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Joop van Houdt

In den beginne

Nog maar 6000 jaar geleden was Zeeland een soort Wadden-gebied. De zee en getijdengeulen voerden continue zand aan voor de vorming van zandplaten en strandwallen. Met deze voortdurende ophoging veranderde het waddegebied in een kwelderlandschap. De vestiging van de eerste planten zorgde voor het invangen van klei. De afzetting van de kwelderkleien was begonnen. De verlandingszette verder door en met een nagenoeg gesloten kustbarrière ontwikkelde zich een hoogveenlandschap. De gesloten kust werd rond 1000 v. Christus weer doorbroken, waardoor het veengebied werd aangetast door inbraken vanuit zee. Het grootste deel van het veen werd echter pas in de Vroege Middeleeuwen weggeslagen of vanuit de kreek bedekt met klei. De mens heeft vanaf die tijd een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van het gebied door het voortdurend in- en aandijken van natuurlijke opwassen (slikken en schorren). In de verdere geschiedenis van Zeeland groeien de eilanden steeds verder naar elkaar toe. Al breekt de zee af en toe verwoestend in.

Zeeland 1580 Ortelius naar Van Deventer [orteliushmaps.com](https://beeldbank.rws.nl)

Veerse Gat of Veergat

Het Veerse Meer heeft zijn oorsprong in een van de zeearmen die in die tijd Zeeland inprikte, het Veerse Gat of Veergat. Deze arm werd door vier eilanden begrensd: Zuydt-Beveland in het zuiden, het Eiland van Wolfersdyck in het midden, Noord-Beveland in het noorden en Walcheren met de stad Veere in het westen. Tussen Walcheren en Zuid-Beveland lag tot de aanleg van de Sloedam in 1871 de zeearm Het Sloe. Het kleinere oostelijke deel van de Veerse zeearm werd de Zuidvliet genoemd. Het deel bij de doorgang naar de Oosterschelde, de Zandkreek.

De invloed van de zee werd beperkt door dijken van de inpolderingen rondom het Veerse Gat. Daarbinnen hadden de natuurlijke processen vrij spel. Geregeld brak de zee door de dijken heen, soms met overstromingen en vele slachtoffers tot gevolg. De Watersnoodramp van 1953 maakte op een gruwelijke manier duidelijk dat het deltagebied nog altijd niet bestand was tegen extreem natuurgeweld.

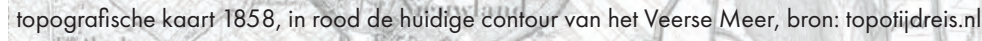
Bouw van de Veerse Gatdam, foto: <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat

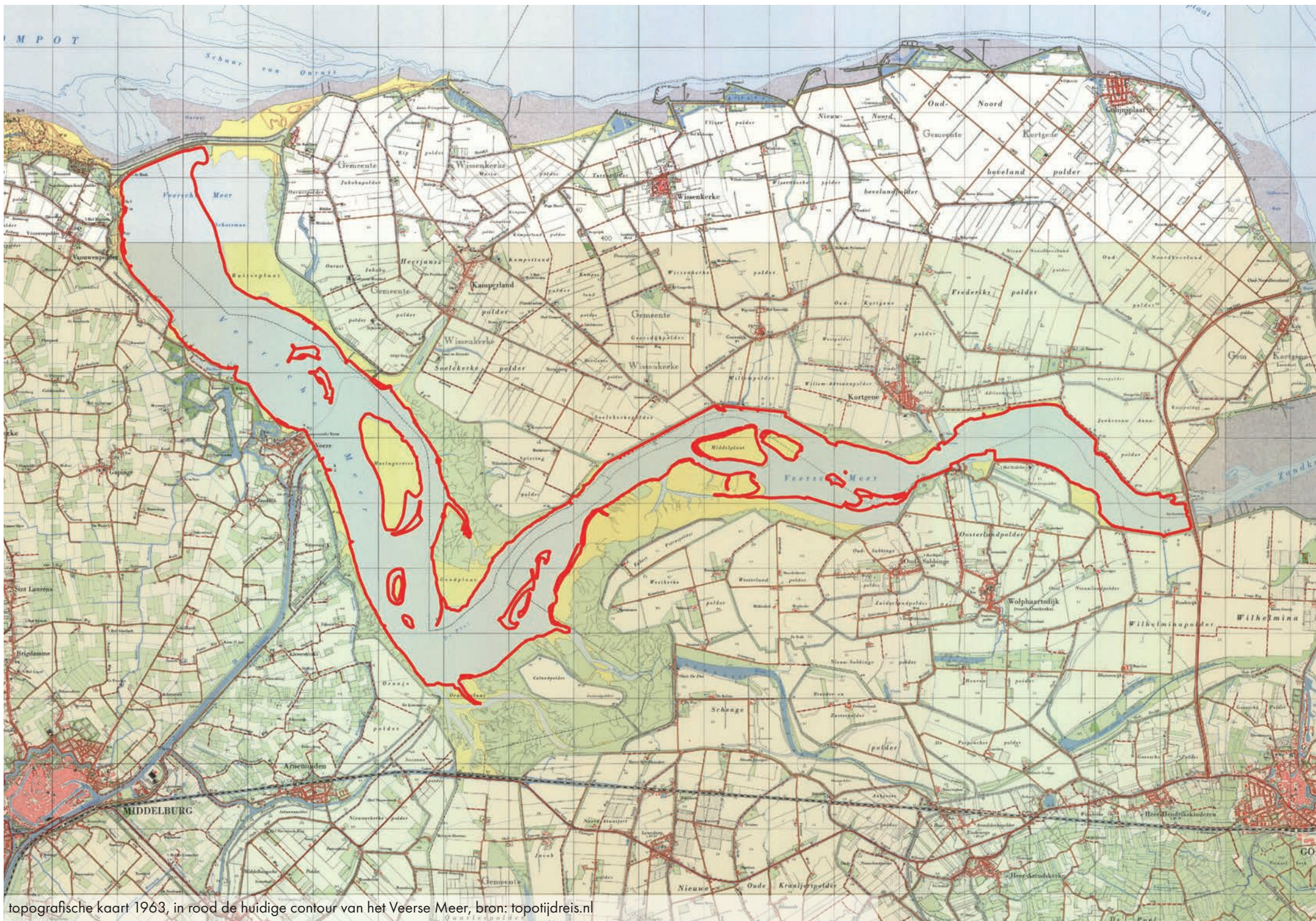
Deltaplan

Tijdens de watersnood van 1953 brak de dijk rond het Veerse Gat op negen plaatsen door en stroomden de polders vol. Na de ramp werd het Deltaplan opgesteld. Met het verkorten van de kustlijn en het verhogen van de dijken moest een nieuwe ramp voorkomen worden. Het Drie-eilandenplan, waarin Walcheren, Noord-Beveland en Zuid-Beveland met elkaar verbonden werden, moest de kustlijn met zeker 40 kilometer verkorten. Eerst werd de Zandkreekdam aangelegd (voltooid: 4 mei 1960) en vlak daarna de Veerse Gatdam (later Veerse Dam) (voltooid: 27 april, 1961). Het Veerse Meer was daarmee een feit.

De transformatie van zeearm tot meer, veranderde het hele gebied ingrijpend. Alleen al in het Veerse Meer zelf ontstonden na de afdamming 2100ha aan drooggevalen platen en slikken.

In 1960 maakten Nico de Jonge en Ellen Brandes een inrichtingsplan voor het Veerse Meer dat de verandering van de functies van het meer en het ommeland verder zou veranderen.

topografische kaart 1963, in rood de huidige contour van het Veerse Meer, bron: topotijdreis.nl

N.M. de Jonge Veerse Meer overzicht (1965), bron: NAI LANDk19

N.M. de Jonge Veerse Meer (1964) bron: NAI LANDt100

Ellen Brandes Veerse Meer (Haringvreter) bron: NAI LANDk57

Recreatielandschap

In de eerste Nota Ruimtelijke Ordening (1960) werd al voorgesteld op de natuur- en recreatiefunctie die het Veerse Meer zou krijgen. Er werd bepaald dat Staatsbosbeheer een landschapsontwerp zou opstellen voor een doelgroep van 5 miljoen recreanten uitgaande van een actieradius van 90 km voor dagrecreatie. Voor verblijfsrecreatie werd uitgegaan van een radius van 225 km, wat overeenkwam met een verzorgingsgebied van 25-30 miljoen mensen.

Het gebied kon uitgroeien tot een trekpleister van formaat. Landschapsarchitect Nico de Jonge kreeg de opdracht. Hij werkte eerder al aan het Reconstructieplan Walcheren en het Veerse Bos. Samen met Ellen Brandes en enkele andere collega's, waaronder Lodewijk Wiegiersma, werkte hij aan het plan dat een icoon werd voor zijn tijd en de Nederlandse landschapsarchitectuur. Nog altijd bepaalt het plan het aanzicht van het Veerse Meer. Zie voor meer informatie hoofdstuk 4.

Dagrecreatie in de begin dagen van het Veerse Meer. Bron: Zeeuwsarchief
Camping Nederlandse Caravanclub aan het Veerse Meer bij Kortgene.

Toeristische trekpleister

Het Veerse Meer werd een toeristische trekpleister van formaat. In 1962 voeren er nog ca. 3500 plezierboten door de sluis in de Zandkreekdijk, twintig jaar later waren dat er 11 keer zoveel. Jachthavens en aanlegplekken verschenen in rap tempo, het aantal (verblijfs)recreatie terreinen breidde uit, evenals het aantal parkeerplekken. Recreatie voerde de boventoon en vormde een belangrijke bron van inkomsten voor de omliggende plaatsen. Het oorspronkelijke plan van De Jonge werd in het Ontwikkelingsplan 1967 enigszins aangepast om meer (verblijfs)recreatie mogelijk te maken en om tegemoet te komen aan de wensen van de agrariërs. Veel van het als groen ingetekende gebied in het plan werd uiteindelijk akkerland.

Met de afdamming verdween de dagelijkse getijdebeweging van de zee. Er kwam een vast zomer- en winterpeil. Het zoute water werd langzaam zoeter door de lozing van polderwater en de val van hemelwater. Het werd een brakwatermeer met een geheel eigen flora en fauna. Als snel werd het ook een belangrijk gebied voor vogels.

Algengroei

Stagnerende ontwikkelingen

Met name in de jaren '90 van de vorige eeuw stagneerde de ontwikkeling van het Veerse Meer. Het bleek steeds moeilijker om de verschillende functies en belangen samen te laten gaan. De landbouw kreeg het moeilijker en veel recreatieve voorzieningen verpauperden langzaam. Het meer zelf werd steeds voedselrijker door de inlaat van nutriëntenrijk polderwater. Samen met het onnatuurlijke peilbeheer leidde dit tot een onevenwichtige natuur. Er ontstond onevenredige algengroei, het water werd steeds troebeler en in de diepe delen werd het water zuurstofloos door een ongezonde gelaagdheid in het water.

Om de problemen het hoofd te bieden en het Veerse Meer op verantwoorde wijze zijn allure terug te geven werd het overkoepelende project *Rondom het Veerse Meer* opgezet. Dat leidde in 2004 tot de gebiedsvisie *Rondom het Veerse Meer*. In datzelfde jaar werd het doorlaatmiddel de Katse Heule in gebruik genomen en verbeterde de waterkwaliteit van het Veerse Meer zienderogen. Een keerzijde hiervan waren dat de Japanse oester, Chinese wolhandkrab en Japanse kruiskwal hun intrede deden en omliggende agrarische gronden last kregen van verzilting.

Omgevingskwaliteiten onder druk

Onder druk

De recreatieve belangstelling voor het Veerse Meer nam met de nieuwe gebiedsvisie weer toe. De daaraan gekoppelde ontwikkeling van verblijfsaccommodaties is terug te zien rond het Veerse Meer (zie volgende pagina's). Bestaande parken werden vernieuwd en/of uitgebreid (o.a. de Witte Raaf, de Paardekreek, Ruiterslaats en Schotsman) en nieuwe parken en accommodaties vonden een plek in de havens (Kammerland, Kortgene en Veere) en langs of bij het Veerse Meer (Harbour Village, Veerse Kreek, Waterpark Veerse Meer, Camping de Heerlijkheid, Fletcher Hotel, De Groote Duynen, Domein het Camperveer). Daarnaast liggen er diverse plannen voor verdere uitbreiding van het recreatieve aanbod.

Deze ontwikkelingen zetten de omgevingskwaliteit dusdanig onder druk dat er ongerustheid ontstaat onder de Zeeuwse bevolking. Tegelijk gaat het niet goed met de natuurwaarden en waterkwaliteit van het Veerse Meer. Tegelijkertijd is er ook het besef dat toerisme en recreatie een van de belangrijkste economische pijlers is voor het gebied. Het Veerse Meer gaat een nieuwe fase in. In 2019 is gestart met het opstellen van een nieuwe gebiedsvisie.

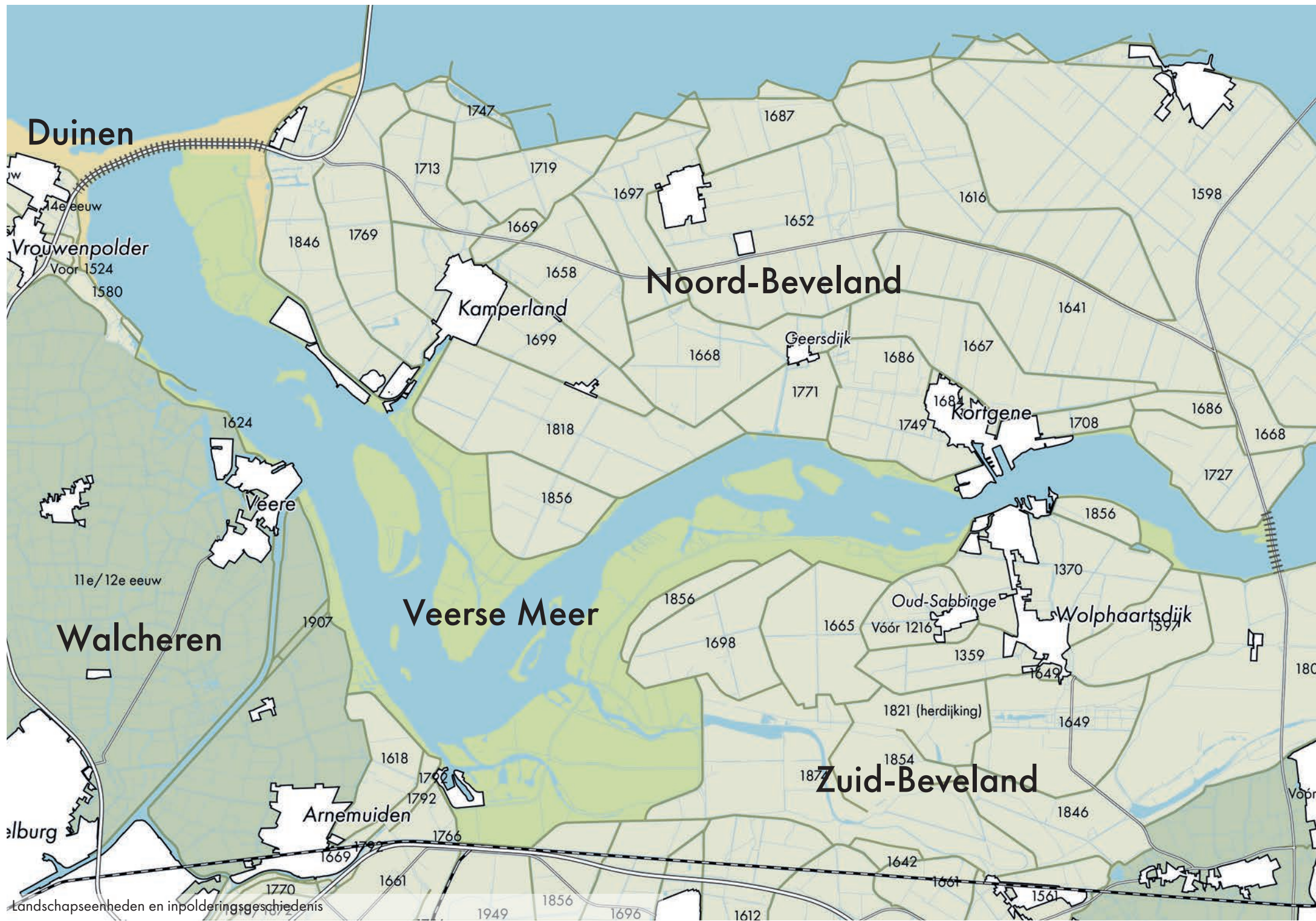
topografische kaart heden

An aerial photograph of a rural landscape. The foreground is dominated by large, rectangular agricultural fields in various shades of green and brown. A winding road or path cuts through the fields on the left side. In the distance, a small town or village is visible, with several buildings and a church spire. The sky is overcast with soft, grey clouds.

3. Landschapskarakteristieken

kenschets van de landschappen rond het meer

Onderdeel Zuidwestelijke delta

Het Veerse Meer valt onder het landschap van de Zuidwestelijke delta. Dit landschap heeft zich in de loop van duizenden jaren opgebouwd onder de invloed van sediment en de waterbewegingen van de Schelde en de zee. De afzettingen zijn zeer vruchtbaar en vanaf de Middeleeuwen heeft de mens de strijd aangeboden met de zee om op deze gronden gewassen te kunnen verbouwen. Voor economisch gewin werd in de loop van de eeuwen nagenoeg de gehele delta ingepolderd. Dat gebeurde op verschillende manieren. Op basis hiervan is het Veerse Meer gebied in grote lijnen op te delen in zes deelgebieden/landschappen met elk hun eigen karakteristiek. De kenmerken van deze deelgebieden gelden als vertrekpunt voor behoud, beheer en verdere ontwikkeling.

In dit hoofdstuk worden de verschillende deelgebieden kort gekenschetst. Daarna zullen onderdelen van deze kenschetsten, die relevant zijn voor de directe omgeving van het Veerse Meer, uitgebreider besproken en toegelicht worden.

Zes deelgebieden

Hieronder volgt een zeer beknopte beschrijving van de zes deelgebieden. In de volgende pagina's worden de zes deelgebieden uitgebreider gekarakteriseerd.

Walcheren — Oudland, gekenmerkt door een fijnmazige structuur wat een veelzijdig en afwisselend landschap oplevert. Het bochtige wegenpatroon zorgt voor een steeds wisselend beeld.

Noord-Beveland — Nieuwland, gekenmerkt door grootschalig en beeldbepalend agrarisch gebruik. Weids en plat met lange zichten die her en der onderbroken worden door dijken of boomenrijen. Rechte wegen benadrukken de beleving van de grote open ruimte.

Zuid-Beveland — Nieuwland en Oudland, lijkt qua landschapelijke beleving op Noord-Beveland; alleen is deze afwisselender door de doorsnijding met kreekrestanten (de Schengen en de Zwaakse Weel) en de kleinere polders die nadrukkelijk als opeenvolgend op elkaar zijn te ervaren. De ontginningsgeschiedenis van het gebied is direct afleesbaar.

Veerse Meer — water en buitendijkse gebieden, gekenmerkt door de invloed van het water. Uniek en exemplarisch restant van een vroeg-Middeleeuwse zeearm. De schorren, slikken, platen en eilanden bieden een inkijkje in de dynamische wordingsgeschiedenis van het gebied en zijn belangrijk voor kust- en moerasbroedvogels (N2000 Vogelrichtlijn). De beleving is afwisselend door de slingerende vorm van het meer en de verschillende verschijningsvormen van de oevers — natuurlijk en agrarisch. Het landschapsontwerp van Nico de Jonge is van grote invloed op de beleving van het meer.

Duinen — kenmerkend reliëfrijk landschap dat door zijn hoogteverschillen en natuurlijke uitstraling een spannend contrast vormt met de achterliggende polders.

Dammen — bepalende civiel-technische ingrepen als onderdeel van het Deltaplan.

Legenda

- buitendijkse gebieden
- Nieuwland
- Oudland
- Duinen
- Water
- Bebouwd gebied (TOP10NL mei 2021)
- Dammen
- Jaar van inpoldering

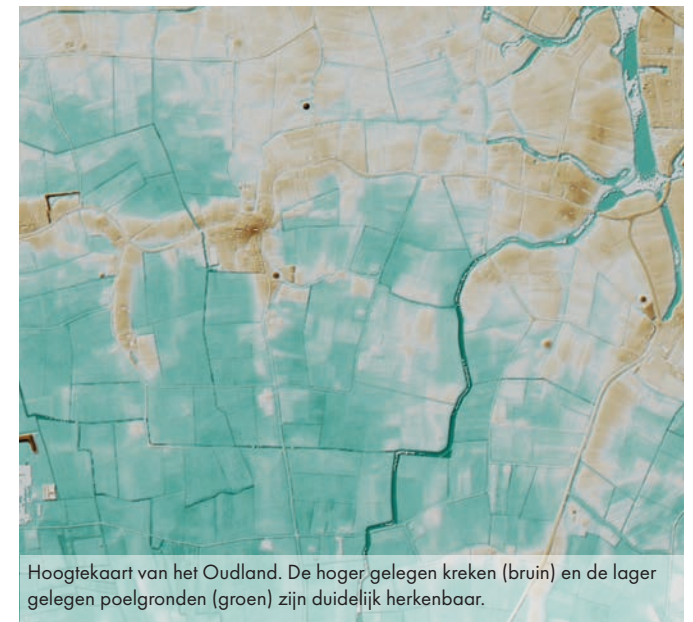
Oudland - Walcheren

Het relatief kleinschalige, gevarieerde landschap van Walcheren. Foto: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Amersfoort/12415-38576

Kaartfragment met kenmerkende landschapselementen zoals kreekrestanten, wisselend landgebruik en wegen en bebouwing op de kreekruigen

Hoogtekaart van het Oudland. De hoger gelegen krekken (bruin) en de lager gelegen poelgronden (groen) zijn duidelijk herkenbaar.

Beschrijving

Het Oudland bestaat uit de klei-op-veen gebieden die na het begin van de jaartelling niet zijn aangetast door erosie. Het is letterlijk oud land. Het Oudland is rijk aan microreliëf: als een poffertjespan door de afwisseling van hoger gelegen, slingerende oude kreekruigen en de lagere, ingeklonken veen en klei-op-veengebieden; de poelgronden.

De kracht van het kleinschalige landschap zit in de oude geomorfologische structuren en de sterk daaraan gerelateerde cultuurhistorische, natuurlijke en landbouwkundige elementen.

Op de voormalige kreekruigen vinden we de smalle, slingerende wegen, (lint)bebouwing, akkerbouw en fruitteelt - vaak omzoomd door hagen, windschutten of bomenrijen. De lagere delen zijn relatief nat en voornamelijk in gebruik als grasland.

In de loop van de tijd zijn verschillende van de kenmerkende elementen verloren gegaan of aangetast door onder andere inundatie en ruilverkavelingen. Veel van de kenmerkende meidoornhagen zijn verdwenen en delen van het kenmerkende microreliëf zijn vlak getrokken.

Alsnog is het landschap kleinschalig en afwisselend wat het in combinatie met de ligging ten opzichte van Middelburg en de toegangswegen erg aantrekkelijk maakt voor recreanten.

Kenmerkende waarden

aardkundige waarden

- kreekruigen, poelgronden en welvingen in getij-afzettingen

natuurwaarden

- waardevol landschap: diversiteit aan vegetatiecomplexen: dijkstruwelen, krekken, natte poelgronden, duinen
- gradiënten hoog-laag/droog-nat

cultuurhistorische waarden

- kleinschalig agrarisch landschap
- kreekruigen met daarop nederzettingen en wegen
- laag gelegen poelgronden en sprinken
- vliedbergen
- meidoornhagen als perceelscheiding
- vesting Veere en de voormalige veerverbinding met Kamperland
- kanaal door Walcheren
- werkhaven Deltawerken (Oostwatering)
- oude, solitaire boerderijen
- icoon van Ruilverkavelingswet 1954
- landschapsplan Veersche Kreek (Nico de Jonge)
- landfront Vlissingen
- buitenplaatsen, Arcadisch landschap

De weidse, open polders met een orthogonale opzet van het Nieuwland op Noord-Beveland

Kaartfragment met kenmerkende orthogonale polderstructuren en de los verspreide boerderijen

Hoogtekaart van het Nieuwland. Een vlak landschap met de dijken als duidelijk herkenbare structuur.

Beschrijving

Het Nieuwland bestaat uit de gebieden die na 1000 v. Chr zijn ontstaan en ingedijkt zijn na 1200 n. Chr. Het Nieuwland van Noord-Beveland is niet zoals elders in Zeeland ontstaan voor het wegslaan van het veen door de zee. Tijdens de Sint Felix-vloed (1530) kwam Noord-Beveland volledig onder water te staan en boven op het Oudland vormde zich 80 jaar lang een nieuwe laag van schorren en slikken. Daarna werd het opnieuw ingepolderd. Het Nieuwland is daardoor zeer vlak. De dorpen liggen landinwaarts ten opzichte van de later opgeschoven oever als gevolg van de voortschrijdende inpolderingen.

De grote, open agrarische ruimten zijn kenmerkend voor Noord-Beveland. De polders hebben een duidelijke planmatige structuur met rechte wegen en effectieve ontwateringssytemen. De verspreide boerderijen liggen op regelmatige afstand. Rondom de polders vertellen de beeldbepalende dijken het verhaal van de opeenvolgende inpolderingen. Oude geomorfologische

structuren ontbreken nagenoeg op enkele kreekrestanten na. Het totale landschap van polders en dijken geeft een goed beeld van de ontstaansgeschiedenis van het gebied.

Zowel vanuit ecologisch als recreatief perspectief liggen de kwaliteiten vooral langs de randen van het Veerse Meer. Voor de recreant zijn de vergezichten vanaf de dijken, over de platen richting de overkant van het Veerse Meer en het gevoel van weidsheid van belang. De bossen bij Kortgene, Kamperland en de Schotsman bieden contragewicht aan de open ruimten en zorgen voor rugdekking en beschutting. In de polders zelf vinden we beplanting vrijwel alleen terug langs de dijken en rondom de erven, waar het ruimtelijke incidenten lijken in het verder open landschap.

Kenmerkende waarden

aardkundige waarden

- kreken en kreekrestanten

natuurwaarden

- dijkvegetaties en boscomplexen
- foerageergebied voor vogels

cultuurhistorische waarden

- grootschalige agrarische landschap
- t.o.v. de oever terugliggende dorpen (voorstraatdorpen)
- kerktoeren van Kortgene
- dijken en dijkbeplanting
- oude, solitaire boerderijen
- ontwateringsstructuren
- verdrinken dorpen
- transportstructuren (o.a. havens, veren, veerdammen)

De kenmerkende dijkopvolgingen van het Eiland van Wolphaartsdijk. De percelen rechts van de dijk liggen buitendijks.

Kaartfragment met kenmerkende opeenvolging van de Nieuwlandpolders met hun orthogonale structuur

Hoogtekaart van het Nieuwland. Een vlak landschap met de dijken als duidelijk herkenbare structuur.

Beschrijving

Zuid-Beveland heeft dezelfde kenmerken als Noord-Beveland, maar met een veel meer gedifferentieerde uitstraling.

Kenmerkend voor Zuid-Beveland zijn de beperktere openheid van het landschap en de combinatie van het natuurlijke landschap (krekens) en het in cultuur gebrachte landschap (polders) die de geschiedenis van het gebied inzichtelijk maken.

De beperktere openheid komt voort uit de afwisseling van het natuurlijke landschap van de krekensystemen van de Schengen en de platen langs de randen van het Veerse Meer met de open polders.

De polders zijn opeenvolgend en maken zo de ontginningsgeschiedenis inzichtelijk. De oudste polders hebben een relatief kleinschalige verkaveling met beplanting op de dijken en op de perceelsgrenzen en rond de erven in de polder. De bomen zijn

geplant toen de dijk haar waterkerende functie verloor. In de oudere polders liggen ook de dorpen evenals verspreid liggen de boomgaarden. De jongere en jongste polders doen veelal grootschaliger aan en zijn voornamelijk in gebruik door de landbouw. Ze zijn vaak groter en opener aangezien beplanting vrijwel alleen op de dijken terug te vinden is. Ook hier lijken de beplante erven ruimtelijke incidenten in de verder open polders.

Kenmerkende waarden

aardkundige waarden

- krekens en kreekrestanten
- kreekssystemen van de Schengen
- weelen
- getijdewelvingen, o.a. getijde oeverwal Oud-Sabbinge

natuurwaarden

- Ooster- en Wester-Schenge
- foerageergebied voor vogels

cultuurhistorische waarden

- agrarische landschap
- eiland van Wolphaartsdijk
- het gave dijkpatroon en plaatselijk de karakteristieke boombeplanting
- Oud-Sabbinge en de polders van Oud-Sabbinge
- resten van de Schengen en de lokaal verspringende dijkstructuur

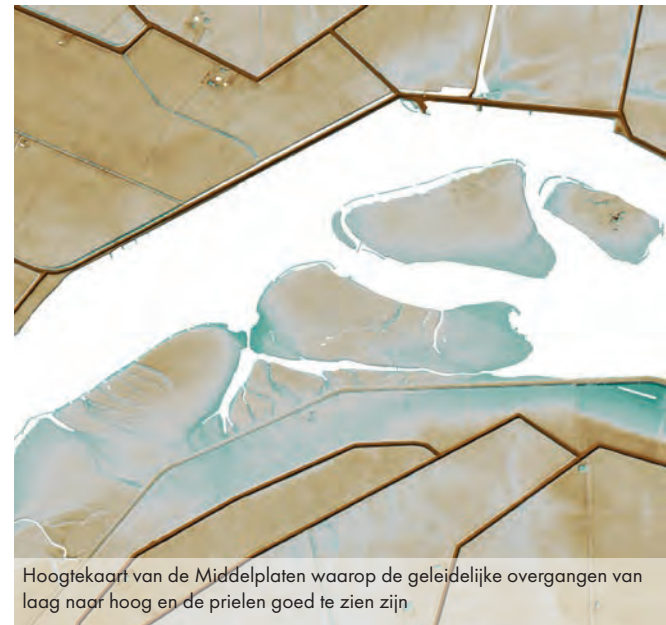
Veerse Meer - buitendijksland en eilanden

Het buitendijkse gebied van Kwistenburg nabij Wolphaartsdijk met natuurlijke slikken en schorren

Kaartfragment van de Middelplaten, een buitendijksgebied bestaande uit de kenmerkende slikken, schorren en prielen

Hoogtekaart van de Middelplaten waarop de geleidelijke overgangen van laag naar hoog en de prieden goed te zien zijn

Beschrijving

Buiten de polders en dijken vinden we de buitendijkse gebieden. Het zijn gebieden met een natuurlijke aanwas (schorren) die niet bedijkt zijn. Rondom het Veerse Meer vinden we relatief veel buitendijks gebied (zie ook pagina 20).

De buitendijkse gebieden kennen een gevarieerd gebruik. Ze zijn in gebruik als bos-/natuurgebied, akker- of weiland, of als recreatieterrein. Plaatselijk, zoals bij de Middelplaten, herinneren ze ons aan het oorspronkelijke, natuurlijke landschap. Op andere plekken gaan de in cultuur gebrachte schorren ongeschiedlijk naadloos over in de achterliggende polders of zijn zij omgevormd tot bosgebied of recreatieterrein.

De zonering in gebruik komt deels voort uit het historische grondgebruik, maar in grote mate ook door het inrichtingsplan van Nico de Jonge en Ellen Brandes.

In het Veerse Meer hebben enkele droogvallende platen vorm gekregen als eiland (Haringvreter, Aardbeieneiland, Middelplaten). Later is deze reeks van natuurlijke eilanden aangevuld met opgespoten, kunstmatige eilanden om de recreatieve gebruikswaarde te vergroten — Soelekerkeplaat, Bastiaan de Lange Plaat, Spieringplaat, Zandkreekplaat, Arneplaat, Schutteplaat, Mosselplaat, Schelphoekplaat, Sabbingeplaat en De Meerkoet.

Het Veerse Meer en haar oevers zijn een belangrijk gebied voor vogels om te kunnen broeden, foerageren en als pleistergebied op hun trekroutes. Het is daarom aangewezen als Natura2000 Vogelrichtlijngebied. Het gebied vertegenwoordigt een nationale en internationale waarde.

Het meer wordt recreatief intensief gebruikt. Er zijn vele watersportmogelijkheden, openbare oevers en strandjes.

Kenmerkende waarden

aardkundige waarden

- Veerse Meer als relict van de zeearm het Veerse Gat
- platen, slikken, schorren en natuurlijke eilanden
- Veerse Gat, Zuidvliet en Zandkreek

natuurwaarden

- hoge natuurwaarden door de verschillende gradienten hoog-laag/nat-droog/zoet-zout
- bijzondere vegetaties op o.a. Schotsmanplaat, Haringvreter en Goudplaat
- rustgebied en foerageergebieden voor vogels
- N2000, Vogelrichtlijn gebied & International Wetland

cultuurhistorische waarden

- landschapsplan Veerse Meer van Nico de Jonge en Ellen Brandes
- reeks van polder-voormalig schor-slik-geul-plaat
- ontwerp 'nieuwe' eilanden
- dijken met Muralmuurtjes
- buitendijks agrarisch landschap incl. cultuurhistorische relictten

De duinen, de manteling en het strand op de kop van Walcheren

Kaartfragment met de duinen en het strand. Hier is goed te zien hoe de duinen van oorsprong naar binnen grepen langs de zeearm.

Hoogtekaart van de duinen en een stuk van de Veerse Gatdam

Beschrijving

Het oorspronkelijke duinlandschap treffen we aan langs de kust van Walcheren en Noord-Beveland. Later is er een semi-natuurlijk duinlandschap ontwikkeld aan de zeezijde van de Veerse Gatdam. Langs de oevers aan de landzijde van de dam vinden we ook nog een smalle strook duinlandschap. Hier greep het duinlandschap voor het sluiten van het Veerse gat naar binnen langs het zeegat: een zogenaamde strandhaak.

Kenmerkend voor het duinlandschap van Walcheren is de opbouw van een breed strand, relatief hoge en kalkrijke Jonge Duinen, de hobbelige, grassige Voorgronden en de polders daarachter. De Voorgronden bestaan uit met zand overstoven kleipakketten en werden lange tijd gebruikt als gemeenschappelijke weidegrond. De opgaande beplanting - vaak aangeduid als *manteling* of *zoom* - die we meer ten westen treffen op de overgang naar de zeekleipolders ontbreekt hier nagenoeg.

Het duinlandschap van Noord-Beveland is een stuk smaller en heeft zich na de aanleg van de dam verder ontwikkeld. Hier treffen we een aangroeiende kust met een breed strand en verschillende stadia van duinontwikkeling. Hier prikt zelfs een zogenaamde slufte, sloe of spui door de duinen naar binnen.

De duinen, stranden en voorgronden zijn veelal in gebruik als natuur- en/of recreatiegebied. De relatief jonge en daarmee kalkrijke duinzandgronden vormen een habitat voor bijzondere en zeldzame flora.

Direct achter de duinen op de Voorgronden of in de polder zijn op verschillende plekken verblijfsrecreatieve terreinen ontwikkeld.

Kenmerkende waarden

aardkundige waarden

- reeks van duinen en verschillende stadia van duinontwikkeling
- duinen en duinvalleien
- Voorgronden
- 'slufte'

natuurwaarden

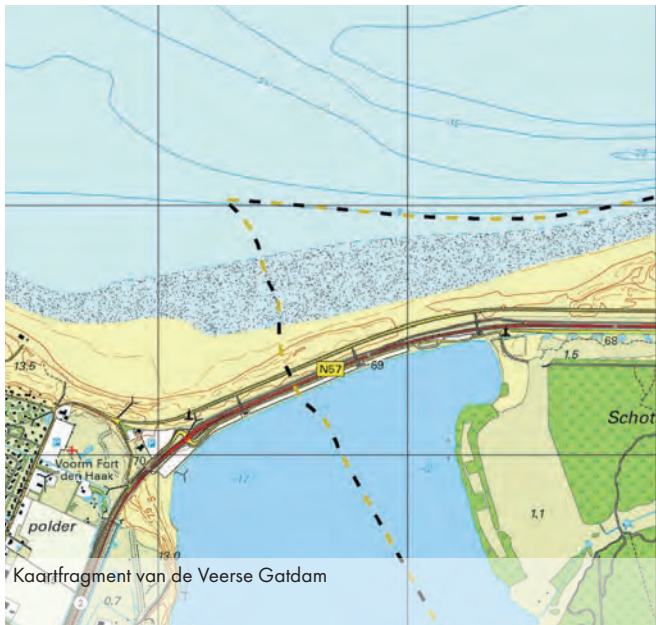
- relatief zeldzaam duindoornstruweel
- soortenrijke duingraslanden

cultuurhistorische waarden

- Voorgronden
- verdedigingswerken (voormalig Fort den Haak, WOII)
- verblijfplaats voor vermogende kooplieden uit Middelburg met hun buitenplaatsen

De Veerse Gatdam heeft twee gezichten. Een natuurlijke uitstraling aan de zeezijde en een civieltechnische uitstraling aan de meerzijde

Kaartfragment van de Veerse Gatdam

Kaartfragment van de Zandkreekdam met de sluis en doorlaatmiddel de Katse Heule

Beschrijving

De Veerse Gatdam en de Zandkreekdam zijn onderdeel van de Deltawerken. Het zijn ontworpen landschappen, vormgegeven met de mogelijkheden en middelen van toen. Kenmerkend zijn hun eenvoud, robuustheid en het ontbreken van opsmuk. Het zijn duidelijke scheidslijnen tussen land en water.

De Veerse Gatdam is de kortste primaire Deltadam (2.8km) en is tussen 1958 en 1961 aangelegd. Het vormde een kraamkamer voor de ontwikkeling van de andere, latere dammen. In eerste instantie werd de dam voorzien van geasfalterde taluds. Pas later (1993) is ingezet op een natuurlijke versterking door het aanwaaiende duinzand, waaraan het nu zijn kenmerkende natuurlijke uitstraling dankt. Het landschapsplan van Nico de Jonge voor de oevers van het Veerse Meer is integraal onderdeel van het damontwerp en is medebepalend voor de beleving van het landschap van en vanaf de dam. In de jaren '90 van de vorige eeuw is de dam geherprofileerd om de toenemende dagrecreatie beter te faciliteren. De dam heeft hierdoor een ge-

trapt profiel gekregen. Vanaf de dagrecreatieve strook bieden betonnen trappen toegang tot de zeezijde. De beleving vanaf de dijk is uniek met weidse panorama's over zee en meer en een goed zicht op het silhouet van Veere.

De Zandkreekdam werd tussen 1559 en 1960 aangelegd. Het bestaat uit standaardcaissons en is voorzien van grastaluds. In de dam ligt een sluis die de scheepvaart mogelijk houdt. In 2004 is een doorlaatkoker —Katse Heule— in de dam gemaakt om de waterkwaliteit van het Veerse Meer te verbeteren. De dam biedt een vrij uitzicht op het Veerse Meer en de Oosterschelde, de opritten zijn benadrukt met bospercelen. De dam is onderdeel van een van de belangrijkste verkeersaders van Zeeland, de N256 of Deltaweg.

zie voor aanvullende informatie: De Deltawerken: cultuurhistorie en ontwerp-geschiedenis, Steenhuis/Meurs, 2015 en de Landschapsvisie Deltadammen, Bosch&Slabbers, 2020.

Kenmerkende waarden

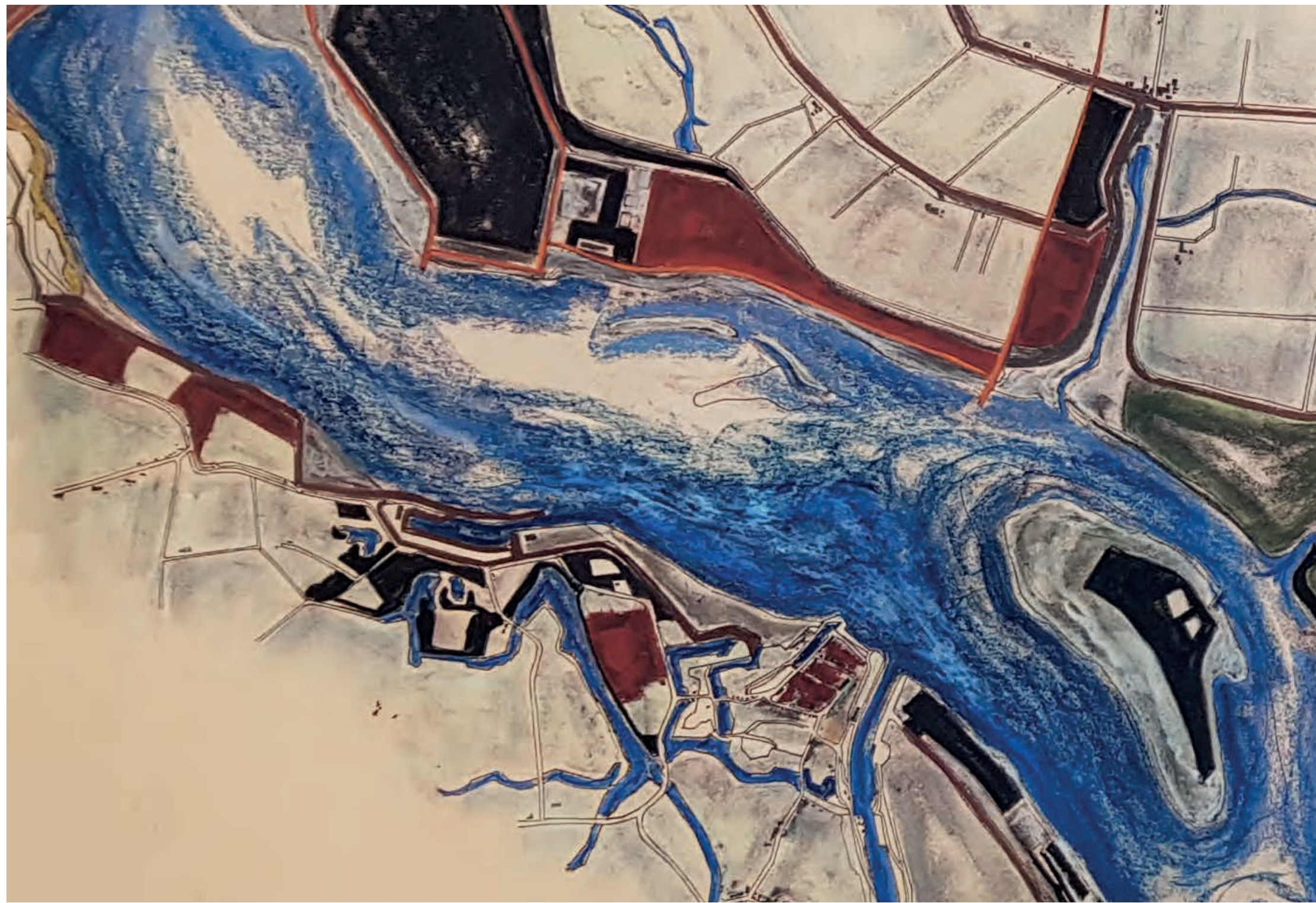
- eenvoudige, robuuste en stoere vormgeving, wars van opsmuk met een duidelijk lijnvoering
- onderdeel van, en samenhangend met de andere dammen van de Deltawerken

Veerse Gatdam

- natuurlijke, onbebouwde uitstraling
- integraal onderdeel/ontworpen in samenhang met het landschapsplan voor het Veerse Meer met onderscheiden- de oevers. Westzijde: duinlandschap met duinbegroeiing. Oostzijde: ontworpen boslandschap van De Jonge.
- zichten: de lichte kromming leidt tot afwisselende zichten, vrij zicht op het stadssilhouet van Veere
- directe toegang tot het Veerse Meer vanaf de parkeer- plaatsen aan het water

Zandkreekdam

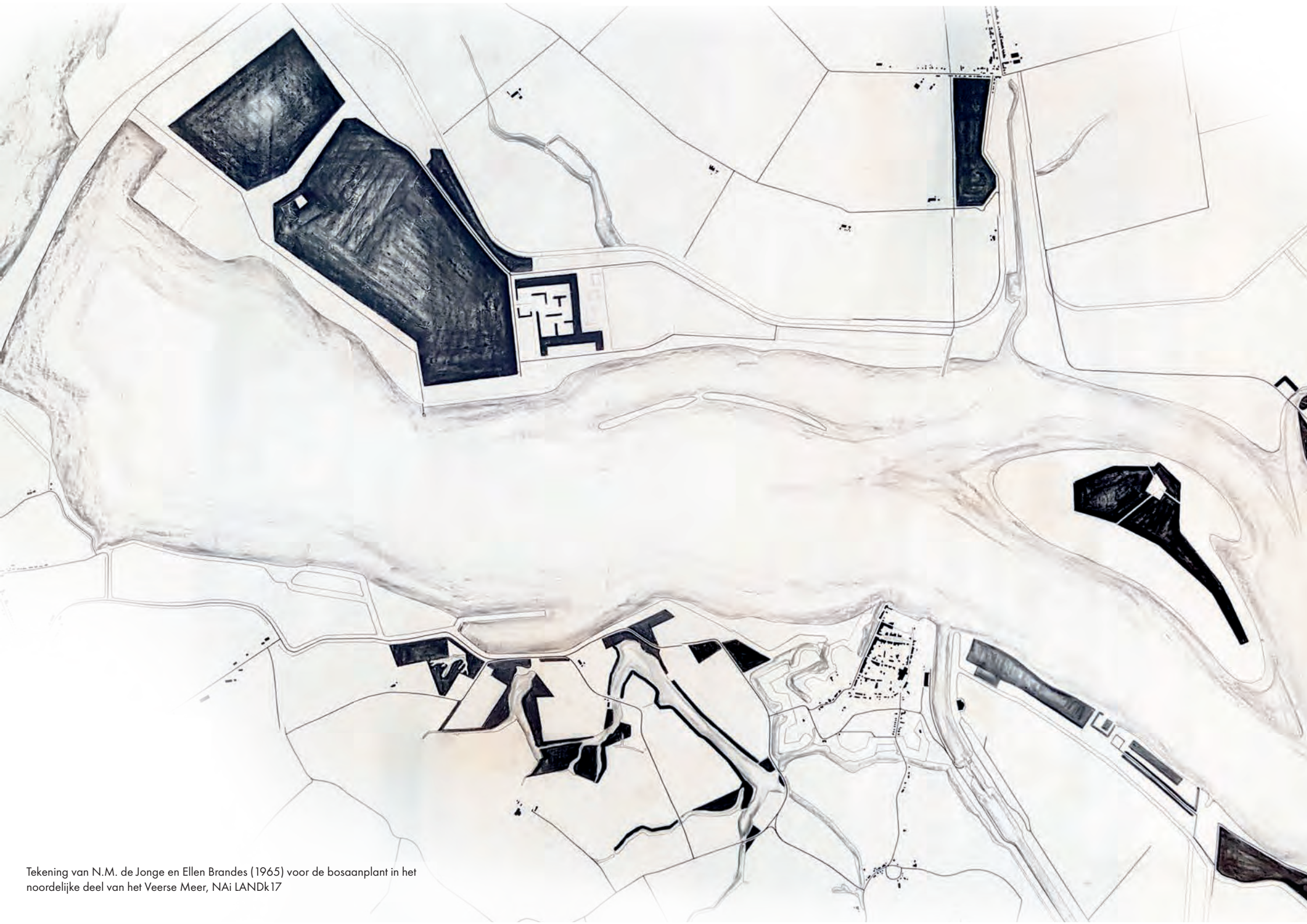
- civiel-technische, rustige uitstraling wars van opsmuk
- beperkt recreatief gebruik

4. Landschapsplan Veerse Meer

het iconische plan en de achterliggende gedachten

Tekening van N.M. de Jonge en Ellen Brandes (1965) voor de bosaanplant in het noordelijke deel van het Veerse Meer, NAI LANDk17

Dit hoofdstuk is in nauwe samenwerking met Jan Janse — landschapsarchitect en Veerse Meer / Nico de Jonge kenner — tot stand gekomen. Zijn artikel 'Veerse Meer een icoon voor maakbaar Nederland' (2016), Vakblad natuur, bos landschap en het ongepubliceerde voorwerk vormen de basis voor dit hoofdstuk.

Opdracht

Na de afdamming van het Veerse gat veranderde het landschap rondom het Veerse Meer aanzienlijk: de invloed van de zee verdween en er ontstond een afwisselend landschap van water en drooggevalen platen en slikken. Dit maakte samen met de gevarieerde breedte (250-1500m) en diepte (0-20m) van het meer het gebied zeer geschikt voor een variatie aan watersporten. De Commissie 'ontwikkeling drie eilandengebied' anticipeerde hierop en maakte al in 1959 een eerste plan voor de ontwikkeling van jachthavens, watersportsteunpunten en een proefbassin voor oesterteelt. Dit plan werd nooit geheel uitgevoerd. Wel werd er een begin gemaakt met de ombouw van de kreek bij Kamperland tot haven en werd er een nieuwe haven bij Veere (Oostwatering) aangelegd.

Na de sluiting van het Veerse Gat (1961) startte de uitvoering van de Deltawerken. Reagerend op de groeiende behoefte aan recreatievoorzieningen buiten de stad, werden naast het waterstaatkundige werk ook grootschalige inrichtingsprojecten gepland ten behoeve van de openluchtrecreatie. Het Veerse Meer werd er daar een van.

In 1965 werd een *Recreatieschap Veerse Meer* ingesteld, bestaande uit de gemeenten, provincie en waterschappen. Zij liet zich uitgebreid adviseren door een adviescommissie waarin Provinciale waterstaat, Rijkswaterstaat, Domeinen en Staatsbosbeheer vertegenwoordigd waren. Uiteindelijk kreeg Staatsbosbeheer de opdracht een plan te maken voor de inrichting van de oevers rond het Veerse Meer. Nico de Jonge werd de leidende landschapsarchitect. Hij werkte eerder al aan het reconstructieplan voor Walcheren (1946-1947) en als onderdeel daarvan aan het Veerse Bos.

Team Nico de Jonge

Nico de Jonge (Goes, 1920-1997) was in die tijd hoofd van de afdeling Landschapsverzorging bij Staatsbosbeheer en een actief pleitbezorger voor planmatige landschapsvorming, of landschapsbouw. Ontwerpen was volgens hem een middel om de culturele waarde en schoonheid van het landschap te vergroten. Daarnaast was het ook een manier om de functies die het landschap moet vervullen een plek te geven. Een doelmatig en flexibel ontwerp stond voorop. Hij was daarmee nadrukkelijk een functionalist. Met stevige ingrepen streefde hij naar grootse effecten. Daarbij kreeg hij het geregeld aan de stok met boeren – aangezien grootse effecten ook de nodige ruimte kosten – en met landschapsbeschermers – als rigoureuze ontwerper zou hij vaak geen rekening houden met bestaande waarden en structuren. Binnen zijn afdeling hield hij zich voornamelijk bezig met het ontwerp van de functionele en ruimtelijke structuur. Andere ontwerpers hielden zich bezig met de detaillering en de uitwerking van de schetsen tot definitieve ontwerpen.

Ellen Brandes-De Lesterieux (Bloemendaal, 1928-2008) was degene die voornamelijk de uitwerking van de plannen voor het Veerse Meer verzorgde. Zij had in Denemarken gestudeerd, bezat een goede plantenkennis en bracht de presentatietechniek van de krijttekeningen naar een hoger plan. Het is bekend dat zij in ieder geval werkte aan de bosaanplant op de Haringvleter, de eilanden bij de Piet en de Soelekerkeplaat. Meerdere tekeningen en studies van haar hand worden bewaard in de archieven van het NAI en de WUR.

Lodewijk Wiegersma werkte in een later stadium een aantal planonderdelen voor het Veerse Meer verder uit. Het gaat hierbij in ieder geval om koppen van de haven van Kamperland en de eilanden Bastiaan de Langeplaat en de Zandkreekplaat.

De technische uitwerking van de plannen werd verzorgd door de technische dienst van het Ministerie van Landbouw.

Een eigen wereld

Het landschapsplan voor het Veerse Meer is een weldoordacht totaalplan voor het gebied. De verschillende functies in het gebied – recreatie, landbouw, natuur – kregen hun plek in een overkoepelend plan dat het Veerse Meer wezenlijk van aanzien zou veranderen. Tegenwoordig zouden we het een integraal landschapsplan noemen.

Met het plan beoogde De Jonge van het Veerse Meer een eigen, recreatieve wereld te maken. Een wereld die zoveel mogelijk fysiek en visueel losgekoppeld was van het agrarische gebruik van de polders. Hiervoor plande hij een nieuwe, moderne landschappelijke laag van in de breedte variërende bosgordels langs de randen van het meer. Dit bracht samenhang, een gevoel van oneindigheid en een doorlopend groen kader. Binnen dit landgoedachtige ensemble kregen de functies hun plek; natuur op de kansrijke platen en slikken en recreatieve functies op aangewezen locaties nabij bestaande kernen of juist als zelfstandige eenheden in het landschap. Om het recreatieve gebruik en de beleving van het meer te vergroten werd een uitgekende compositie van bosvlakken en eilanden uitgedacht. De eilanden stuurden tevens subtiel het gebruik door onderscheid aan te brengen in hoofd- en nevengeulen.

Het plan kreeg voornamelijk vorm op het buitendijkse land. Slechts op enkele plekken (Kamperland) werd binnendijs land in de planvorming betrokken.

Het ontwerp werd in grote lijnen uitgevoerd zoals bedacht, zoals te zien is op de topografische kaart en luchtfoto's van na de aanleg (zie pagina 14). De eigen wereld van het Veerse Meer kreeg niet helemaal vorm aangezien een groot deel van de voorgestelde natuur- en/of bosgebieden (in de lichtere tint groen in het landschapsplan (zie pagina 12) nooit uitgevoerd zijn. Deze gebieden werden in gebruik genomen door de landbouw.

Betekenis plan: groen erfgoed?!

Icoon voor maakbaar Nederland

Het landschapsplan voor het Veerse Meer heeft vleugels gekregen in de Nederlandse landschapsarchitectuur. Het is een beroemd ontwerp geworden dat uitdrukking geeft aan de modernistische, positieve, op voortuitgang gerichte ontwerphouding uit die tijd. De Jonge en Brandes waren met recht vernieuwend, omdat zij niet teruggrepen op de kronkelende lijnen en andere motieven uit de landschapsstijl¹ en een nieuwe, zelfstandige laag toevoegden aan het bestaande landschap.

Ze braken ook met de toen nog gangbare tekenstijl in pen en inkt gericht op precisie en detail. Deze stijl was immers ongeschikt voor het in beeld brengen van een abstract idee, een visie. Zij werkten daarom in houtskool en krijt, in grote kleurrijke vlakken. De tekening is daarmee ook een zelfstandig abstract kunstwerk geworden. De Jonge wilde hiermee ook de overwegend technische staf bij Staatsbosbeheer laten zien dat landschapsarchitectuur niet alleen draait om het vervullen van technische en economische voorwaarden, maar ook om esthetica en artistiekeit². Hiermee is het een icoon geworden voor het maakbare landschap.

Onderdeel van de Deltawerken

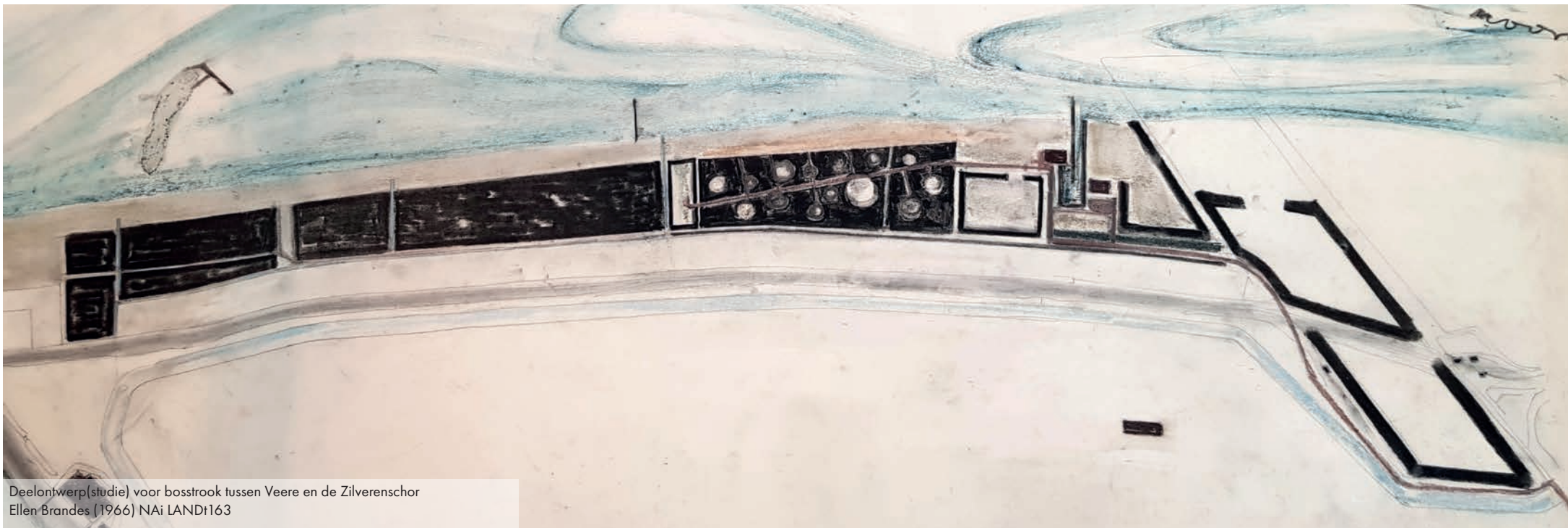
Het ontwerp voor het Veerse Meer is direct voortgekomen uit de plannen voor de Deltawerken en is er complementair aan. Het is een iconisch voorbeeld van de toen gevolgde *mutual gains approach* waarbij de belangen van waterstaat, landbouw, verkeer, natuur en recreatie in één greep het aanzien van zuidwest Nederland veranderden. Het werd samen met de verwante plannen een maatstaf voor de naoorlogse, interdisciplinaire regionale planning en ontwerpogave³. Mede door het Veerse Meer werd Zeeland dé bestemming voor de landgenoot met steeds meer vrije tijd.

De landschappelijke inrichting van het Veerse Meer is nog altijd duidelijk herkenbaar en deels nog gaaf. Het zou als 'levend icoon voor het maakbare landschap' aangemerkt kunnen worden als groen erfgoed.

¹ Marinke Steenhuis (2019), *Maakbaar landschap: Nederlandse Landschapsarchitectuur 1945-1970*

² Erik de Jong, Christian Bertram (2008) *Landscapes of imagination: vormgeven aan de Europese traditie van de tuin- en landschapsarchitectuur 1600-2000*.

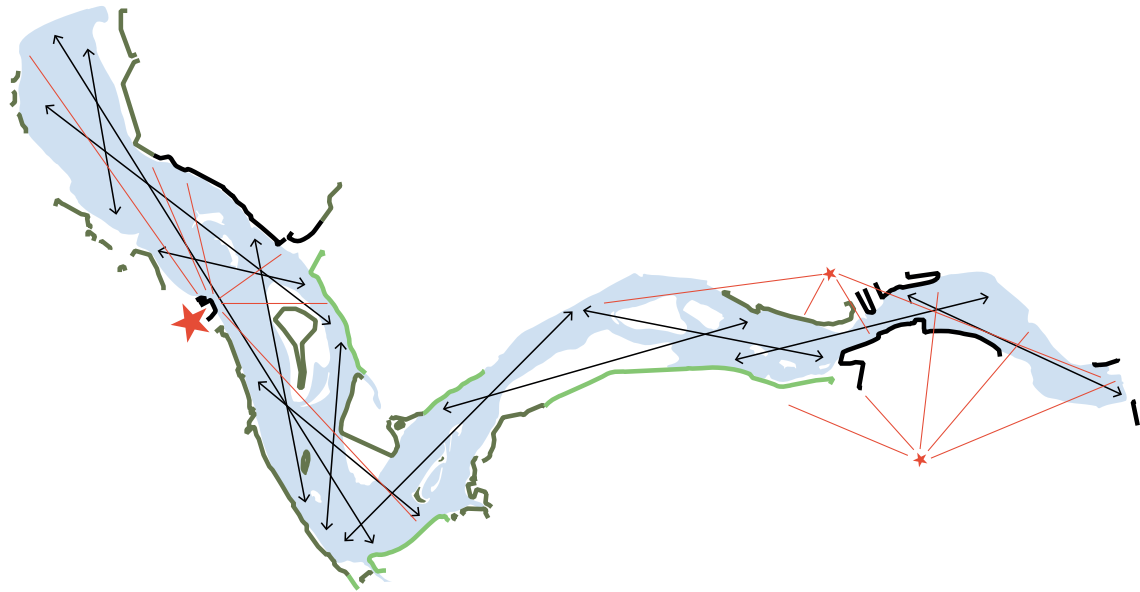
³ SteenhuisMeurs (2015), *De Deltawerken, cultuurhistorie en ontwerpgeschiedenis*

Het landschapsplan heeft vorm gekregen op basis van een aantal ontwerpprincipes. Deze vormen het gedachtegoed dat ten grondslag ligt aan het plan en vormen als ware het DNA. De principes kunnen gebruikt worden als leidraad om landschappelijke kwaliteiten te behouden, te versterken en te ontwikkelen. Als toetssteen en inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen.

Een eigen, eindeloze natuurlijke wereld

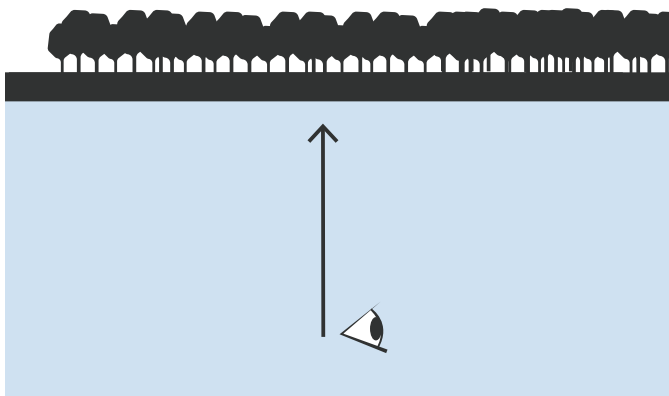
De Jonge streefde met zijn ingrepen een beleving van het Veerse Meer na die anders was dan die de omwonenden en de recreanten gewend waren. Hij probeerde met het plan een eindeloze, vrije, natuurlijke wereld te scheppen.

Illusie van oneindigheid

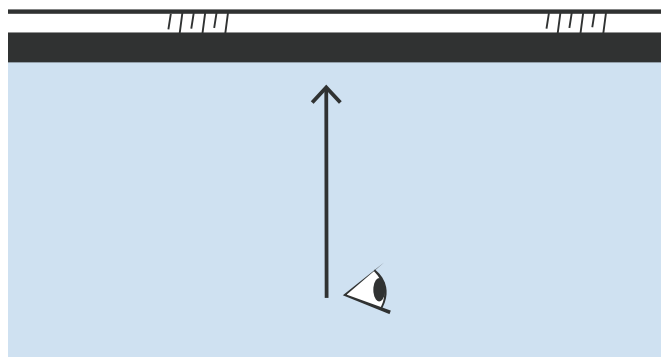
Met het bebossingsontwerp van de oevers en de platen vergrootte De Jonge ook de afwisseling in de beleving van het Veerse Meer. Zowel vanaf de oevers als vanaf het water. Als bij een landgoedontwerp zette hij bossen in om zichten te componeren en de illusie van oneindigheid te versterken. Hierbij zette hij met de strategische aanplant van bosschages de ruimtelijke beleving van het slingerende verloop van het Veerse Meer aan. Door dit verloop is er nooit een totaaloverzicht, waardoor

het meer groter lijkt dan het is: er is altijd iets 'om de hoek'. De Jonge zette dit effect aan door bos toe te voegen op de oevers en eilanden waardoor er nog minder overzicht is, en er meer 'om de hoek' lijkt te liggen. Hiermee schiep hij ook diversiteit in de beleving van de vaarroutes. Langs enkele lange zichtlijnen ontvouwt zich iets van de totale schaal van het Veerse Meer.

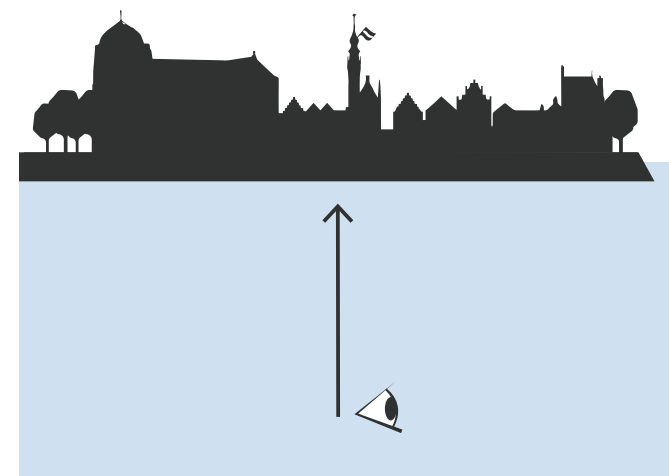
Illusie van natuurlijkheid: groene horizon

Met het ontwerp voor het Veerse Meer creëerde De Jonge een aantrekkelijke groene 'vakantiewereld', een wereld die bewust anders is dan de directe omgeving. De beleving van deze wereld is het sterkst vanaf het water. Met de uitgekiende aanplant van bosschages schiep de Jonge een illusie van natuurlijkheid. Nergens is er lang zicht op 'verstorende' bebouwing, deze valt veelal weg achter strategisch geplaatste bosschages in de buitenbochten van het meer of op de eilanden. Slechts de kenmerkende dorps/stadssilhouetten zijn vanaf enige afstand te zien.

Weidse horizon

In eerste instantie wilde De Jonge het gehele meer in de bosschages zetten. Hij was echter zeer gecharmeerd van de oude dijken en bovendien vroeg de landbouw om ruimte. Daar waar de aanplant van bos niet lukte of niet wenselijk was, werd de horizon gevormd door de dijk en de onzichtbare leegte van de polders daarachter. Hier werd de beleving van het Veerse Meer er een van weidsheid en vrijheid.

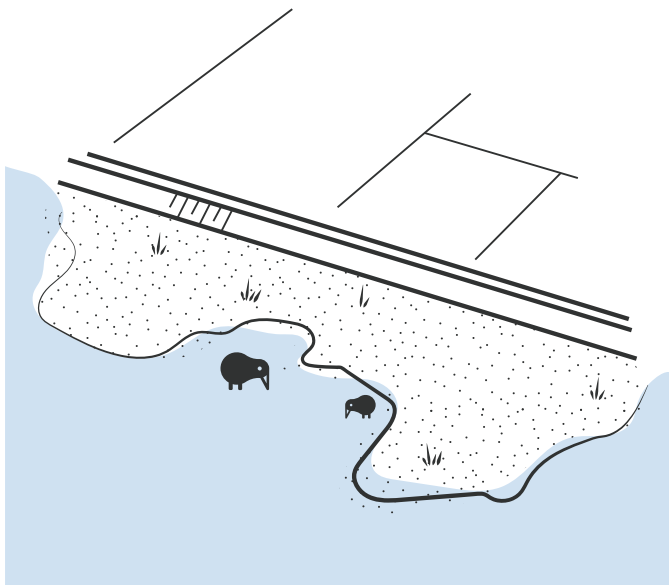
Landmarks als oriëntatiepunten

In de compositie van de zichten spelen de van oorsprong hogere gebouwen en elementen in het gebied een rol als oriëntatiepunten. Het gaat hierbij om het stadssilhouet van Veere en de kerktorens van Kortgene en Wolphaartsdijk. Waarbij het stadssilhouet van Veere, vanwege zijn ligging – direct aan een iets naar voren stekende oever – en zijn skyline – bestaande uit verschillende forse en relatief hoge gebouwen – de meest kenmerkende en dominante positie inneemt.

De zichten op deze punten zijn veelal open gehouden door De Jonge.

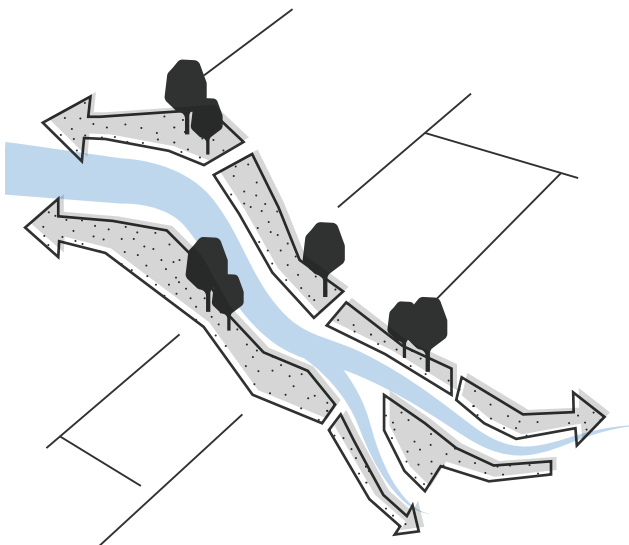
36 **Potentie van het natuurlijke landschap**

De Jonge gebruikt het natuurlijke landschap als basis en speelde daarop in door de kwaliteiten te benutten en uit te vergroten. Bewust zocht hij daarbij naar het contrast tussen het natuurlijke landschap en de ontworpen laag.

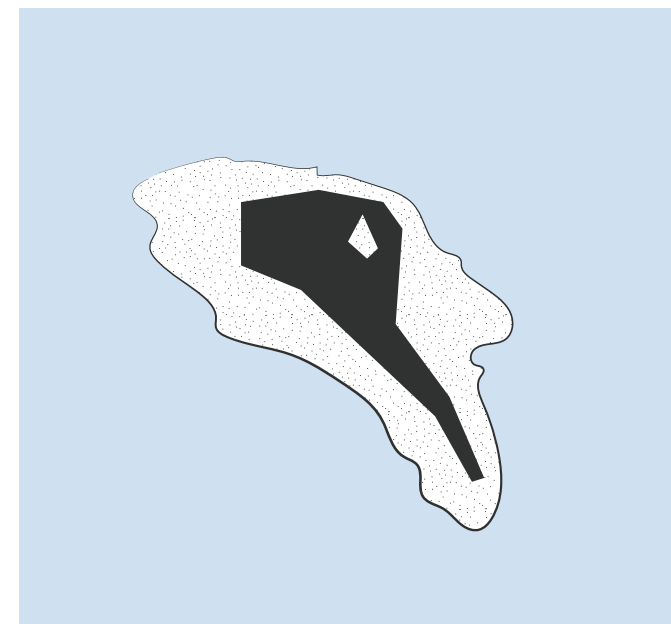
Natuurpotentie drooggevallen platen en slikken

De natuurpotentie van de drooggevallen platen en slikken werd al snel ingezien. Op de overgangen van droog-nat en zoet-zout ontwikkelden zich bijzondere vegetaties en het natte land werd al snel leef-, foerageer-, en broedgebied voor vogels. De Jonge onderkende deze kwaliteiten en incorporeerde deze gebieden als natuurgebieden in het plan. Daarbij zoneerde hij het gebruik en de ontsluiting zo dat de gebieden grotendeels gevrijwaard bleven van verstoring. Slechts extensief recreatief medegebruik was hier gewenst. Het ging hierbij in eerste instantie om de Mid-delplaten, de Goudplaat, de Haringvreter en Aarbeieneiland.

Krekens als herkenbare structuren in het landschap

Naast de platen en slikken vormden de krekens herkenbare structuren in het landschap. Zij maakten de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied, van natuurlijke delta naar polderlandschap, tastbaar. De Jonge zette de krekens ruimtelijk aan door hun randen te beplanten met bos. Dat deed hij eerder ook in zijn plan voor het Veerse Bos/de Veerse Kreken. Eenzelfde strategie paste hij toe bij De Piet en De Lemmer. Ook hier bleef de beplanting beperkt tot de randen. Het primaat lag bij de landbouw.

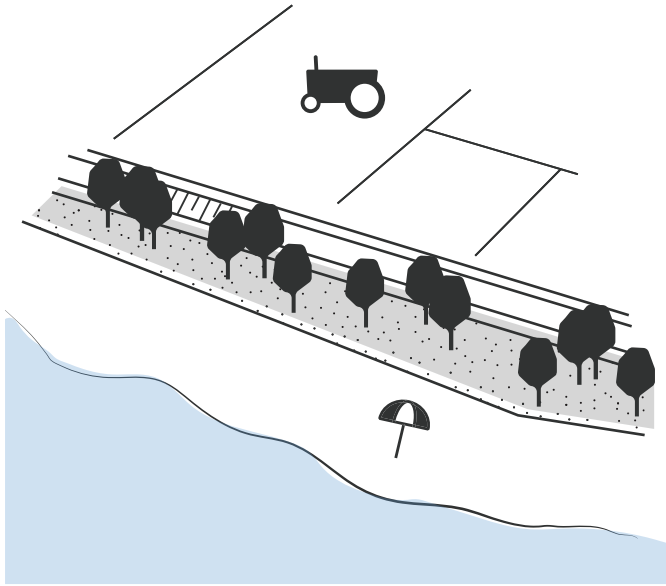

Contrast tussen het natuurlijke en het ontworpen landschap

De Jonge speelde met de contrasten door natuurlijk en ontworpen landschap bewust naast elkaar te zetten. Hierdoor ontstaat er een interessant spanningsveld dat zowel de beleving van het natuurlijke als het ontworpen versterkt: de grillige oeverlijn lijkt nog grilliger in contrast met de strakke bosrand en vice versa. Op een zelfde manier speelde hij met open en gesloten. Bijvoorbeeld bij de haven van Kamperland waar het beplanten van de westelijke oever met bos de beleving van oostelijke zijde met de dijk en het achterliggende open agrarische landschap aanzienlijk kracht bijzet. Het toevoegen van de nieuwe ontwerplaag versterkte zo de beleving van het oorspronkelijke landschap.

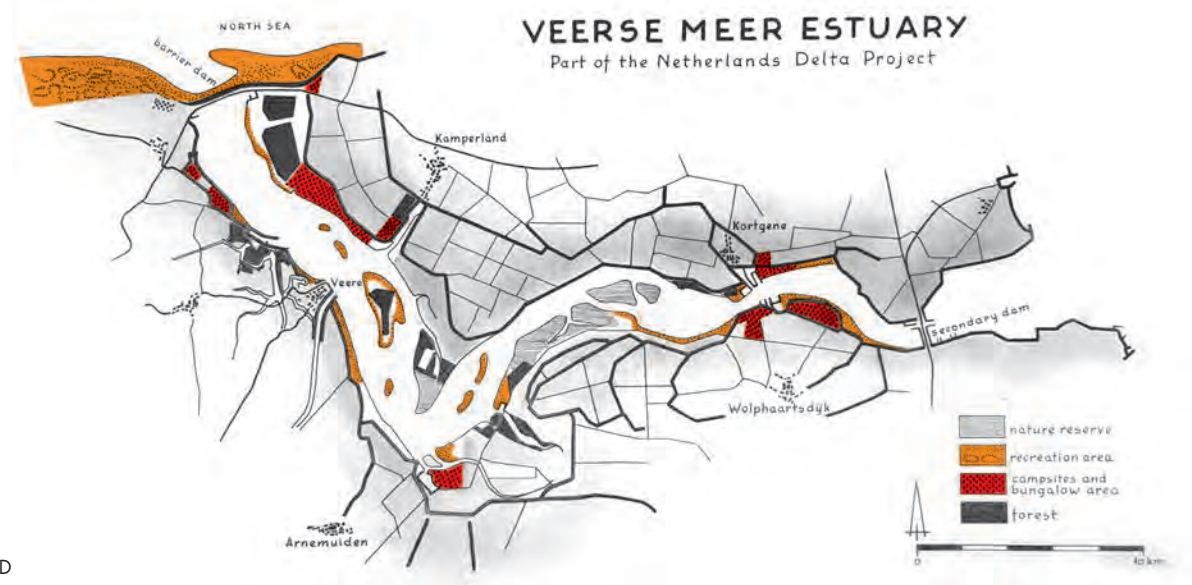
Zonering en clustering

Het plan van Nico de Jonge kenmerkt zich door zoneringen. Alles heeft zijn plek. Zo komen de diversiteit en de contrasten in het gebied het best tot hun recht.

Scheiding landbouw en recreatie

De Jonge was een functionalist en hield er de opvatting op na dat de recreatieve functie gescheiden moet zijn van de agrarische functie. Anders zou de recreant daar last van kunnen hebben. Dat is duidelijk terug te zien in het ontwerp voor het Veerse Meer. De werelden van agrariër en recreant zijn zoveel mogelijk gescheiden. Waar mogelijk kreeg deze scheiding ook fysiek vorm als robuuste bosschages. De groen omzoomde recreatiegebieden vormen zo hun eigen werelden, de relatie met het agrarische gebied is beperkt tot hier en daar een uitzicht.

N.M. D

Zonering en clustering van recreatief gebruik

Kenmerkend is de zonering en clustering van het recreatieve gebruik. De intensieve dagrecreatie wordt gefaciliteerd op enkele speciaal daarvoor ingerichte dagrecreatieve oevers en strandjes, nieuw aangelegde eilanden en op de Veerse gatdam. De andere oevers, natuurgebieden en de natuureilanden bieden mogelijkheden voor extensieve vormen van dagrecreatie. Om hier te komen werden kleine aanleghavens gepland.

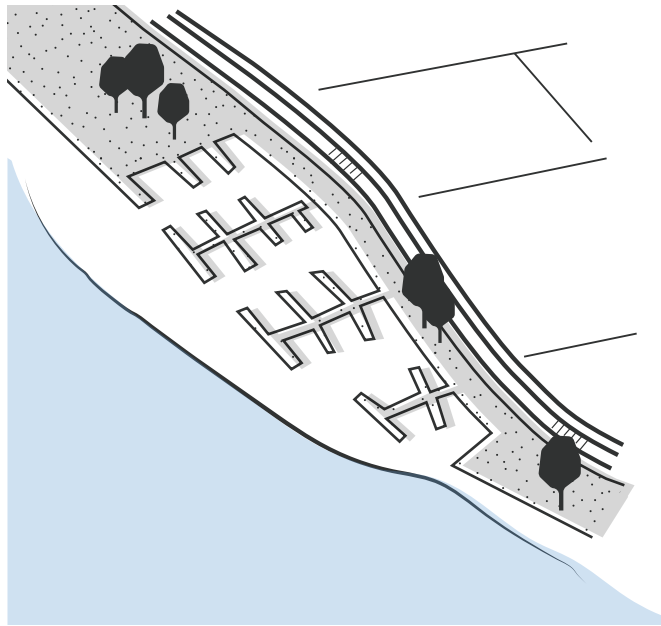
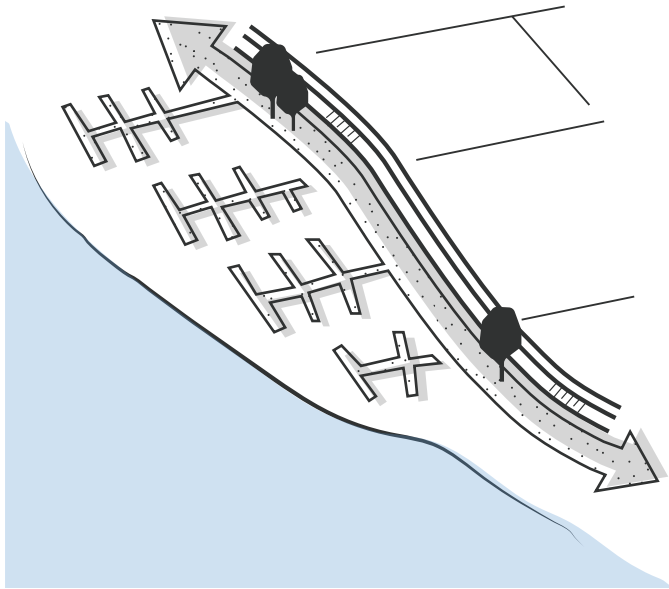
Verblijfsrecreatie, in de vorm van campings en bungalowparken, is nadrukkelijk geclusterd nabij de bestaande kernen – Kortgene, Wolphaartsdijk, Veere, Kamperland – en op enkele nieuwe

duidelijk begrensde locaties – Schotsman/Ruiterplaat en de Oranjeplaat. De locaties en hun begrenzing zijn zorgvuldig gekozen op basis van de landschappelijke beleving en de relatie tot de kernen.

In de loop van de tijd zijn een aantal van deze locaties gewijzigd op basis van voortschrijdende inzichten en veranderende behoeften en wensen.

38 **Verblijfsrecreatie: eigen werelden**

Vanuit het idee om recreatie en landbouw te scheiden zijn de verblijfsrecreatie terreinen bedacht als eigen werelden. Zij werden ingepakt in het groen en intern voorzien van een groen raamwerk. De terreinen lagen bovendien op enige afstand van de bestaande kernen.

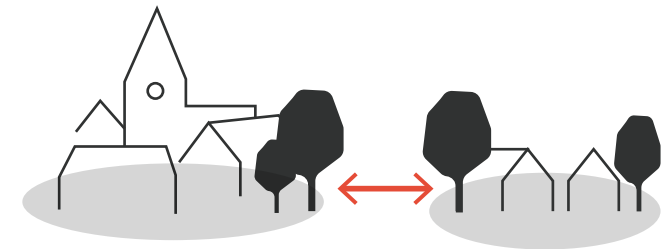

Groen ingepakte verblijfsrecreatieterreinen

De verblijfsrecreatieterreinen pakte De Jonge in met groen. Rond de terreinen zelf of direct daaraan grenzend plande hij bosstroken of bosblokken om zo een eigen recreatieve wereld te scheppen en de recreant geborgenheid te bieden in het verder open agrarische landschap.

De terreinen zelf tekende De Jonge als donkerrode vlekken, daarmee in het midden latend of ze een bosachtig of open karakter zouden krijgen. Hoogstwaarschijnlijk ging hij er wel vanuit dat ze net als de bossen het landschapsbeeld zouden verdichten. Donkerrood en donkergroen vormen in de tekeningen gelijkwaardige massieven. Op topografische kaarten en luchtfoto's van na aanleg zien we ook een interne groene structuur van windsingels en bosschages wat de terreinen inder-

daad een bosachtige uitstraling gaf. Daarmee sloten ze aan op de robuuste bosblokken en vervulden ze in de beleving van het Veerse Meer een min of meer vergelijkbare functie. Dat is vooral goed te zien bij de Schotsman en Ruiterplaat waar de recreatieterreinen een voorzetting van de massa van de bosblokken vormen tot aan Kamperland.

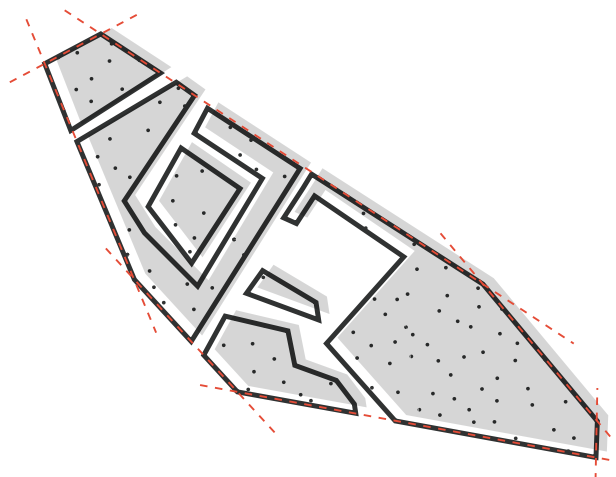
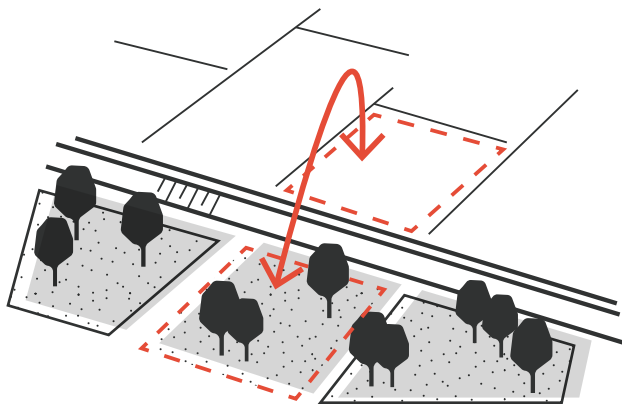

Los gelegen van bestaande dorpen

De recreatieterreinen zijn zo gepland dat zij de oorspronkelijke dorpsstructuren ongemoeid laten. Dorp en recreatieterein zijn eigen werelden. Consequent wordt er afstand gehouden van de oorspronkelijke bebouwing en dorpsstructuur. Vaak wordt deze buffer ingevuld als bos of opgaande beplanting om de geleiding steviger aan te zetten. Dat is bijvoorbeeld goed te zien bij Kamperland waar het dorpsbos de buffer vormt tussen bungalowpark Rancho Grande en Kamperland.

Robuuste bosblokken voor structuur en samenhang

De robuuste bosblokken bepalen nog altijd het aanzicht en de beleving van het Veerse Meer. De Jonge gebruikte bos om van het Veerse Meer een eigen wereld te maken, gescheiden van het omliggende agrarische land. Op een subtieler niveau zette hij bosschages in om de beleving van het Veerse Meer te sturen, recreatieve ontwikkelingen te accommoderen en de ruimte te geleiden.

Grote blokken, grootse effecten

Kenmerkend is het maatvoering van de bossen en het streven naar grootse effecten. Daar waar er ruimte beschikbaar was plande hij bosblokken in een maatvoering die overeenkwam met maten uit de achterliggende polders. Daar waar dat niet lukte schakelde hij kleine oppervlakten bos aan een tot lange lijnen en landgoedachtige ensembles. Het samenspel van de bosschages schiep een interne wereld van het Veerse Meer.

Strakke blokken, verfijnd ontwerp

Herkenbaar in de plannen van De Jonge is de abstracte, strakke manier waarop hij de bossen tekende in een donkere tint. Het zijn groene bouwblokken geworden, die zoals in een stedenbouwkundig plan, de gewenste ruimtelijke structuur stevig neer zetten. Waarbij hij overigens opmerkte dat: 'een strak getekend bos in de praktijk zo los was als het maar kan'.

Dat wordt bevestigd als we inzoomen op de bosblokken. We zien dan een gevarieerde bosontwerp, met een rijke afwisseling van open en gesloten. Ook de beplanting en de typologie is divers: dichte bosschages, boomweiden en hoogteaccenten van populieren wisselen elkaar af en scheppen een afwisselend beeld.

bron: Google streetview

De beplanting bestond voornamelijk uit gemengde loofbossen, gebaseerd op de mogelijkheden die de zilte grond en de wind boden. Essen, eiken, esdoorns, iepen en populieren werden aangeplant. Veelal snelgroeiende soorten die op relatief korte termijn een bos konden vormen.

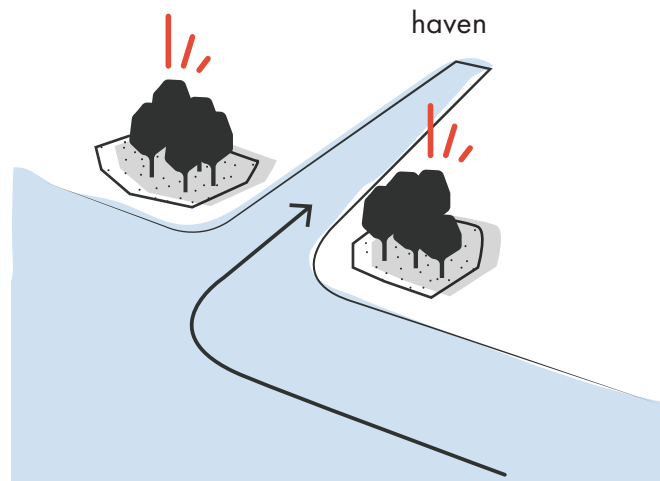

Kader, geleiding en rugdekking

De bosschages waren een belangrijk middel om de voorgestelde scheiding van recreatief gebruik en agrarisch gebruik en de zonering van het recreatieve gebruik op een vanzelfsprekende manier vorm te geven.

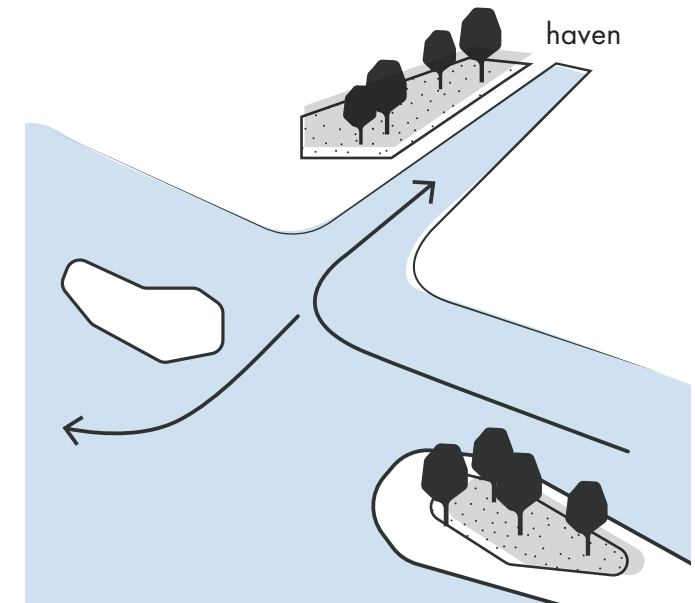
De scheiding landbouw-recreatie is vaak letterlijk vormgegeven door bos aan te leggen tussen de (dag)recreatieve terreinen en het agrarische land. Dat is goed te zien bij de Schotsman en het stuk tussen Veere en de Oranjeplaat. Het bos vormt hier een fysieke en visuele scheiding tussen de beide gebruiksfuncties.

Tegelijkertijd vormt het ook het groene kader waarbinnen de recreatieve ontwikkelingen vorm krijgen. De bossen bieden rugdekking voor bebouwing en gebruik en zorgen daarmee voor eenheid en rust in de beleving van de oevers.

Markering

De bosblokken en bosschages helpen bij de oriëntatie. Dat geldt zeker voor de grotere bosvlakken, maar ook op een lager schaalniveau werd beplanting ingezet ter markering. Het meest markante voorbeeld hiervan zijn de bosschages aan weerszijden van de haven van Kamperland die als poortwachters de havenentree aanduiden.

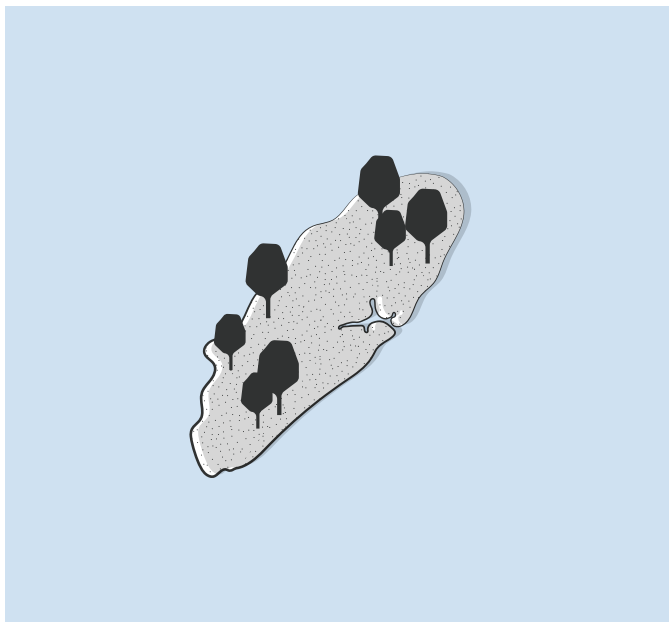

Gunstig voor de beginnende zeiler

De bosschages zijn met name bij de havens zo gepositioneerd dat zij een ideaal windklimaat vormen voor beginnende zeilers. In algemene zin temperen de bossen rond het Veerse Meer de wind op het meer zelf. Daarbij is de positionering van de bossen rond de havens/havenmonden zo dat het in- en uitvaren ervan gemakkelijker gemaakt wordt.

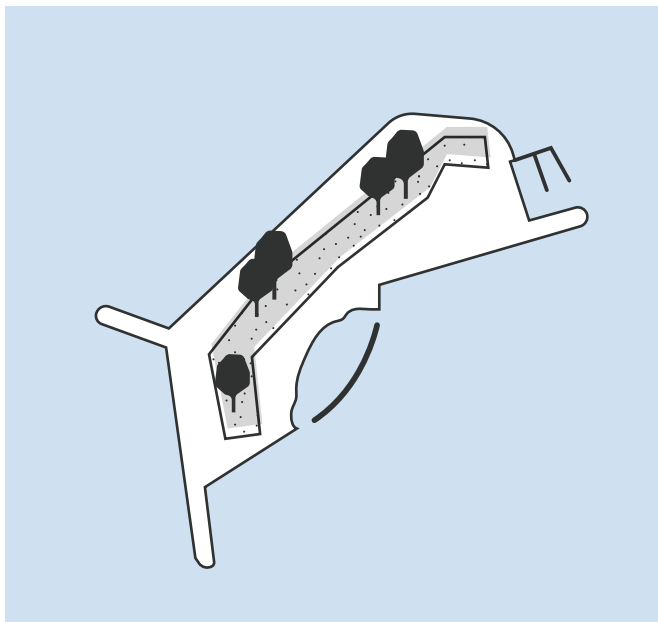
Een aantal eilanden zijn zo gepositioneerd en ontworpen dat zij de zeiler helpen keren. Dat is bijvoorbeeld het geval op het knikpunt in het meer bij de Goudplaat waar de Spieringplaat met zijn bebossing het keren vergemakkelijkt. En bij de Soelekerkeplaat die het rondenvan de punt van de Haringvreter vereenvoudigt.

Het Veerse Meer kent verschillende eilanden en eilandjes. Een deel van deze eilanden is natuurlijk en komt voort uit de slikken en platen. Maar liefst 10 eilanden zijn later kunstmatig aangelegd ten bate van de recreatie. De beplanting op de eilanden draagt voor een belangrijk deel bij aan de ruimtelijke beleving van het meer door hun coulissewerking.

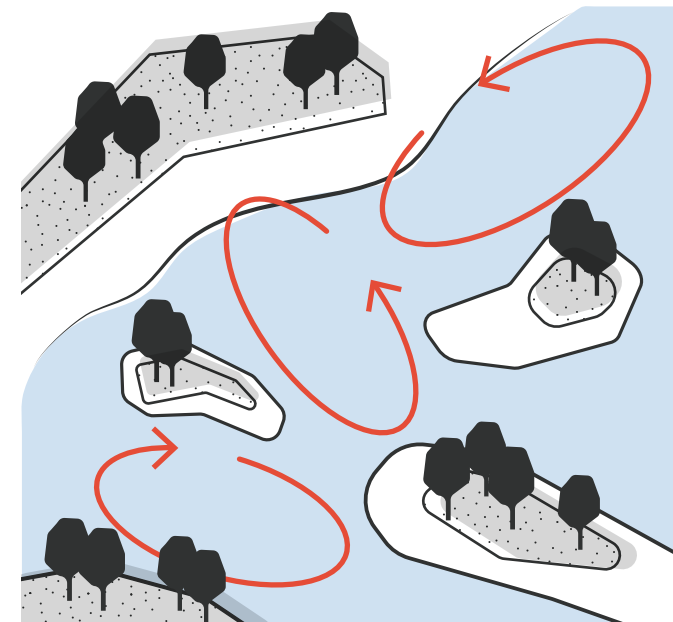
Natuureilanden

Met het afsluiten van het Veerse Meer van de zee vielen slikken en platen droog. Waaronder een aantal midden in het water, dit werden de eerste eilanden. Het gaat hierbij om de Haringvreter, Aardbeieneiland en de Middelplaten. De Jonge erkende de natuurpotentie van deze eilanden en richtte ze in als natuureilanden met slechts beperkte mogelijkheden voor recreanten om aan te meren. Extensief recreatief medegebruik stond voorop. Een deel van de eilanden, de platen, werd bebost ten bate van een gunstig zeilklimaat voor de beginnende zeiler en om de recreatieve beleving van het meer te vergroten. De oevers van de natuureilanden zijn grillig van vorm en de overgangen zijn geleidelijk. Vanwege oeverafkalving zijn een aantal oevers later versterkt of zijn er vooroevers aangelegd (o.a. de Soelekerkeplaat).

Recreatie-eilanden

Aan de van nature ontstane eilanden werden in de loop van de tijd nieuwe, kunstmatige eilanden toegevoegd. Deze vergrootten de recreatieve gebruikswaarde, voorkwamen oeverafkalving van de natuurlijke eilanden en voegden ruimtelijk meer dieptewerking toe. Het gaat hierbij om de Soelekerkeplaat, Bastiaan de Lange Plaat, Spieringplaat, Zandkreekplaat, Arneplaat, Schutteplaat, Mosselplaat, Schelphoekplaat, Sabbingeplaat en De Meerkoet. De eilanden hebben openbare aanmeervoorzieningen en net als de dagrecreatieve oevers, brede grassige oevers met een rugdekking van opgaand groen. De eilanden zoneren bovendien het gebruik van het water in doorgaande routes en rustigere delen. Bij de Schelphoek zorgen de eilanden voor een beschutte zwemplek. De belijning van de oevers is ontworpen en overwegend strak.

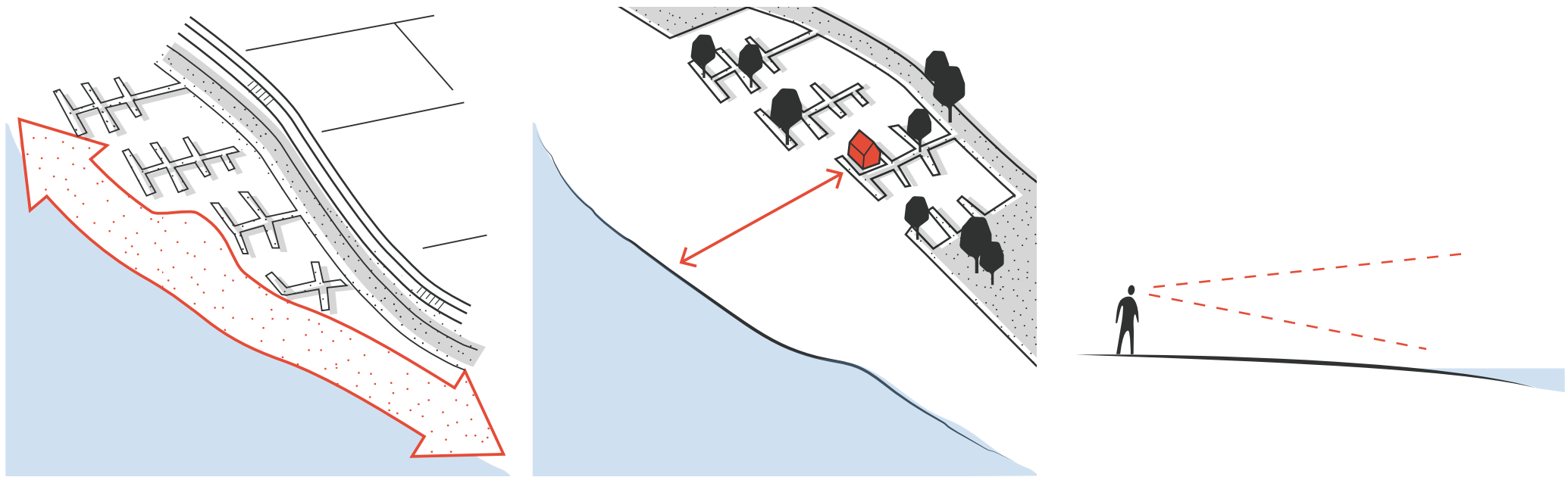

Coulissewerking

De beplanting op de eilanden vervult verschillende functies. Zij is gunstig voor de beginnende zeiler, maar heeft ook een belangrijke functie in de beleving van het meer. De beplante eilanden scheppen verschillende tussenruimtes en versterken met hun coulissewerking de beleving van hiervan. Zij voegen diepte toe in het perspectief, maken verschillende doorzichten mogelijk en maken de ruimte onoverzichtelijk en daarmee spannender. Hierdoor lijkt het meer groter.

4 Openbare, toegankelijke oevers

De openbaar toegankelijke oevers en het vrije zicht op het Veerse Meer vormen een rode draad in het landschapsplan. Het landschap van het Veerse Meer is ontworpen als landschap voor het hele volk, arm en rijk.

Toegankelijke oevers en vrij zicht

In het plan zijn de oevers zoveel mogelijk openbaar toegankelijk gehouden en gemaakt. De belangrijkste kwaliteit – de oevers van het Veerse Meer en het zicht op en over het meer – is daarmee voor iedereen beschikbaar en niet voorbehouden aan een selecte groep. In de plannen wordt nergens in de oeverzone direct aan het water gebouwd. De havens en enkele dagrecreatieve paviljoens vormen hierop de enige uitzondering.

Afhankelijk van het type oever heeft de openbare toegankelijkheid anders vorm gekregen.

Dagrecreatieve oevers. De dagrecreatieve oevers waren zo ingericht dat de dagrecreant ze gemakkelijk konden gebruiken. Via de parkeerplekken aan het einde van de insteekwegen was

de oever snel te bereiken; een weg of pad op het hogere deel van de oever, parallel aan de waterlijn, ontsloot de oever in de lengterichting. De oever zelf bestond veelal uit gras. Dat was ingezaaid nadat bleek dat de ontwikkeling van stranden te lang duurde vanwege het hoge slibgehalte. Deze brede grasoevers zijn nu kenmerkend voor het Veerse Meer.

Natuuroevers. De natuuroevers waren niet bedoeld voor intensieve recreatie en zijn ook veel minder goed of niet ontsloten om de natuur de ruimte te geven. De wegen of paden liggen hier op (aanzienlijke) afstand van de waterlijn. Vanaf deze wegen en paden is er steeds vrij zicht op het Veerse Meer.

Dijken. Op een aantal plekken vormt de dijk de oever van het Veerse Meer. Hier is het meer veelal vanaf de dijk te beleven.

Bebouwing. Bebouwing vormt zelden de directe oever van het meer. In het plan is er consequent ruimte gehouden tussen de waterlijn en de bebouwing om zo de oever openbaar toegankelijk te houden. De havens vormen hierop de uitzondering.

Materialen

De Jonge streefde een zo natuurlijk mogelijk landschap na. Dat uit zich ook in zijn materiaalkeuze.

Minimale verharding buitendijks

Buitendijks wilde Nico de Jonge in feite geen verharding. Graspaden waren voldoende en ook de auto's konden volgens hem prima in het gras parkeren. Pas later zijn verhardingen toegevoegd om het intensieve gebruik te faciliteren. Eerst schelpenverhardingen en later stenige verhardingen of asfalt.

Het plan werd voor een belangrijk deel uitgevoerd zoals bedacht. Nog altijd herkennen we op de schaal van het gehele gebied de structurerende ingrepen van De Jonge. De zone-ringen zijn nagenoeg gehandhaafd en de bosvlakken zijn uitgevoerd zoals ingetekend. Ook op het lokale schaalniveau zijn enkele uitwerkingen nog haast een-op-een te herkennen (o.a. de Schotsman, de Piet, de Haringvreter, zie kaartreeks op de volgende pagina).

De meest opvallende afwijking van het plan is het niet uitvoeren van de in licht groen aangegevene natuur- en/of bosgebieden op de buitendijkse gebieden zoals aangegeven op de kaart uit 1965 (pag. 12). Het ontwerp is in de volgende fases aangepast, waarbij de landbouw voorrang kreeg. Dit maakte een wezenlijk verschil in de beleving van het Veerse Meer aangezien de naar binnen gerichte wereld van het meer hier geen vorm heeft

kunnen krijgen. Dit heeft met name invloed op het oostelijke deel van het meer waar nauwelijks bos gerealiseerd is. De plannen zijn in de loop van tijd steeds gewijzigd op basis van voortschrijdende inzichten en veranderende behoeften en wensen.

Al in het Ontwikkelingsplan Veerse Meer 1967 zijn een aantal verblijfsrecreatieve gebieden uitgebreid (Oranjeplaat, Wolphaartsdijk) en zijn bijvoorbeeld nieuwe eilanden of oeverzones toegevoegd. Verschillende delen van het ontwerp of deelontwerpen, zoals voor de Noord-Sloe of Wolphaartsdijk, zijn nooit uitgevoerd of zijn continu veranderd.

Later zijn al dan niet op basis van een overkoepelend plan voor het Veerse Meer nieuwe recreatieve terreinen toegevoegd (o.a. De Witte Raaf), zijn terreinen uitgebreid en heeft een aantal aangewezen locaties zich niet of nauwelijks ontwikkeld (o.a. de

Zuidvlietpolder en de Ooster Nieuwlandpolder). Havens breidden zich uit en enkele, toen nog niet als natuur bestempelde gebieden, hebben zich tot waardevol natuurgebied ontwikkeld (o.a. Kwistenburg en de Arneplaat).

Dat is vaak vanuit het gedachtegoed en de achterliggende principes van het landschapsplan gedaan, maar vaak ook niet. Lokaal zijn de landschappelijke structuren aangetast of is er niet gewerkt vanuit de gedachten van het plan. Hierdoor is de landschappelijke kwaliteit van het gehele Veerse Meer onder druk komen te staan (zie ook hoofdstuk 6).

Het bosontwerp voor de Schotsman en Ruitersplaat is uitgevoerd en in grote lijnen behouden: v.l.n.r. net na uitvoer 1973, 1990, heden

Het bosontwerp voor de De Piet is uitgevoerd en behouden: v.l.n.r. net na uitvoer 1973, 1990, heden

Het bosontwerp voor de Haring Vreter is uitgevoerd en behouden: : v.l.n.r. net na uitvoer 1973, 1990, heden

Het bos op de Schotsman is tot wasdom gekomen. Rechts een stukje van het Vakantiepark de Schotsman.

De dagrecreatieve oever met een achtergrond van opgaand groen bij de Schotsman.

Open koppen en een boschage als markering van de havenentree van Kamperland.

Kenmerkende boschages bij de entree van de haven van Kamperland

Bosgordel van Veere tot de Oranjeplaat. Links een stukje Haringvreter.

Bos op de Goudplaat. De kop is vrij voor het uitzicht op Veere vanaf het water.

Restant van de boschage bij de Paardekreek

De massawerking van de boschages is goed te zien bij Kortgene

Coulissewerking door de beplante eilanden bij Kamperland

An aerial photograph of a landscape. In the foreground, there are large, rectangular agricultural fields in shades of brown, orange, and green. A straight road runs diagonally across the middle of the image. To the right of the road, a winding river flows through a marshy area with brown and green vegetation. In the background, a large body of water is visible under a hazy sky.

5. Kernkwaliteiten landschap

beschrijving van de landschapskwaliteiten

De kernkwaliteiten van het Veerse Meer komen voort uit het samenspel van herkomstwaarde, gebruikswaarde en de belevingswaarde. In dit hoofdstuk worden deze kwaliteiten beknopt beschreven. Samengevat gaat het om:

Herkomstwaarde

Ondergrond

Aardkundige overblijfselen van het verleden als onderdeel van het dynamische deltalandschap. Zij vormen de basis van het estuarien- en deltalandschap en bepalen en bepalen voor een belangrijk deel het gebruik en de beleving van het landschap. Waardevol zijn:

- Veerse Meer als uniek overblijfsel van zeearm het Veerse Gat.
- het Oudland en Nieuwland en hun kenmerkende topografische en landschappelijke verschillen als basis voor de bewonings-, bedijkings- en agrarische geschiedenis van Zeeland.
- de platen, schorren, slikken en de nog resterende natuurlijke dynamiek in deze gebieden als herinnering aan het Zeeuwse landschap voor de grote inpolderingen.
- de (restanten van) kreekssystemen en krekken
- de duinen, strandwallen en stranden.
- de kenmerkende aardkundige relictten en bodems (o.a. kreekruigen, poelgronden, strandwallen, getijafzettingen).
- de zoetwatervoorraden in de ondergrond.

Ecologie

Het Veerse Meer heeft internationale natuurwaarde en natuurpotentie als onderdeel van het Nederlandse deltagebied met een diversiteit aan flora en fauna voortkomende uit de gradiënten tussen zoet en zout en nat en droog. Waardevol zijn:

- Veerse Meer en oevers als zoutwater binnenmeer met een bijzondere waarde voor broed- en trekvogels (foerageer-, slaap- en/of standplaats- of overwinteringsgebied/weidevogelgebied) en is als zodanig beschermd als Natura2000 Vogelrichtlijngebied.

- Platen, schorren, slikken met waardevolle geleidelijke gradiënten tussen zoet-zout en droog-nat die waardevolle schraalgraslandgemeenschappen opleveren.
- De predatorvrije eilanden als habitat van de Noordse woelmuis.
- (Restanten van) kreekssystemen en krekken en aanpalende moerassige gebieden.
- Duinen, stranden, duinvlaktes met onder andere waardevolle duindoornstruwelen en duingraslanden.
- Natuurwaarden gekoppeld aan de (agrarische)ingebruikname en beheer door de mens zoals de dijkstruwelen en dijkbeplantingen.
- Gebieden vallende onder het Natuur Netwerk Zeeland.

Cultuurhistorie

Een belangrijk deel van het landschap is gevormd door de ingebruikname van de mens. Dat heeft in samenspel met de ondergrond en de daarop gebaseerde ecologie geleid tot de kenmerkende landschappen rond het meer. Waardevol zijn:

- Drie verschillende landschappen met elk hun eigen kenmerken en daarmee identiteit (DNA): Walcheren (Oudland, Noord-Beveland (Nieuwland), Zuid-Beveland (Nieuwland) met daarin een bijzondere positie voor het Eiland van Wolphaartsdijk.
- Kenmerkende semi-natuurlijke topografie, mede gevormd door het gebruik. Onder andere de polders, dijken, inlagen en afwateringsstructuren.
- Structuren, elementen en relictten die de geschiedenis van het gebied leesbaar en inzichtelijk maken:
 - ◊ waterstaatkundig (Deltawerken, dijken, kunstwerken etc.)
 - ◊ agrarisch (landbouwhavens, verkavelingen etc.)
 - ◊ infrastructuur (veren, spoorlijnen, havens etc.) militair (vesting Veere, bunkers WOII etc.)
 - ◊ bouwkundig (Veere, monumenten)
 - ◊ groen erfgoed (landschapsplan Nico de Jonge en daarin gehanteerde ontwerpprincipes, herverkavelingsplan Walcheren etc.).

Gebruikswaarde

Het Veerse Meer wordt op diverse manieren gebruikt en is een veelbezocht en gewaardeerd recreatielandschap. Het type gebruik en de locatie wordt veelal bepaald door de mogelijkheden die de ondergrond en de plek biedt en de zonering uit het landschapsplan.

Waardevol zijn:

- de diversiteit in gebruik op en rond het Veerse Meer, bestaande uit onder andere landbouw, visserij, wonen en diverse vormen van (water)recreatie.
- de duidelijke zonering in gebruik en gebruiksintensiteit en daarmee ontstane keuzemogelijkheden en keuzevrijheid.
- de openbare toegankelijkheid van de oevers en de openbare voorzieningen aan het water.
- de bereikbaarheid van het gebied.

Belevingswaarde

De belevingswaarde van het Veerse Meer is een samenspel van de herkomstwaarde en de gebruikswaarde en is een 'unique selling-point' voor het Veerse Meer. Waardevol zijn:

- de bewust vormgegeven illusie van een oneindige, natuurlijke wereld met een doorlopend groene horizon.
- de diversiteit in de beleving van het landschap vanaf het land en het water als een opeenvolging van verschillende sferen elk met hun eigen specifieke kenmerken.
- de rijkdom aan landschappelijke contrasten: o.a. natuur-cultuur, rust-reuring, licht-donker, open-besloten, droog-nat.
- de rust, ruimte en donkerte.

Ondergrond

De voormalige zeearm het Veerse Meer is een aardkundig en landschappelijk uniek en zeer waardevol gebied. Ondanks de menselijke invloeden vertoont het nog vele van zijn natuurlijke trekken en is het een exemplarisch en ook het enige resterende voorbeeld van een vroeg-Middeleeuwse zeearm. Dit type zeearm domineerde het Zeeuwse landschap tot de 16de eeuw en vertelt zo het wordingsverhaal van de Delta en is daarmee onderdeel van het Zeeuws DNA.

Veerse Meer

Het Veerse Meer is het kenmerkende relict van de vroege zeearm gevormd door het Veerse Gat, Zuidvliet en Zandkreek. Het scheidde de voormalige eilanden Walcheren, Noord-Beveland, Wolphaartsdijk en Zuid-Beveland en is zo sterk bepalend geweest voor de eilandenstructuur en bedijkingsgeschiedenis van Midden-Zeeland. Het Veerse Meer is de enige plek waar te zien is hoe de vele zeearmen van voor de 16de eeuw eruit zagen, ook al is het oorspronkelijke getijdeverschil verdwenen. Van de andere voormalige pre-zestiende eeuwse zeearmen zoals De Gouwe, Pluimpot, Sloe, Zwake, rest slechts een smalle restgeul in het landschap, terwijl de Ooster- en Westerschelde door dijkdoorbraken en overstromingen zijn uitgegroeid tot veel grotere estuaria. Het Veerse Meer is aangemerkt als aardkundig waardevol gebied met nationale betekenis.

Voormalige eilanden: Oudland en Nieuwland

De drie voormalige eilanden laten sprekend het contrast zien tussen het Oudland en het Nieuwland en zijn daarmee illustratief voor de aardkundige basis onder de bewonings- en bedijkingsgeschiedenis van Zeeland. Met name het Oudland is rijk aan aardkundige relictten. Hier vormt het samenspel van kreekruigen, voormalige krekens en poelgronden een uniek landschap. De strandwal op Walcheren is een unieke structuur. Zij is goed waarneembaar in het landschap en laat zien hoe dynamisch de kustzone was. Bijzonder is ook het 'vierde' eiland, het eiland van Wolphaartsdijk, dat pas in de 18de eeuw met de inpoldering van de Schengen werd verbonden met de rest van Zuid-Beveland.

Aardkundige relictten

Binnen het gebied zijn er een aantal kenmerkende en waardevolle aardkundige structuren en relictten aan te wijzen.

Platen, buitendijkse gebieden en eilanden

De voormalige slikken, schorren, getijdegeulen en platen die ooit het landschap van de zeearm vormden zijn nog altijd duidelijk herkenbaar in het landschap. Zij bieden een inkijkje in de dynamische wordingsgeschiedenis van het gebied en laten een glimp zien van het Zeeuwse Deltalandschap voor de grote inpolderingen. Door de beperkte omvang van het Veerse Meer is de kenmerkende doorsnede van dijk-voormalig schor-slik-geul-plaat-geul-slik-schor-dijk in een oogopslag te zien en te begrijpen. Hoewel op diverse plekken de schorren in gebruik zijn genomen als landbouwgrond of recreatiegebied is de structuur van het oude getijdegebied en haar openheid nog overduidelijk aanwezig. Het landschap is hierdoor goed 'leesbaar' en ook educatief van waarde.

Krekens en kreekrestanten

Het Veerse Meer kent verschillende krekens en kreekrestanten. Deze zijn typerend voor het ontstaan en de vorming van het landschap. De kreekssystemen van de Ooster- en Wester-Schenge en de Sloe doorsneden ooit het gebied als zeearmen en vormden de scheiding tussen de eilanden. Andere krekens waren bescheidener van omvang. Een groot aantal van deze krekens is nauwelijks herkenbaar in het landschap zoals de Thoon Kreek, Schuttegat of Spieringgat; andere zijn juist relatief omvangrijk en gaaf, zoals de Ooster- en Wester-Schengen en de krekens van Veere. Met name de Ooster- en Wester-Schengen zijn aardkundig en landschappelijk erg waardevol en zijn aangemerkt als aardkundig waardevol met nationale betekenis.

Duinen en strand

De kustzone van duinen en strand langs met name de Walcherse kust is uniek vanwege zijn representativiteit en diversiteit. Het

Legenda

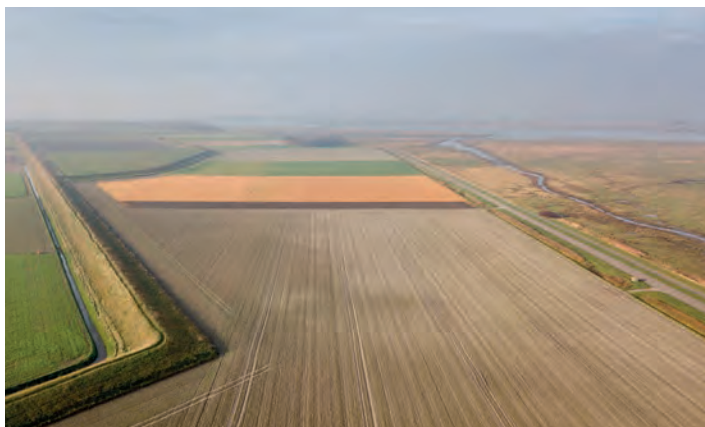
 Aardkundig waardevolle gebieden (provinciaal beleid)

Signaleringskaart aardkunde: aardkundig interessante gebied

- Slik/plaat
- Schor
- Duingebied
- Strandvlakte
- Kust-/strandwal
- Kreek
- Kreekrug
- Poelgrond
- Welvingen in getijafzettingen
- Getij-afzettingen
- Veen-/kleibanken

Kwistenbrug als natuurlijk schorren en slikken gebied

Buitendijksgebied langs de Muidenweg met links de schorren in gebruik door de landbouw en rechts niet gecultiveerde Middelplaten

Duingebied aan de Veerse Meer zijde van de Veerse Gatdam

Voormalige kreek De Piet

De Goudplaat

Kreekrestant bij de St. Felixweg

Schorren en slikken van de Middelplaten

De vruchtbare Nieuwland polders van Noord-Beveland

Duinen bij de Banjaard

is een systeem van strandwallen en oude duinen met daarop een complexe morfologie van jongere duinen bestaande uit verschillende typen. De Noord-Bevelandse stranden en duinen zijn jong en laten de verschillende stadia van duinvorming zien. Hier is de dynamiek van het kustlandschap nog zichtbaar en voelbaar. Bijzonder zijn ook de restanten van duingebieden aan de Veerse Meer zijde van de Veerse Gatdam. Deze geven een goed beeld van de kust voor de aanleg van de Deltawerken.

De aardkundige structuren en relictten zijn waardevol:

- zij bieden ons een inkijk in de natuurlijke onstaanswijze van het gebied en Zeeland als geheel en maken deze geschiedenis leesbaar en tastbaar.
- zij vormen de onderliggende structuur van het huidige landschap en staan nog altijd aan de basis van haar voorkomen, inrichting en functioneren en bepalen zo voor een belangrijk deel de gebruikswaarde van het gebied.
- zij bepalen daarmee voor een belangrijk deel ook het aanzicht van het landschap en daarmee de beleefingswaarde.
- zij bepalen mede de indentiteit van het gebied.
- zij vormen een waardevol archief.
- zij bieden de basis en inspiratiebron voor een goed functionerende, vanzelfsprekende herinrichting van het gebied en vertegenwoordigen daarmee een belangrijke toekomstwaarde.

Bronnen:

Geologische, geomorfologische en landschappelijke betekenis van het Veerse Meer, interne notitie Walter Jonkers (2021)
Landschapswaarden Veerse Meer: een inventarisatie, analyse en integratie Nijhof, B.S.J. et al. (2002)
Landschappelijke Nederland, Berendsen H.J.A. (2001)
Cultuurhistorische Kaart Zeeland, Waterschap Scheldestromen <https://scheldestromen.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7eb47893e-cec46fd8e163e4551cf5058>
Signaleringskaart aardkunde, Provincie Zeeland (2008)
Aardkundig waardevolle gebieden Provincie Zeeland, Provincie Zeeland (2012)

Kaart met beschermde natuurgebieden in en rond het Veerse Meer. Bronnen: Natura2000 (EU); Natuurbeheerplan Zeeland ontwerp 2021 (Provincie Zeeland).

Ecologie

Legenda

	Afgesloten zeearm
	Brak water
	Zoete plas
	Poel en klein historisch water
	Bloemdijk
	Botanisch waardevol grasland
	Kruiden- en faunairijk grasland
	Droog schraalland
	Vochtig schraalland
	Zilt- en overstromingsgrasland
	Ruigteveld
	Weidevogelgebied
	Droog bos met productie
	Haagbeuken- en essenbos
	Vochtig bos met productie
	Houtwal en houtsingel
	Knotboom
	Duinbos
	Open duin
	Strand en embryonaal duin
	Vochtige duinvallei
	Rivier- en moeraslandschap
	Dynamisch Moeras
	Veenmosrietland en moerasheide
	Schor of kwelder
	Natura2000
	agrarisch gebied van ecologische betekenis

Het Veerse Meer behoort tot de Deltawateren en is van grote internationale betekenis voor kust- en moerasbroedvogels. Het meer is dan ook aangewezen als Natura2000 Vogelrichtlijn-gebied. De aanwezigheid van verschillende gradiënten langs de oevers van het Veerse Meer — zoet-zout, nat-droog — en de verschillende grondslagen zorgen voor een relatief hoge diversiteit. Wat plaatselijk bijzondere en waardevolle vegetaties, zoals kalkrijke natte schraalgraslanden, oplevert. De natuurwaarden op, in en rond het meer zijn sterk afhankelijk van de waterkwaliteit, peilbeheer en fluctuaties.

Vogels

Het Veerse Meer behoort tot de Deltawateren en is van grote internationale betekenis voor kust- en moerasbroedvogels. In het Veerse Meer bevinden zich broedkolonies van kleine mantelmeeuwen, aalscholvers en lepelaars. Daarnaast is het gebied een hoogwatervluchtplaats voor overtuigende vogels van de Oosterschelde en Westerschelde (Bonte strandloper, Kanoet, Zilverplevier en Rosse grutto). Het Veerse Meer is als overwinteringsgebied van belang voor viseters (Fuut, Kleine zilverreiger, Brilduiker en vooral Middelste zaagbek en Dodaars), steltlopers, eenden, ganzen en zwanen. De krek en hun directe omgeving zijn van belang voor onder andere de Kuifeend, Bergeend, Knobbelzwaan, Aalschover, Bruine kiekendief, Kleine karekiet en Rietgors.

Vissen

Vissen zijn een belangrijk onderdeel van het aquatische ecosysteem van het meer. Met het doorlaatmiddel is een aantal voorheen verdwenen soorten teruggekeerd. Karakteristieke soorten zijn paling, bot, harder, sprot, grondel en puitaal.

Zoogdieren

Het Veerse Meer vormt de zuidgrens van het verspreidingsareaal van de Noordse woelmuis. Op de eilanden zoals de Haringvreter, Schutteplaat en Mosselplaat vindt zij een leefgebied dat vrij is van concurrenten en predatoren.

Vegetatie

Duinen, voormalige strandvlaktes en platen. De relatief jonge, kalkrijke zandige bodem rond het Veerse Meer is vanuit botanisch oogpunt interessant. Op de voormalige strandvlakte van de Schotsman komen gemaaide duinvalleien met zeldzame plantensoorten voor, evenals op de Haringvreter en de Middelplaten. De lange gradienten van hoog-droog naar laag-nat zijn bijzonder en waardevol en herbergen verschillende plantgemeenschappen. Met plaatselijk zeer waardevolle soorten zoals de Moeraswespenorchis, Geelhartje, Rietorchis, en Zeegroene zegge. Ten oosten van de Vrouwenpolder treffen we landelijk vrij zeldzame, goedontwikkelde duindoornstruwelen aan.

Bossen. De bosgebieden zijn relatief jong (aangeplant in de jaren '60 van de vorige eeuw) en botanisch gezien nog van geringe waarde. Het zijn loofbossen met ruigtekruiden op vaak voedselrijke gronden. De bossen zijn relatief soortenrijk, maar met een weinig gedifferentieerde boom- en struiklaag.

Graslanden. In de Schengen treffen we een aantal natte schraalgraslanden die waardevol zijn en plaatselijk bijzondere gradiënten van zoutminnende tot zoutmijdende vegetaties laten zien.

Dijkbeplanting. De dijkstruwelen op Walcheren herbergen een geheel eigen levensgemeenschap met enkele zeldzame soorten. De samenstelling en waarde is sterk afhankelijk van het beheer. De algemenere grassige dijkvegetaties kunnen als waardevol beschouwd worden.

Bronnen:

Landschapswaarden Veerse Meer: een inventarisatie, analyse en integratie Nijhof, B.S.J. et al. (2002)
Natura2000 Deltawateren, Beheerplan 2016-2022, Veerse Meer juni 2016.
<https://www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/veerse-meer>
Natuurbeheerplan Zeeland 2020 (NNZ)

Cultuurhistorie

Het Veerse Meer kent een rijkdom aan cultuurhistorisch erfgoed dat karakteristiek is voor het Veerse Meer en voor Zeeland. Dit erfgoed maakt de geschiedenis van het landschap inzichtelijk, maakt deel uit van de dagelijkse leefomgeving en is essentieel voor de identiteit en belevingswaarde van het Veerse Meer.

Waterstaat

De strijd met het water is in Zeeland nooit ver weg. In het compacte Veerse Meer gebied kunnen we vele verschillende facetten van die strijd op korte afstand van elkaar zien. Dat maakt de wordingsgeschiedenis van het gebied inzichtelijk en is illustratief voor grote delen van Zeeland.

Het Veerse Meer zelf, de slikken en schorren, het buitendijkse land en de krekken laten iets zien van het landschap van voor de inpolderingen. Samen met de polders tonen zij hoe het Zeeuwse landschap vanuit de reeks water-slik-schor-polder vorm kreeg. Aan de opeenvolgende reeksen van polders is goed te zien hoe door steeds opnieuw te bedijken land ingewonnen is. De vele kenmerkende dijken die het landschap doorsnijden maken die geschiedenis afleesbaar — met name het Eiland van Wolphaartsdijk is hiervoor zeer illustratief. Met het verschuiven van de primaire zeekering verloren de dijken aan de landzijde steeds hun waterkerende functie en werden zij (later) vaak beplant met bomen - wat resulteert in de kenmerkende bomendijken.

Met allerlei kunstwerken, zoals gemalen, sluizen en afwateringskanalen, werd vervolgens de waterhuishouding op orde gebracht voor de landbouw. De nog niet beteugelde zeearm werd zoveel mogelijk in het gareel gehouden met verstrekte oevers, kribben, strekdammen en andere kunstwerken. Hier van zijn verschillende relicten terug te vinden zoals de kribben langs de Soelekerkepolder of de watergeleidende dam bij de Goudplaat.

Soms sloeg de zee terug en ging land verloren en verdrongen dorpen (Campen, 'Oud'- Kortgene). Walcheren werd bovendien geïnuundeerd. Soms dreigde dijkval en werden inlagen

aangelegd (o.a. De Noordpoel en de westzijde van de Oosterlandpolder). Bijzonder is de Calandpolder die verloren ging en later als particulier initiatief weer ingepolderd werd.

Met de Deltawerken werd de invloed van de zee op het Veerse Meer gebied uiteindelijk geminimaliseerd.

Agrarische geschiedenis

Op de vruchtbare klei stond het dagelijkse leven in het teken van het agrarische bedrijf. De landbouw kende goede en slechte tijden, maar bleef een constante factor in de Zeeuwse economie. Het akker- en weidelandschap typeert het Zeeuwse landschap, zo ook rond het Veerse Meer. Karakteristiek zijn de verschillen in landschap en gebruik tussen Oudland en Nieuwland.

Het grootschalig verbouwen van graan, met name in de Nieuwland polders, resulteerde in een nieuw boerderijtype met losstaande grote schuren. Deze zwarte, gepotdekselde schuren werden karakteristiek voor Zeeland (o.a. boederij Land- en Zeezicht nabij Kamperland).

De havens rond de zeearm — Kamperland, Kortgene, Wolphaartsdijk, Veere, Arnemuiden — werden tot de voltooiing van de Deltawerken voornamelijk gebruikt om de landbouwproducten te transporteren. Hier en der lagen er aanvullend kleinere insteekhavens (o.a. Geersdijk) voor directer transport van goederen.

Infrastructuur

Transport van goederen en personen ging tot aan de negentiende eeuw voornamelijk via het water. De havens en veren (Veere-Kamperland, Wolphaartsdijk-Kortgene, Katsche Veer) vervulden een cruciale verbindende rol. De havens, veerhuizen, veerdammen en het varende erfgoed vormen hiervan de tastbare relicten. De havens liggen buitendijks en hebben veelal een oorsprong als kreek (Veere, Kamperland, Kortgene). Door latere inpolderingen van het buitendijkse land zijn zij relatief ver landinwaarts komen te liggen.

Legenda

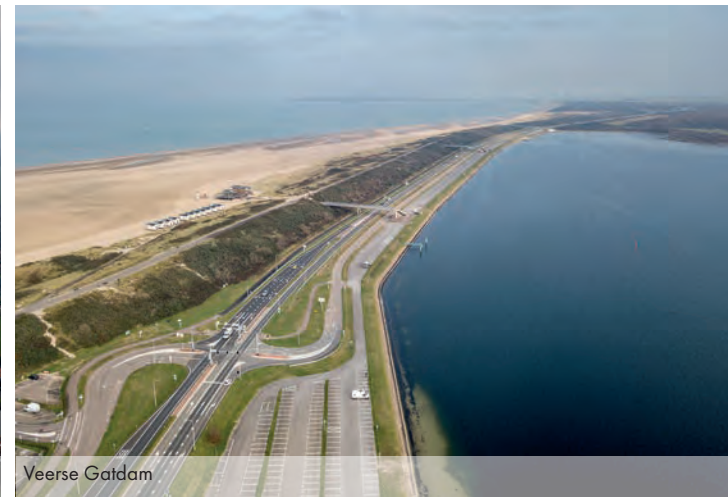
- Buitendijksgebied (voormalige) slikken, schorren, platen en opgespoten land
- Oudland Walcheren
- Nieuwland
- Eiland van Wolphaartsdijk
- Dominante kavelrichting/polderstructuur
- Kreek(restanten)
- Historische gegraven waterloop
- Dijk
- Verdwenen dijk
- Bomendijk
- (Delta)dam
- Waterstaatkundige relicten o.a. dammen, kribben
- Historische (landbouw)haven
- Verdrongen dorp
- Spoorlijn 'Zeeuwse lijn'
- Relatief gaaf onderdeel landschapsplan Nico de Jonge
- Origineel bos(schage) landschapsplan Nico de Jonge
- Militair relict
- Beschermd stads- of dorpsgezicht
- Archeologisch Rijksmonument
- Vastgestelde archeologische waarde (archeologische bron voor omgevingsplan provincie Zeeland 2016-2022)
- Rijksmonument
- Monumenten o.b.v. MIP
- Aanduiding waardevol geografisch gebied/element
- Historische boederij

De vesting van Veere: beschermd stadsgezicht

Kanaal door Walcheren

Veerse Gatdam

Bomendijk bij Wolphaartsdijk

Veerhuis van Wolphaartsdijk

Dijk met Muralmuurtje

Veerdam van Kamperland (Rijksmonument)

Historische boerderij Land en Zeezicht bij Kamperland

Voorstraatdorp Kortgene

Met de komst van de Deltawerken verloren de havens en veren grotendeels hun oorspronkelijke functie. De havens werden al snel omgevormd en uitgebreid tot recreatiehavens. Ook de later aangelegde werkhaven voor de Deltawerken Oostwatering werd een recreatiehaven. De veren Veere-Kamperland en Wolphaartsdijk-Kortgene zetten in de zomermaanden fietsers- en wandelaars over.

In de negentiende eeuw investeerde de overheid sterk in de aanleg van kanalen en spoorlijnen. Het Kanaal door Walcheren met het kenmerkende restant van het oude kanaaltracé en de zogenaamde Zeeuwse lijn (spoorlijn) met de daarvoor aangelegde Sloedam zijn hiervan het resultaat.

Krijgsgeschiedenis

Zeeland heeft heel wat bezetters, oorlogen en strijd aan zich voorbij zien trekken. Om zich hiertegen te wapenen werden stadsmuren, vestigingswerken en verdedigingslinies en -werken aangelegd. Onder andere de vesting van Veere, voormalig fort Den Haak, het Mijnnedepot bij Veere en de her en der verspreide restanten van de Atlantikwall herinneren ons hieraan. Op verschillende plekken in het gebied werd door verschillende partijen slag geleverd. Onder andere de Slag bij Veere (1809) en de Slag om de Sloedam (1944).

Kernen

De kernen Veere, Kortgene, Kamperland en de haven van Wolphaartsdijk hebben een lange historie.

Veere begon als het gehucht Campveere. In de 14de eeuw werden de eerste stadswallen aangelegd en kreeg Veere stadsrechten. De tachtigjarige oorlog leidde tot een aanzienlijke uitbreiding van de vestingwerken. Die werden in 1810 in opdracht van Napoleon uitgebreid met een tweede verdedigingslinie. Vanaf de 19de eeuw was er sprake van verval en bevolkingsafname door overstromingen (1808), een bombardement (1809) en economische teruggang. Binnen de omwalling is de oorspronkelijke structuur in het patroon van straten en stegen bewaard

gebleven; net als vele gebouwen, het stadje kent maar liefst 144 Rijksmonumenten. Meest markant en beeldbepalend in het silhouet van Veere zijn de O.L. Vrouwekerk, het stadhuis, de haven met kaden en de Campveerse toren en de zogenaamde 'Schotse huizen'. Veere is een beschermd stadsgezicht.

Kortgene is de enige kern met stadsrechten op Noord-Beveland en werd al in 1247 vermeld. De Sint Felixvloed vaagde het eiland en nagenoeg de gehele kern van de kaart. Op de plek van het oude Kortgene verrees in 1684 het nieuwe Kortgene in een planmatige aanleg. Kortgene is een voorstraatsdorp, een typisch dorp voor de Nieuwlandpolders met als centraal element een brede hoofdstraat, de voorstraat. Deze staat ligt loodrecht op de zeedijk en verbindt de haven met de kerk. Ook hier heeft de haven zijn oorsprong als landbouwhaven. De voormalige spuikom is nog zichtbaar in het stadje.

Ook het voormalige Campen verdronk tijdens de Sint Felixvloed. Op de plek van Campen verrees in 1699 het nieuwe Kamperland. Een haven werd gegraven aan het einde van de geul De Rip en de Kamperveersche Veerdam werd aangelegd. De oude veerverbinding met Veere werd weer hersteld. De oorspronkelijke bebouwing concentreerde zich aan de haven en het veer. De geul werd later rechtgetrokken tot haven en de recreatie ontwikkelde zich sterk in het gebied.

De voormalige landbouwhaven van Wolphaartsdijk werd uiteindelijk in 1828 aangelegd langs de Zandkreek, na een aantal mislukte pogingen een haven aan te leggen aan de zuidzijde van Wolphaartsdijk. De haven kwam bij de sinds 1478 bestaande veerverbinding met Kortgene te liggen. Ondanks de zekere aantrekkingskracht van deze verbinding heeft zich nooit een volwaardige nederzetting ontwikkeld. Na het sluiten van de Zandkreekdijk verloor het veer zijn oorspronkelijke functie en werd de haven uitgebreid met enkele kleine jachthaventjes. Deze groeiden uiteindelijk samen tot één grote jachthaven.

Gebouwen

Rond het Veerse Meer liggen diverse gebouwen en bouwwerken met een status als Rijks-, Provinciaal- of gemeentelijk monument. De hogere, kenmerkende gebouwen zoals de kerken (Veere, Kamperland, Kortgene, Wolphaartsdijk), molens (Kortgene, Wolphaartsdijk, Veere) en veerhuizen (Wolphaartsdijk) vormen van oudsher belangrijke oriëntatiepunten langs het meer.

Landschapselementen/Groen erfgoed

Behalve de grotere landschappelijke structuren zoals dijken en waterwegen en de bouwkundige relictten is het Veerse Meer gebied rijk aan kenmerkende landschapselementen. Het gaat daarbij om kleinere elementen zoals grens- en dijkpalen en typische muraltmuurtjes, maar ook om het levende groene erfgoed. Kenmerkend zijn onder andere de bomendijken, de typische dijkvegetaties en historische bomen. Daarnaast zijn ook de beplantingen van het landschapsplan voor Walcheren, waaronder de Veerse Kreen, aangewezen als waardevol groen. De bosstructuren van het landschapsplan voor het Veerse Meer hebben geen officiële status, maar behoren ongetwijfeld tot het waardevolle groene erfgoed van het Veerse Meer.

Bronnen:

Zie voor gedetailleerde cultuurhistorische informatie:

Cultuurhistorische Kaart Zeeland, Waterschap Scheldestromen <https://scheldestromen.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7eb47893e-cec46fd8e163e4551cf5058>

Zeeuwse Erfgoedlijnen, Zeeuwse Ankers (2019)

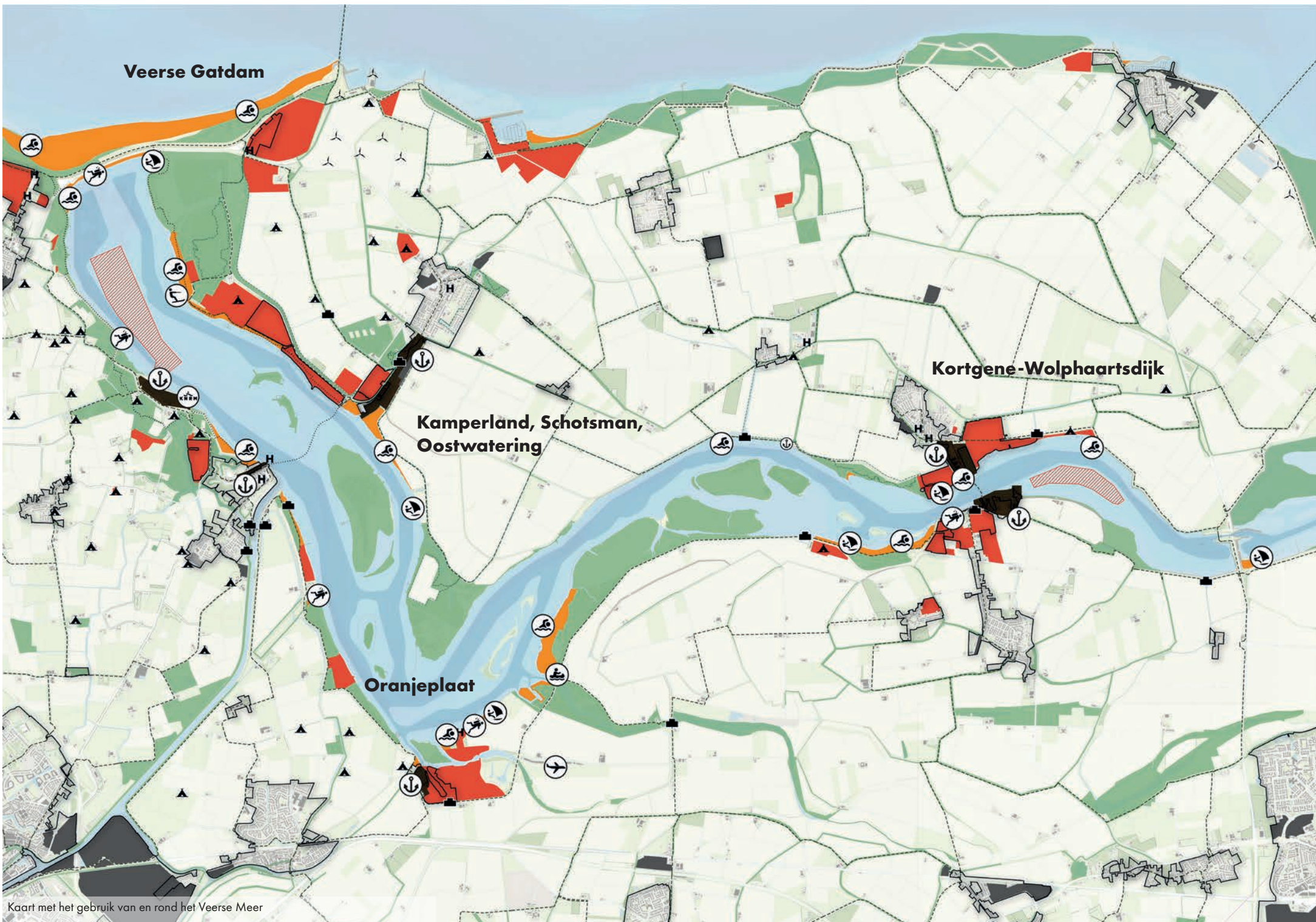
Structuurvisie Cultuurhistorie, Gemeente Veere 2015

Veerse Gatdam

Kortgene-Wolphaartsdijk

**Kamperland, Schotsman,
Oostwatering**

Oranjeplaat

Gebruik

Legenda

- Verblifsrecreatie: bungalowpark, camping, caravanpark
- Camping/mini-camping
- Hotel
- (dag)recreatiegebied
- Haven/recreatiehaven
- Zwemlocatie/strand
- Surflocatie
- Duiklocatie
- Telewaterski
- Kano-haven
- (zweef)Vliegveld
- KNRM station
- Fietsknooppuntennetwerk
- MTB-route
- LAW-route
- Vaargeul
- Snelvaargebied
- Natuurnetwerk Zeeland (bestaande natuur)
- Akkerland
- Grasland
- Plaats/kern
- Bedrijventerrein
- Gemaal
- Windturbine

Een belangrijk deel van de waarde van het Veerse Meer komt voort uit het gebruik. In zekere mate wordt het gebruik bepaald door het samenspel van de ondergrond, ecologie en het historische gebruik. Dat geldt in hoge mate voor de landbouw, visserij, wonen en het vervoer en transport. Bijzonder voor het Veerse Meer is dat het is aanwezig tot recreatielandschap. Op basis van het landschaps- en zoneringsplan van Nico de Jonge is vervolgens het gebruik direct langs het meer — recreatie, landbouw, natuur — verdeeld. Deze verdeling is nog steeds van grote waarde voor het Veerse Meer.

De **duidelijke zonering** in gebruik en gebruikintensiteit leidt tot **diversiteit** en **contrast** in het gebied. Er zijn gebieden met vollop reuring en er zijn gebieden waar het rustig is; er zijn campings en er zijn luxe vakantievilla's. Het meer biedt zo waardevolle **keuzemogelijkheden** aan een brede groep gebruikers. De (openbaar) **toegankelijke oever** en de **openbare voorzieningen** maken het gebied beleefbaar voor iedereen. Het genot van het Veerse Meer is min of meer **eerlijk verdeeld**.

Landbouw

De landbouwgronden van met name de Nieuwlandpolders (Noord- en Zuid-Beveland) zijn zeer geschikt voor akkerbouw met relatief hoge opbrengsten. Naast tarwe, aardappelen en bieten worden ook steeds meer groenten geteeld. Met het sluiten van de dammen werden ook de buitendijkse gronden geschikt voor de landbouw. Voor de landbouw zijn de vruchtbare bodem, de zoetwaterbellen in de ondergrond (zie ook bijlage ii) en de afwatering van het polderwater op het meer van belang.

Visserij

Het meer wordt bevestigd door twee bedrijven. Zij vissen voornamelijk op aal, bot, harder en tong. Hiervoor gebruiken zij naar gelang het seizoen en het peil andere vismethoden. Daarnaast wordt er op kreeft gevestigd, worden er verschillende soorten schelpdieren (kokkel, tapijtschelpen, venusschelpen, oesters) gekweekt en zijn er mosselzaadinstallaties.

Recreatie

Het Veerse meer is een populair gebied voor de recreatievaart. Het meer is een doorvaartroute voor recreanten van de Westernaar de Oosterschelde en op zich zelf een trekpleister. De havens zijn voornamelijk ingericht op recreatief gebruik en hebben samen ca. 3500 ligplaatsen. Langs de oevers van het meer en op de eilanden zijn diverse aanlegvoorzieningen en kan er op verschillende plekken voor een periode van 24 uur aangelegd worden. Het meer en de oevers zijn van oorsprong ingericht voor de beginnende en minder ervaren zeiler.

Naast de recreatievaart wordt het meer voor verschillende watersporten gebruikt. Er wordt onder andere gesurft, gekitesurft, gewaterskied, gekanood en gedoken. Langs de oevers zijn hiervoor diverse openbare voorzieningen aangebracht zoals trailerhellingen, steigers en duikstekken. Op het water zijn er twee gebieden aangewezen voor snelvaren: ten oosten van Wolphaartsdijk en ten noorden van Veere. Nabij de Schotsman is er een telewaterskibaan.

Langs het meer zijn diverse dagrecreatieve stranden ingericht. Deze zijn goed bereikbaar en vrij voor gebruik. Het zijn vertrekpunten voor watersporters en plezierplaatsen om te ontspannen en te zwemmen. Lokaal zijn er beschutte, ondiepe zwemplekken gemaakt met de aanleg van vooroevers (o.a. Schelphoek). Sommige van de dagrecreatieve oevers of delen daarvan worden gekenmerkt door een bepaald gebruik. Zo zijn een deel van de Schelphoek en de Veerse Gatdam hotspots voor surfers en wordt bij de Piet bijvoorbeeld veel gekanood.

Sportvisserij maken ook gebruik van het meer, zij het in mindere mate nu sinds enkele jaren de forel vrijwel uit het meer is verdwenen.

Rond het Veerse Meer vinden we verschillende verblifsrecreatieve voorzieningen. Het gaat hierbij met name om campings en huisjesterreinen. Zij concentreren zich voornamelijk rond de havens nabij bestaande kernen en op enkele specifiek daarvoor

Haven van Wolphaartsdijk

Havengerelateerde bedrijvigheid bij Kamperland

Verblijfsrecreatie terrein Rancho Grande

Dagrecreatief gebruik bij de Schotsman. Foto: <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Harry van Reeken

Agrarisch gebruik

Woonomgeving

Visserij. Foto: Provincie Zeeland / Ben Biondina

Kanoën op het Veerse Meer. Foto: Provincie Zeeland / Xander Koppelmans

Fietsroutes langs het meer

aangewezen plekken uit het landschapsplan Veerse Meer. Een aantal van deze terreinen wordt (min of meer) permanent bewoond. Relatief recent zijn op een aantal aanvullende locaties verblijfsrecreatieve woningen gerealiseerd. Met name in het hogere segment.

Het gebied kent verschillende wandel- en fietsroutes. Er loopt een lange afstandswandelpad (LAW, Nederlands Kustpad) langs het westelijke deel van het meer en rond het meer is er een veelvoud aan wandelingen en ommetjes mogelijk. Het gebied is onderdeel van het fietsknooppuntennetwerk en het 'Rondje Veerse Meer' is een begrip. Op Noord-Beveland liggen een tweetal mountainbikeroutes voor de avontuurlijkere fietsers.

Rondom het recreatieve gebruik heeft zich aanverwante bedrijvigheid ontwikkeld, zoals verhuurbedrijven, botenstallingen, onderhoudsbedrijven voor boten en dergelijke.

Beroepsvaart

De beroepsvaart in het Veerse Meer is van bescheiden omvang. Het is een schakel in de route van en naar de Vlissingse havens en tussen de Ooster- en Westerschelde. Daarnaast wordt het meer gebruikt voor transport van en naar aan het meer gelegen bedrijven.

Wonen

Naast een recreatie- en natuurgebied is het Veerse Meer ook de directe leefomgeving van haar inwoners. De kernen hebben verschillende voorzieningen (basisscholen, supermarkten et cetera) waarvan een deel voor zijn bestaan mede afhankelijk is van toeristen en recreanten.

Waterhuishouding

Het Veerse Meer vervult een rol in de waterhuishouding van het gehele gebied. Het gaat daarbij met name om het spuien van

water uit de omliggende polders via de gemalen langs het meer. De dammen vervullen een belangrijke waterkerende functie op nationaal niveau.

Infrastructuur

De Veerse Gatdam (N57) en de Zandkreekdijk (Deltaweg of N256) vormen naast de A58 belangrijke schakels in de regionale ontsluiting. Langs het meer zelf vormen de Polredijk, de Muidenweg, de Schotsmanweg en de Ruitenplaatweg de belangrijkste doorgaande verbindingen. De meeste andere wegen ontsluiten de kernen en de landbouwgebieden.

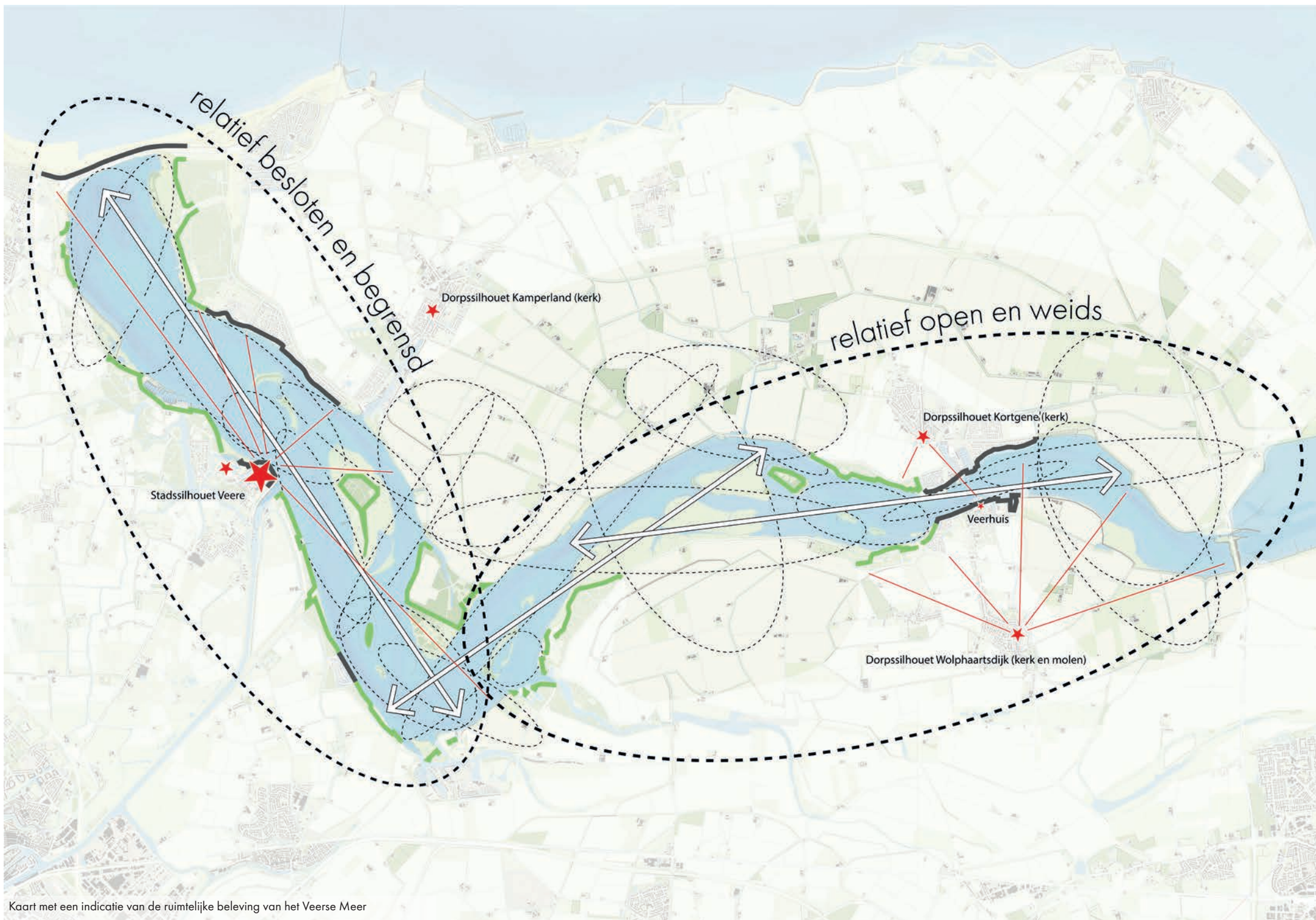
Via station Middelburg gelegen aan de spoorlijn Roosendaal-Vlissingen is het gebied per trein te bereiken.

Het kanaal door Walcheren vormt een scheepvaartverbinding tussen de havens van Vlissingen en de Ooster- en Westerschelde. Deze is via de Zandkreeksluis in de Zandkreekdijk te bereiken.

Vliegveld Midden-Zeeland of Zeeland Airport is een regionaal vliegveld voornamelijk in gebruik voor kleine zakenluchtvaart (o.a. transport van personen naar offshore-locaties) en de recreatieve luchtvaart.

Energie

Noord-Beveland en Vlissingen kennen enkele windmolenparken voor de opwek van duurzame energie. De windturbines zijn plaatselijk vanaf het meer zichtbaar.

Kaart met een indicatie van de ruimtelijke beleving van het Veerse Meer

Beleving

De beleving van het Veerse Meer komt voort uit de combinatie van eerdergenoemde punten. De herkomst — ondergrond, ecologie, cultuurhistorie — en het gebruik bepalen samen voor een groot deel hoe we het Veerse Meer ervaren. Ook hierbij speelt het landschapsontwerp van Nico de Jonge nog altijd een hoofdrol.

Plat deltalandschap

Een van de belangrijkste kenmerken van het Deltalandschap, waartoe het Veerse Meer behoort, is de openheid en weidsheid van het landschap. De lucht is meestal dominant in het beeld, het landschap daaronder heeft een zeer horizontaal, plat profiel. Bebouwing en beplanting gaan hier veelal in mee. De opgaande beplanting is slechts een incident of is van dien maat dat zij opgaat in de horizontale lijnen van het totaalbeeld. De bebouwing is traditioneel laag (1 verdieping met een kap) en op de boerderijen na geconcentreerd in dorpen of langs dijken. Ook zij gaan vrijwel naadloos op in het totaalbeeld. De horizontale lijnen van het landschap — de dijken, akkers, watervlakken, platen, boscomplexen — zijn altijd dominant in de beleving. Enkel de silhouetten van de kernen, bepaald door de monumentale kerktorens en molens, zijn op afstand te herkennen.

Drie landschappen

De beleving van het landschap direct achter het meer en haar oevers wordt bepaald door de drie verschillende karakters van Walcheren, Noord-Beveland en Zuid-Beveland. Deze zijn beschreven in hoofdstuk 3. Bij Noord- en Zuid-Beveland speelt het vrije zicht over de weidse, open agrarische landerijen een hoofdrol; op Walcheren is de beleving kleinschaliger en intiemer.

Vrij zicht op het water

Vrijwel overal kunnen recreanten en bewoners bij de oever komen of is er in ieder geval vrij zicht op het water. Het landschap is van iedereen. Dit is een groot goed in de beleving van het Veerse Meer.

Contrasten

Kenmerkend voor het Veerse Meer is de rijkdom aan contrasten. Dit levert een afwisselende belevingswereld op. Ruimtelijk zijn er grote contrasten tussen de intieme en weidse wereld van het meer, tussen de lengte van het zicht en de mate van overzicht. De oevers wisselen van strakke dijken tot grillige platen en buitendijs liggen ruigere natuurgebieden naast strak geploegde akkers. Daarnaast zijn er aanzienlijke contrasten tussen de reuring bij de havens, dagstranden en recreatieterreinen en het relatief rustige, stille middengebied. Met een navenant contrast tussen licht en duisternis.

Oneindige wereld

Karakteristiek voor het Veerse Meer is het gebrek aan overzicht. Door zijn slingerende vorm kan men nergens het hele meer overzien. Hierdoor lijkt het meer groter dan het is; er is altijd 'iets om de hoek'. Dit wordt versterkt door de relatief korte zichten over de lengte van het meer. Steeds weer wordt het zicht onderbroken door strategisch geplaatste bossen en bosschages wat een intrigerend spel van verhullen en onthullen oplevert. Op enkele plekken is er wel een lang zicht en openbaart zich iets van de totale schaal van het meer.

Groene horizon

Vanaf het meer en de oevers is de wereld van het Veerse Meer overwegend groen en natuurlijk. Bewust is de bebouwing zoveel mogelijk aan het zicht onttrokken met een uitgekiende aanplant van bossen en bosschages in de buitenbochten en op de eilanden (Kamperland, Kortgene, Oranjeplaat). Daar waar de bebouwing in het zicht komt (Schoitsman, Kortgene) valt zij zoveel mogelijk weg tegen een achtergrond van bos. Slechts de kenmerkende dorps- en stadssilhouetten zijn vanaf enige afstand te zien. Op de plekken waar geen bos of bebouwing staat is de horizon eindeloos ver weg. Hier vormt de dijk de dunne scheiding tussen water en lucht en is de ruimte weids. Momenteel versteent de groene horizon op een aantal locaties en wordt de bebouwing dominanter in de beleving.

Legenda

- Massa voornamelijk bestaande uit bos
- Massa voornamelijk bestaande uit bebouwing
- Ruimtes: indicatie reikwijdte gevoel van ruimte
- Zichten over de lengte van het meer
- Landmarks/oriëntatiepunten langs het meer
- Belangrijke zichten op de landmarks langs het meer

Besloten landschap door de bosschages op de Goudplaat

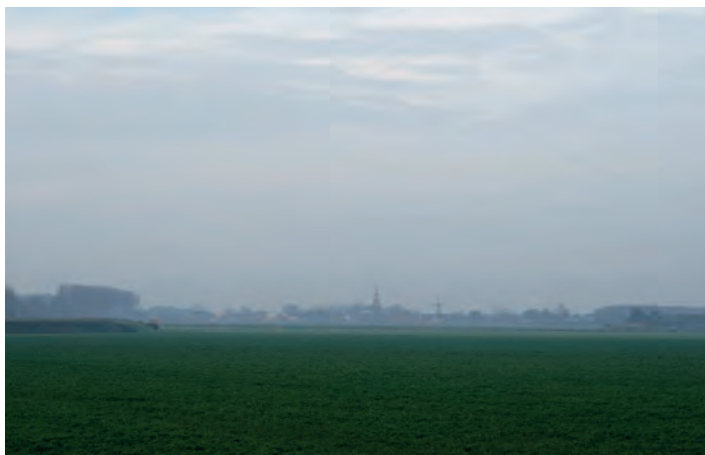
Half-open landschap met doorzichten bij de Goudplaat

Besloten wereld van de kreken, hier De Piet

Weidse, open polders van het Nieuwland op Noord-Beveland

Het herkenbare dorpssilhouet van Wolphaartsdijk met kerk en molen

Het open natuurlijke landschap van de Middelplaten

Zicht op het stadssilhouet van Veere

Vrij zicht over de oever op het meer met een groene horizon

De groene horizon met diepte werking door beplanting op de eilanden. Foto: <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Henri Cormont

Oriëntatiepunten

Het stadssilhouet van Veere en de kerktorens van Kortgene en Wolphaartsdijk vormen belangrijke en herkenbare oriëntatiepunten langs het meer en bepalen mede haar aanzicht. Het stadssilhouet van Veere neemt vanwege zijn ligging en zijn skyline de meest kenmerkende en dominante positie in.

Tweedeling

Het meer kan ruimtelijk gezien in twee onderscheidende delen geknipt worden. De kenmerkende knik bij de Oranjeplaat het grenspunt vormt het grenspunt.

Het westelijke deel — van de Veerse Gatdam tot de Goudplaat — heeft een relatief besloten karakter. Hier kaderen de met bos beplante oostelijke oever, het kleinschalige landschap van Walcheren en de Veerse Gatdam het brede watervlak. Het zicht op de vesting van Veere vervult een prominente rol in de beleving van dit deel van het meer. Ten zuiden van Veere voelt het meer nog beslotener door het smallere watervlak en de beplante eilanden (Haringvliet, Aardbeieneiland) en de Goudplaat. Vanaf het land is het meer, afgezien van de paden langs de oevers, slechts op enkele plaatsen te zien: nabij Veere, op de Veerse Gatdam, langs de oever tussen de haven van Kamperland en de Goudplaat en vanaf de Muidenweg tussen De Piet en de Oranjeplaat. Waarbij het zicht vanaf de Veerse Gatdam over het meer met het silhouet van Veere groots is. Fietsers en wandelaars naderen de oever op een aantal plekken dicht (o.a. bij de Schotsman) en hebben zo iets meer zicht op het water.

Het oostelijke deel — van de Goudplaat tot de Zandkreekdam — heeft een relatief open en weids karakter. Er is weinig opgaande beplanting die het zicht kadert en het lege polderland achter de dijken maakt de beleving weids. Zelfs terwijl het meer hier juist relatief smal is. De waterfronten van Kortgene en Wolphaartsdijk vormen een flessenhals waarna het zicht weer weids wordt richting de Zandkreekdam. Vanaf de dijken en wegen is er overwegend goed zicht op het meer. Hier onttrek-

ken slechts enkele keren bosschages (Schelphoek, Zandkreek) of bebouwing (Kortgene, Kamperland) het zicht. Het af en toe verspringen van de routes rond de dijk - voor, achter of op - biedt interessante perspectiefwisselingen.

Opeenvolgende werelden

Binnen deze globale tweedeling is het Veerse Meer vooral te lezen als een opeenvolgende reeks van ruimten. Deze ruimten worden bepaald door de beplanting op de oevers en de eilanden. De verschillen in zichtafstand, de verhouding tussen massa en ruimte en het karakter van de oevers bepalen de sfeer in die ruimte en maken het tot een eigen 'wereld'. Dit maakt de beleving van het meer zeer divers, afwisselend en contrastrijk. Waarbij de samenhang overigens niet verloren gaat door het doorgaande water, de continue dijken en de vaste, repeterende ingrediënten van het gebied. Dit is vrij uniek voor een Nederlands meer van deze omvang.

Kaart met een aanduiding van de te onderscheiden sferen van het Veerse Meer

Typering werelden

Als we door de oogharen heen kijken kunnen we globaal acht werelden met een eigen sfeer en beleving onderscheiden. Van west naar oost.

1

In dit gebied heeft alles maat. Het wateroppervlak is breed en wordt ruimtelijk begrensd door de robuuste bosvlakken van de Schotsman, de imposante Veerse Gatdam en het oude duinlandschap. Het is een stoer landschap bestaande uit grote vlakken.

2

De oevers van Kamperland en Veere hebben een stedelijke uitstraling door de vele bebouwing nabij het water. De beide havens en de dag- en verblijfsrecreatieve voorzieningen maken het een concentratiepunt van activiteit. De Veerse oever en de Kamperlandse oever verschillen wezenlijk van karakter. Nabij Veere doet de oever historisch en relatief groen aan door de vesting, de oude bouwwerken en het Veerse Bos. De oever van Kamperland is vanwege de vele bebouwing en het beperkte groen minder aantrekkelijk om te zien, maar profiteert van de zon en het uitzicht op Veere.

3

Hier wordt de wereld van het Veerse Meer kleiner, rustiger en natuurlijker. Het karakter en de beleving wordt in hoge mate bepaald door de bosschages op de oevers en op de eilanden. De bosschages op de eilanden voegen veel diepte toe in het perspectief en scheppen verschillende ruimten elk met hun eigen karakter.

4

De kenmerkende knik in het meer is ook de plek waar verschillende kreken en zelfs ooit een zeearm uitmonden in het Veerse Meer. Het is een groen, relatief kleinschalig en besloten gebied, gedomineerd door de beleving van de bosschages rondom de

kreken, op de platen en eilanden. Hoewel ontworpen doet het groen natuurlijker aan dan bij bijvoorbeeld de Schotsman. Tegelijkertijd biedt de plek twee lange zichten over het Veerse Meer. Het is het kantelpunt in de beleving van het Veerse Meer.

5

Hier opent het landschap zich. Er staan geen bosschages meer op de oevers en het landschap is open en weids. Met zicht op de dijk, de achterliggende lege polder en natuurgebied de Middelpaten. Het is een rustig en stil gebied.

6

Het meer versmalt zich net voor Kortgene en Wolphaartsdijk. De oevers zijn hier weer beplant en de eilanden voor de Schelphoek geven het gebied een kleinschaliger en meer besloten karakter. Langs de oevers neemt de recreatieve activiteit toe.

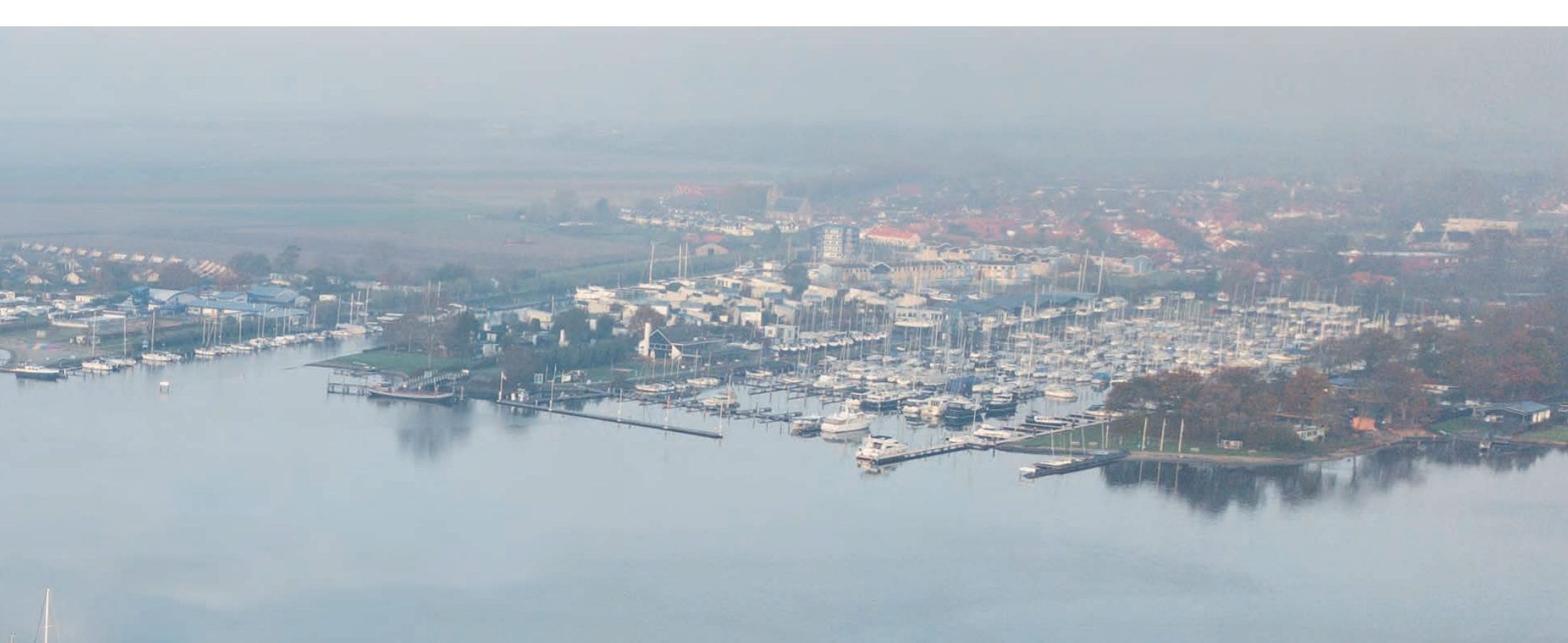
7

Tussen Kortgene en Wolphaartsdijk is het Veerse Meer op zijn smalst. De beleving wordt hier gedomineerd door de stedelijke uitstraling van de oevers met relatief veel dynamiek op en aan het water. Met name bij Kortgene springt het stedelijk front naar voren in het beeld en is zij langgerekt. Het front van Wolphaartsdijk is bescheidener en groener met een duidelijke, kenmerkende beëindiging bij de Zuidvlietpolder.

8

Het water, een lange dijk en de schorren en slikken van Kwintenburg. Hier is het relatief rustig, een schijnbaar vergeten stukje Veerse Meer. Het landschap is open en weids door het lege polderland achter de dijken.

6. Knelpunten

landschapskwaliteiten onder druk

Verdwijnen van een deel van de beeldbepalende bosstructuur bij Kortgene v.l.n.r. net na uitvoer 1973, 1990, heden.

Verdwijnen van een deel van de beeldbepalende bosstructuur bij de Zilverenschor v.l.n.r. net na uitvoer 1973, 1990, heden.

Verdwijnen van een deel van de beeldbepalende bosstructuur op de Oranjeplaat v.l.n.r. net na uitvoer 1973, 1990, heden.

De landschappelijke kwaliteiten van het Veerse Meer staan onder druk. Plaatselijk wordt op dusdanige wijze ingegrepen dat de kwaliteiten van het gebied aangetast worden. Hierbij beperken de effecten zich niet alleen tot de locatie zelf, maar zijn zij ook van invloed op de belevingswaarde van het gehele gebied. Tot groot ongenoegen van veel inwoners en recreanten. In het oprekken van het gebruik ten koste van de belevingswaarde zit een risico dat op de langere termijn de toekomstwaarde van het gebied sterk onder druk zal komen. Dan is het spreekwoordelijke kind met het badwater weggegooid.

Aantasting groene horizon

Een van de belangrijkste knelpunten vanuit landschappelijk oogpunt is de aantasting van de eerder beschreven illusie van het natuurlijke landschap met zijn continue groene horizon. De kern van het landschapsplan van Nico de Jonge. Dat gebeurt op verschillende manieren.

1. Ingrijpende aantastingen van groenstructuren

De beeldbepalende bosstructuren van Nico de Jonge rondom het Veerse Meer zijn in de loop van de tijd op een aantal plekken stevig aangetast. Hierdoor is de continue groene horizon onderbroken en staat de illusie van een natuurlijke wereld onder druk. Zo is in het verleden de bosschage bij de Paardekreek gekapt voor het realiseren van vakantievilla's. Hierdoor is er meer zicht op de bebouwing van Kortgene en is ook de kenmerkende groene achtergrond van de camping ervoor verdwenen. Recenter zijn er stevige happen uit de groenstructuur genomen met de aanleg van Harbour Village en het Fletcher Hotel met de daaraan gekoppelde villa's. (zie de kaartreeks op pagina 75)

2. Sluipenderwijs verdwijnen van groen

Naast deze ingrijpende aantasting van de groenstructuur, verdwijnt er ook veel van het groen sluipenderwijs. Zo is op veel plekken het groene kader rond en op de recreatieterreinen dun geworden en worden substantiële bosschages opgeofferd voor het ontwikkelen van (recreatie)woningen, waardoor de bebouwing steeds prominenter in beeld komt vanaf het water en vanaf het land.

3. Bouwen op de oevers

In de oorspronkelijke plannen van De Jonge stond alle bebouwing op aanzienlijke afstand van de waterlijn en werd deze grotendeels aan het zicht onttrokken door bosstroken. Op een aantal locaties is dit principe vrij snel losgelaten om recreatiewoningen te kunnen bouwen op de meest waardevolle plekken direct aan het water. Dit was in de jaren '80 van de vorige eeuw onder andere het geval bij het oostelijke deel van de Schotsman en bij Kortgene. Recenter is er ook dicht op de oever en zelfs op de oeverlijn of in het water gebouwd (o.a. Harbour Village, Oranjeplaat en de haven van Kamperland) en zijn er plannen om dit in de toekomst nog te doen. Al dan niet in combinatie met het verdwijnen van het groene kader leidt dit tot sterk versteende oevers met bebouwing prominent in beeld; soms over aanzienlijke afstanden zoals bij de Schotsman en Kortgene.

4. Bouwhoogte en kleurstelling

De bebouwing rond het Veerse Meer is van oorsprong laag en neemt een gelijkwaardige positie in ten opzichte van het landschap. Zij valt weg, gaat op in de achtergrond van dijk en bos. Enkel de silhouetten van de kernen en de havens vallen op. De bouwhoogte rond het Veerse Meer neemt echter toe. Op verschillende plekken verschijnen hogere gebouwen. Met hun hoogte maken zij zich los van het landschap en nemen zij een prominente beeldpositie in; zeker als zij dicht bij de waterlijn staan (vaak op het hoger gelegen buitendijkse land) en een lichte kleurstelling hebben.

Dit tast de illusie van het natuurlijke landschap en de groene horizon aan, doet het meer kleiner en minder weids lijken en laat de kenmerkende dorps- en stadscontouren minder tot hun recht komen. (zie beelden pagina 76)

5. Lichtvervuiling

Verschillende nieuwe ontwikkelingen gaan gepaard met een uitbundig lichtplan. Met name op de stille, donkere delen van het Veerse Meer - met name het middendeel - leidt dit tot een aantasting van deze steeds schaarser wordende en karakteristieke kwaliteiten.

Verdwijnen van substantiele groenstructuren voor de bouw van recreatiewoningen bij de Schotsman. Foto: dedelta.nl

Aantasting van de continue groene horizon met de aanleg van een vakantiepark bij de Zilverenschor.

Bebouwing direct aan de oever en op de waterlijn bij Harbour Village tasten de openbaarheid van de oevers en de groene horizon aan. Foto: Tom Vermin

Bij de Schotsman, Ruiterslaan en bij Kortgene (foto) verstoren de oevers over aanzienlijke lengte door nieuwbouw en het verdwijnen van opgaande beplanting

Hoge bouwwerken nemen een dominante plek in in het beeld en laten het meer kleiner lijken en tasten de illusie van een groene wereld aan. De lichte kleurstelling maakt de gebouwen bovendien van grote afstand zichtbaar. Foto: Kamperland.

6. Vitaliteit boscomplexen

De bossen rond het meer bereiken hun wasdom. De snelgroeiende soorten zoals populieren zitten in hun laatste levensfase en zijn aan vervanging toe. Enkele ziektes (iepenziekte, essentaksterfte) hebben het boombestand aardig aangetast. Om de groene kwaliteit van het Veerse Meer te borgen voor de toekomst zal er aan het revitaliseren van het bos gewerkt moeten worden.

Verminderde openbaarheid en toegankelijkheid

De (openbare) toegankelijkheid van de oevers is een van de hoofdprincipes uit het landschapsplan van De Jonge. Grote delen van het Veerse Meer zijn nog altijd vrij toegankelijk voor bewoners en bezoekers. Lokaal is dit echter onder druk komen te staan. Een aantal plekken is niet meer toegankelijk of heeft die uitstraling niet meer. Dat komt voornamelijk door domeinvorming langs de oevers. Oevers zijn geprivatiseerd en tuin geworden of zijn al dan niet bewust onderdeel geworden van de aangrenzende recreatieve terreinen. De havens van Wolphaartsdijk, Kortgene en Kamperland zijn om redenen van veiligheid nauwelijks toegankelijk voor niet-bootbezitters en zijn hierdoor in hoge mate versnipperd. Doordat de focus van deze terreinen op de waterzijde ligt, is de landzijde plaatselijk een onaantrekkelijke achterkant geworden bestaande uit hekken, slagbomen, containers en opslagruimten. Hoewel deze gebieden soms toch toegankelijk blijken te zijn, stralen zij dat allerm minst uit. Wat de algehele uitstraling en de (ruimtelijke) relatie met de nabijgelegen kernen niet ten goede komt.

Naast de fysieke toegankelijkheid staat ook de financiële toegankelijkheid onder druk. Het recente recreatieve aanbod, en dan met name het verblijfsrecreatieve aanbod, richt zich met name op de hogere segmenten van de markt. Het aanbod voor mensen met een kleinere beurs en jongeren komt hiermee onder druk te staan.

Verouderde/sleetse parken en voorzieningen

Een deel van de recreatieterreinen is verouderd en sleets. Zij maken een verloederde indruk en doen afbreuk aan de landschappelijke kwaliteit van het gebied. Zij verdienen een kwaliteitsimpuls.

Hetzelfde geldt voor een aantal openbare voorzieningen, zoals de toegangen tot het meer en hun voorzieningen (o.a. parkeerplaatsen, informatievoorziening en sanitair) en de voorzieningen langs en op het water zoals trailerhellingen en steigers. Deze zijn van belang voor de herkenbaarheid en de openbare toegankelijkheid van het meer en verdienen een kwaliteitsimpuls.

Nivellering van verschillen en contrasten

De hoge diversiteit en de contrasten in beleving zijn kenmerkend voor het Veerse Meer. Veel recente ontwikkelingen rond het meer lijken in vormgeving, architectuur en uitstraling echter op elkaar en refereren niet of nauwelijks aan hun locatie. Dit nivelleert de landschappelijke verschillen en contrasten en komt de identiteit van het gebied/de gebieden niet ten goede.

Verslechterende waterkwaliteit

De waterkwaliteit van het Veerse Meer is niet goed. Delen zijn zuurstofloos en incidenteel is er stankoverlast en vissterfte. Daarnaast zijn er op een aantal plekken explosies in de groei van exoten zoals de Japanse kruiskwallen, Japans bessenwier en viltwier. Het onderzoek naar de exacte oorzaken hiervan is in volle gang. De verslechterde waterkwaliteit komt de gebruikswaarde van het meer niet ten goede. Niet voor de recreant, maar ook niet voor de natuur en de visserij. Het is bovendien aannemelijk dat door klimaatverandering de waterkwaliteit verder onder druk komt te staan.

Langs de randen van het meer neemt de zoute kwel toe. Dit heeft mogelijk invloed op de mogelijkheden voor akkerbouw in de toekomst.

Druk op natuur

De natuur op en rond het Veerse Meer staat onder druk. De instandhoudingsdoelstellingen voor een aantal doelsoorten worden niet gehaald en de algemene trend is slechter dan elders in Zeeland. Hoewel de exacte oorzaken nog niet in beeld zijn gebracht hebben onderstaande factoren daar in ieder geval aandeel in:

- De waterhuishouding en waterkwaliteit. Het gebrek aan (natuurlijke) fluctuaties en de slechte waterkwaliteit leidt on-

der andere tot een verminderd voedselaanbod voor vogels.

- Gebrek aan rustgebieden op land en water, mede door de toenemende recreatieve activiteit.
- De versnippering van leefgebieden.
- De lozing van zoet, nutriëntenrijk polderwater op het meer.
- Introductie van exoten, z mede door de inlaat van Oosterschelde water.

Verminderde leesbaarheid van het landschap

De kracht en tegelijkertijd de kwetsbaarheid van het Veerse Meer zit in de hoge diversiteit van contrastrijke landschappen in een relatief klein gebied. Het Veerse Meer is de Zeeuwse Delta in het klein. Door de snel en soms ingrijpend veranderende landschappelijke context staan de herkenbaarheid en de leesbaarheid van het landschap onder druk. Het achterstallige onderhoud van een aantal cultuurhistorische relictten vergroot dit nog.

Verkeersafwikkeling en veiligheid

Het gewone verkeer, landbouwverkeer en het recreatieve verkeer ondervinden lokaal hinder van elkaar op de soms smalle wegen. Dat is met name het geval langs de zuidelijke oevers van het Veerse Meer. Problematischer wordt het bij de Deltaweg (N256) waar dat tot verkeersproblemen leidt en in en om de dorpen Wolphaartsdijk, Lewedorp en Arnemuiden waar de toestroom van recreanten naar de vakantieparken periodiek voor meer verkeersoverlast zorgt. Hiervoor worden momenteel in het 'Onderzoek oplossing Deltaweg (N256)' en in de 'Gebiedsontsluitingsvisie Veerse Meer Zuid' oplossingen gezocht.

De inrichting van de oostelijke oever van de haven van Kamperland sluit niet aan bij de principes van Nico de Jonge. Hoge bouwwerken dicht op de oever, ontbrekend groen kader, geprivatiseerde oevers en een vermindering van de contrasten tussen de gesloten westelijke oever en het weidse zicht op dijk en polder langs de oostelijke oever. Vanwege de ligging relatief dicht bij de oever van het Veerse Meer is de bebouwing vanaf het water en de overkant prominent in beeld.

Gelijkvormige architectuur nivelleert de contrasten en diversiteit in het gebied.

Domeinvorming tast de toegankelijkheid van het gebied en de oevers aan en komt de algehele uitstraling niet ten goed.

Enkele sleetse recreatieve voorzieningen zijn aan een kwaliteitsimpuls of sloop toe.

An aerial photograph of a large body of water, likely a lake or bay. In the center, there is a small, grassy island with some trees. A long, narrow pier or breakwater extends from the left side into the water. The water is calm, and the sky is overcast. The overall scene is serene and natural.

7. Handreikingen behouden en versterken

handreikingen voor een landschappelijk aantrekkelijk Veerse Meer
Nico de Jonge anno 2021

Handreiking Nico de Jonge anno 2021

Denk en werk bij projecten langs het Veerse Meer vanuit het gedachtegoed en de inrichtingsprincipes van het landschapsplan van Nico de Jonge.

Op basis van voorgaande landschappelijke analyse, de observaties in het veld en de uitgangspunten uit fase 1 is er een aantal handreikingen of aanbevelingen te formuleren om de bestaande kwaliteit te behouden en te verbeteren en te werken aan knelpunten. Het devies is:

Denk en werk bij projecten langs het Veerse Meer vanuit het gedachtegoed en de inrichtingsprincipes van het landschapsplan van Nico de Jonge.

Om hier handen en voeten aan te geven zijn deze vertaald naar een set concrete aanbevelingen of handreikingen. Waar mogelijk zijn deze weer ruimtelijk vertaald naar een principe-doorsnede per type oever. In deze doorsneden zijn de bijhorende dimensies van de verschillende onderdelen weergegeven. Door hieraan vast te houden bij behoud en ontwikkeling van de oevers blijft het gedachtegoed van Nico de Jonge en daarmee een belangrijk deel van het DNA van het Veerse Meer bewaard.

1. Een eigenstandige groene illusie

Houdt de nagestreefde eigen, groene en schijnbaar oneindige wereld van het Veerse Meer in stand en versterk deze waar mogelijk:

- bescherm, behoud en ontwikkel de groene horizon rond het Veerse Meer
 - ◇ bescherm en ontwikkel (revitaliseer) de gerealiseerde bosgebieden, bosschages en bosgordels uit het landschapsplan.
 - ◇ versterk en ontwikkel (revitaliseren en aanplant) de groene kaders en de groene achtergrond/'rugdekking' van opgaande beplanting rond de verblijfs-recreatieterreinen (oud en nieuw) en doe dat in de 'ontwerptaal' van Nico de Jonge, zorg daarnaast voor samenhang:
 - daar waar ruimte is: grote boscomplexen, in maat gerelateerd aan de kavels in de polder.
 - daar waar de ruimte beperkt is: aaneengesloten bosgordels of houtsingels van minimaal 10 meter breed,
 - ◇ versterk en ontwikkel (revitaliseer en aanplant) het interne groene karakter van de recreatieterreinen.
- wees voorzichtig met bebouwing op de oevers van het Veerse Meer.
 - ◇ de maat en schaal van de bebouwing rond het Veerse Meer relateert zich aan die van de maat van het landschap, de landschappelijke elementen en bestaande historische bebouwing.
 - ◇ sta geen bebouwing toe in of op het water en op de waterlijn.
 - ◇ sta alleen bebouwing toe nabij het water waar dat van oudsher ook zo was:
 - in de havengebieden: waar het veerhuis stond en keten/schuren voor opslag
 - de vesting van Veere

- ◇ sta hogere bebouwing (>1 laag met kap) bij uitzondering en eventueel alleen toe op oevers waar die van oudsher ook te vinden was, d.w.z. de havengebieden of op aanzienlijke afstand van de waterlijn waar bebouwing volledig opgaat in de opgaande beplanting. In de havengebieden mogen de veerhuizen niet inboeten aan kracht als belangrijkste gebouw en oriëntatiepunt.
- Zorg dat de dominante zichtlijnen langs de lengte-assen (zie ook pagina 66) van het meer beëindigd worden door of opgaand groen, of een schijnbaar eindeloos open landschap achter een dijk of natuurgebied.
- Houd het agrarische gebied achter de dijken open en agrarisch om het gevoel van weidsheid te behouden.
- Minimaliseer het gebruik van verharding. Gebruik bij grote voorkeur geen verharding (gras), pas daarna een halfverharding of groendoorlatende verharding en pas in laatste instantie gesloten, stenige verharding.

2. Een leesbaar landschap met een eigen identiteit

Het Veerse Meer heeft een veelkleurige identiteit door het diverse landschap rond het meer. Houd die diversiteit leesbaar en cultiveer het DNA van iedere plek.

- Respecteer de karakteristieke verschillen tussen het Oudland (Walcheren) en de kleipolders van het Nieuwland (Noord- en Zuid-Beveland).
- Respecteer, integreer en gebruik cultuurhistorische en aardkundige elementen en ensembles (in de planvorming)
- Respecteer de schaal- en karaktersverschillen tussen binnen- en buitendijks gebied. Buitendijks waren het van oorsprong natuurlijke platen en slikken met prielen (kreekjes), binnendijks grootschaligere aanwaspolen en het Nieuwland met een geheel andere schaal.
- Behoud en ontwikkel de bosschages rond de kreekrestanten (Lemmer, Piet, Veerse Kreken) en zet deze ook binnendijks verder door voor een herkenbaar en leesbaar landschap.
- Respecteer de oorspronkelijke opzet van het Veerse Meer als gebied voor de beginnende en minder ervaren waterrecreant, waarbij beschutting en geleiding van en naar de havens is ontworpen.

3. Een rijke belevingswereld met wisselende zichten

Het Veerse Meer biedt een rijke en afwisselende belevingswereld. Respecteer de verschillende zichten en zichtlijnen die deze wereld vormgeven.

- Behoud en versterk het vrije zicht op het Veerse Meer vanaf de oevers.
- Behoud en versterk de oorspronkelijke compositie van de opgaande beplanting (oevers en eilanden) die de zichten stuurt en kadert en de beleving vorm geeft
- Houd de lange zichtlijnen over de lengte-assen van het Veerse Meer open.
- Behoud de variatie in lengte van zichten over de breedte van het meer.
- Houd de zichten open op de kenmerkende oriëntatiepunten (kerken Wolphaartsdijk, Kortgene en het stadsilhouet van de vesting Veere).
- Voorkom dat (hoge) bebouwing concurreert met de historische silhouetten, gebouwen en zichtlijnen.

4. Toegankelijk voor iedereen

Hanteer het democratisch beginsel in het gebruik van de oevers, er is niemand met alleenrecht op het gebruik ervan (waarbij de eigendomssituatie gerespecteerd wordt). Exclusief gebruik zorgt voor verdrijvingseffecten.

- Houd en maak oevers en de oeverzone waar mogelijk en passend openbaar toegankelijk. Hanteer hiervoor de ontwerpprincipes per oevertype (zie pagina 85).
- Behoud, versterk en ontwikkel de continuïteit van openbaar toegankelijke oevers langs het Veerse Meer.
- Houd de openbare voorzieningen aan de oevers openbaar (o.a. trailerhellingen, steigers) en geef deze passend en eenduidig vorm.
- Voorkom domeinvorming langs en nabij de oevers, ook in de havens (binnen de veiligheidseisen t.a.v. personen en goederen).

5. Zonering van gebruik (voor contrast)

Door het gebruik te zoneren worden de kenmerkende contrasten rond het meer bewaard. Niet alles kan overal. Maak heldere keuzes.

- Zoneer het gebruik. Concentreer intensieve recreatie vormen — verblijfsrecreatie en dagrecreatie — in een beperkt aantal duidelijk begrensde gebieden. Hanteer hiervoor in principe de locaties uit het landschapsplan en actualiseer en beperk deze naar daadwerkelijk gebruik en begrenzing.
- Bescherm, behoud en ontwikkel de zonering van de verschillende oevertypen (dagrecreatief, natuurlijk, dijk/agrarisch land, bebouwd, dam) rond het meer en hun onderlinge contrasten. Hanteer hiervoor de ontwerpuitgangspunten per oevertype (zie volgende pagina's).
- Zoneer ook in hoogte en massa, de eerste 500 meter vanaf de oevers zijn cruciaal voor de beleving van oevers en vanaf het water. De eerst 70 meter is voor dagrecreatief en tijdelijk gebruik bestemd. Met uitzondering van de havens.

6. Gebiedsbrede regie op (beeld)kwaliteit

Zorg voor gebiedsbrede regie op de (beeld)kwaliteit van het Veerse Meer om de landschappelijke kwaliteiten en de zonering te bewaken, te sturen en te versterken.

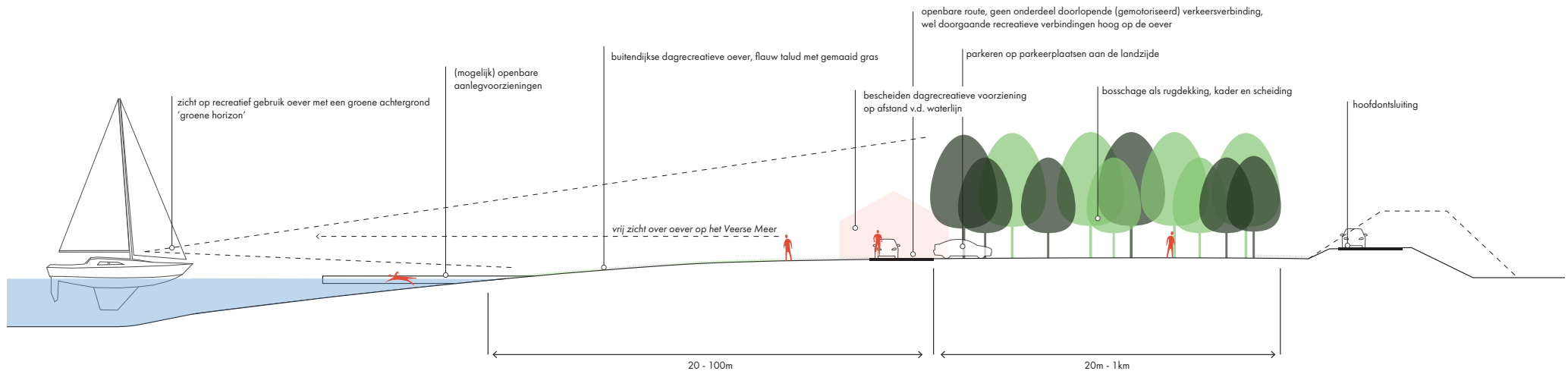
- Stel beeldkwaliteitseisen/plannen op voor locaties waar ontwikkeld wordt en zorg dat deze voldoen aan de hier gestelde uitgangspunten en aansluiten bij het locatiespecifieke DNA.
- Organiseer een onafhankelijk, extern Q-team* (ruimtelijk kwaliteitsteam) dat plannen beoordeelt en bijstuurt zodat zij de ruimtelijke kwaliteit van het Veerse Meer in zijn geheel ten goede komt.
- Zorg dat de landschappelijke inpassing geborgd is in de planvorming, bij de uitwerking van de plannen en bij realisatie. Stel als voorwaarde dat bij projecten met (ruimtelijke) impact op het Veerse Meer een landschapsarchitect/ontwerper opgenomen wordt in het ontwikkelteam van de ontwikkelaar.
- Zorg voor een gebiedsbreed, herkenbaar en passend plan/ontwerp voor het opwaarderen van de entrees en de daarbij horende voorzieningen rond het meer.

* Commissie ruimtelijke kwaliteit/Q-team Veerse Meer

Een onafhankelijke commissie ruimtelijke kwaliteit denkt mee in de planvorming en toetst de plannen op ruimtelijke kwaliteit om die te borgen. De commissie bestaat uit een zorgvuldig geselecteerd team van ten minste een stedenbouwkundige, architect en landschapsarchitect (van naam). Zij hebben aantoonbare ervaring met het werken in een Q-team, hebben kennis van het Veerse Meer, zijn niet betrokken bij lopende projecten in het gebied en committeren zich aan de functie voor langere tijd om continuïteit te garanderen. Het Q-team brengt een richtinggevend advies uit.

Vertaling handreikingen in principedoorsneden

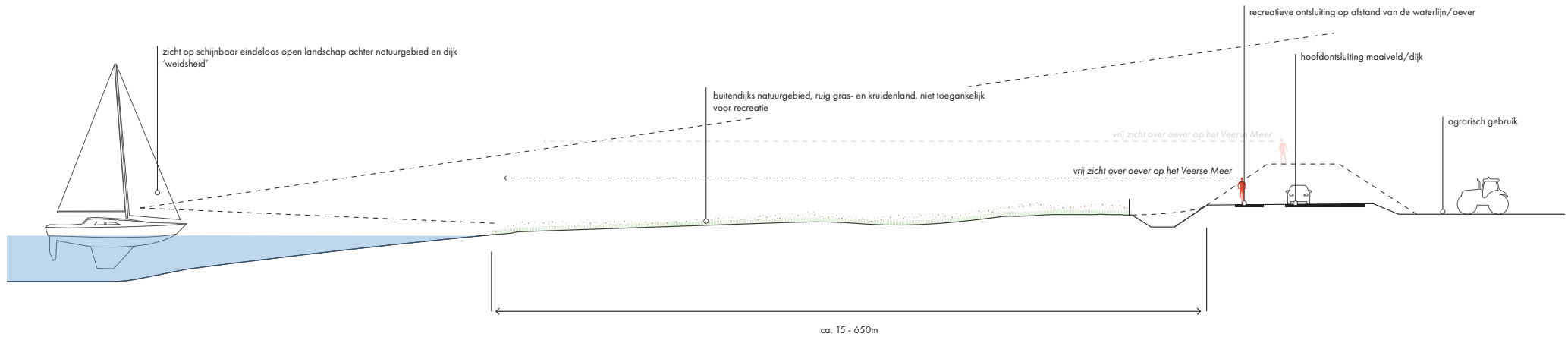
Dagrecreatieve oever

De kenmerkende ruimtelijke indeling bestaat uit een brede, doorlopende oever van gemaaid gras voor recreatief gebruik en een brede zone van opgaande beplanting daarachter. De opgaande beplanting vormt rugdekking en geborgenheid voor het recreatieve gebruik en schept een 'groene horizon' vanaf het water.

- Brede, doorlopende, openbare grasoevers (ca. 20 tot 100m) voor divers, informeel gebruik
- Brede zone (ca. 20m tot 1km) van inheemse opgaande beplanting tussen oever en dijk/ hoofdontsluiting.
- De ontsluiting van de dagrecreatieve oevers is geen onderdeel van een doorlopende (gemotoriseerd) verkeersverbinding: het zijn doodlopende wegen, ofwel 'inprikkers'
- Parkeren op parkeerterreinen aan het einde van de 'inprikkers' of langs de ontsluitingsweg op het hoogste/verste deel van de oever.
- Vrij zicht over de grassige oevers op het Veerse Meer.
- Ontsloten (doorgaand) voor wandelaars en fietsers met paden op het hoge deel van de oever, op afstand van de waterlijn voorlangs aan de opgaande beplanting.
- Eventueel een tijdelijk bescheiden dagrecreatief paviljoen op afstand van de waterlijn.

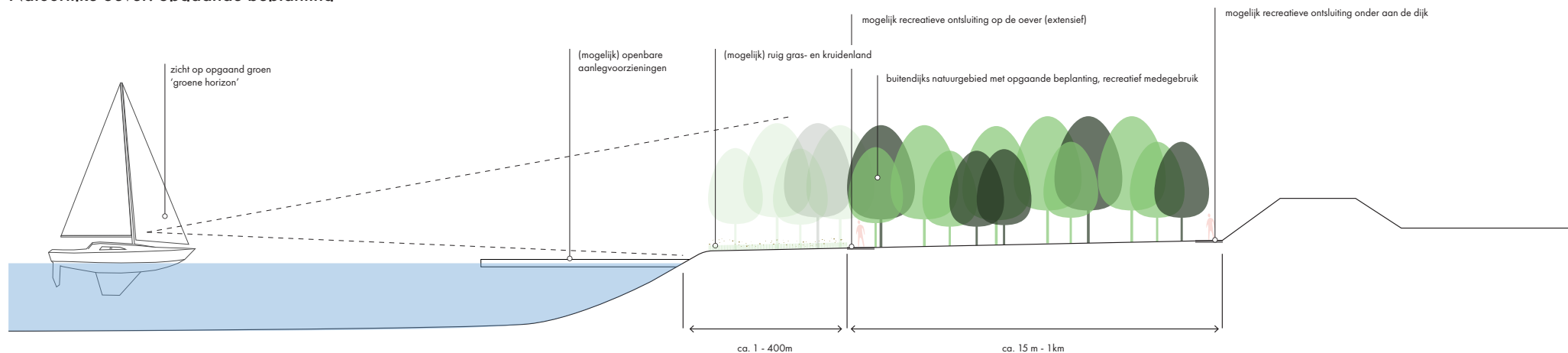
Natuurlijke oever: lage vegetatie

Open natuurlijke oevers (Middelplaten, Kwistenburg, zuidelijk deel Goudplaat, noordelijk deel Schotsman, zuidelijke punt Ooster-Nieuwlandpolder). De Jonge heeft hier de natuurlijke situatie zoals die er was in stand gehouden.

- Brede oevers bestaand uit een natuurlijke vegetatie die kenmerkend is voor platen en slikken. Het natuurlijke schorkarakter staat voorop, met een onderscheid tussen de slikken met natuurlijke successie aangemerkt als vogelgebied, de beplante zandplaten en de kunstmatige eilanden.
- Niet openbaar toegankelijk en niet direct recreatief ontsloten ter bescherming van de natuurwaarden.
- Vanaf de dijk is er zicht over de oevers op het Veerse Meer.
- Geen aanlegvoorzieningen voor boten.
- Geen bebouwing.

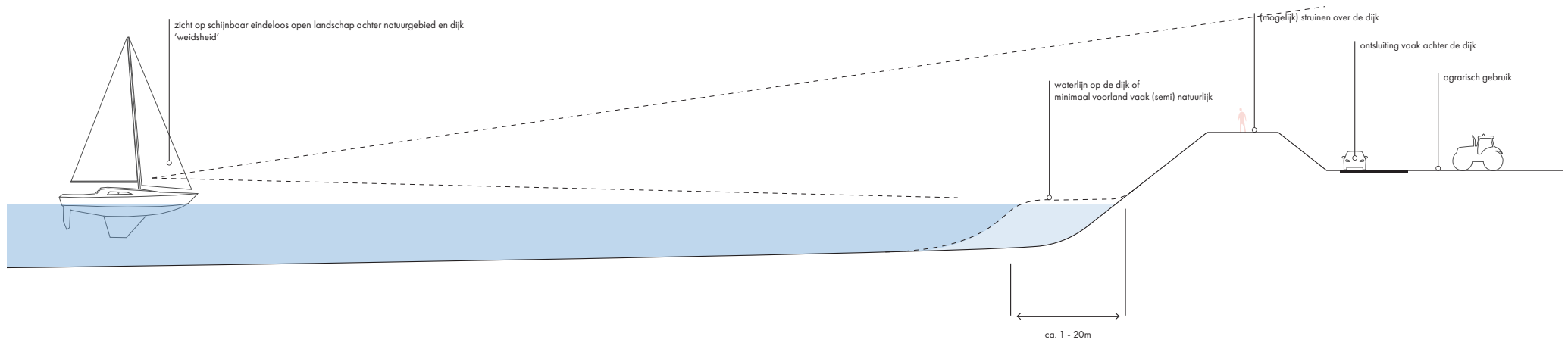
Natuurlijke oever: opgaande beplanting

Gesloten natuurlijke oevers. Het deel Ruitenplaat en Schotsman, een groot deel van de Walcherse oeverlijn, deel Oranjeplaat, deel De Piet en nabij de Paardekreek. De Jonge heeft hier ingegrepen door bos aan te planten. Het bos staat overwegend buitendijks.

- In breedte variërende oevers waarvan het grootste deel beplant is met opgaande inheemse beplanting (bosgordels) met een bredere grassige zone.
- Vaak openbaar toegankelijk voor extensief, recreatief medegebruik.
- Recreatieve ontsluiting vaak langs de buitendijkse zijde van de dijk en in sommige gevallen langs de bosrand of in het bos.
- Vanaf de (auto)ontsluiting meestal geen zicht op het Veerse Meer.
- Nauwelijks aanlegvoorzieningen voor boten.
- Geen bebouwing.

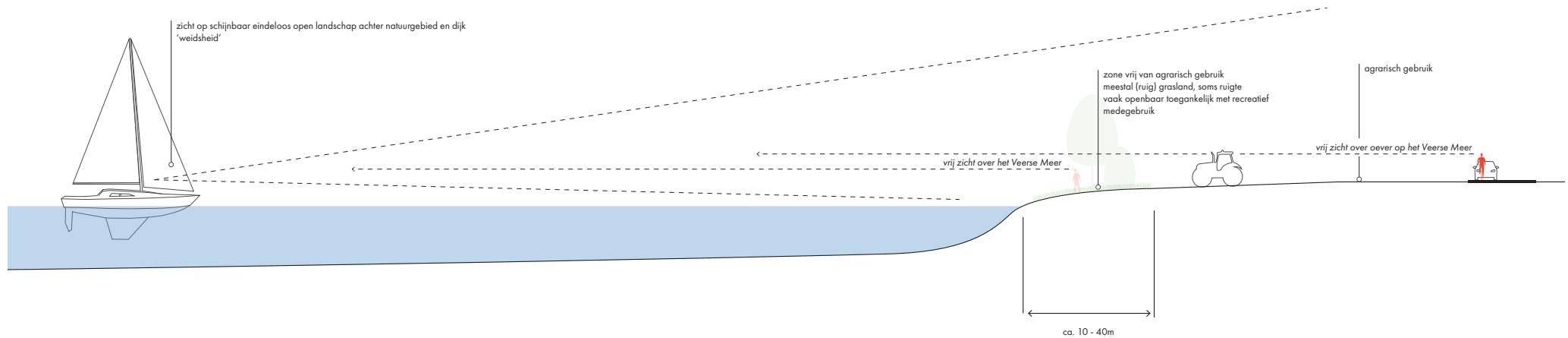
Agrarische oever: dijk

De Jonge waardeerde de oude dijken zeer en besloot niet het gehele meer te omzomen met bosschages. Langs verschillende oevers vormt de dijk nagenoeg de directe grens met het water. Dat is voornamelijk het geval in de oostelijke helft van het Veerse Meer.

- De dijk of de dijk met een klein, natuurlijk voorland (1-20m) vormt de directe grens met het water.
- De ontsluiting ligt meestal achter de dijk, soms voor de dijk, maar zelden op de dijk.
- Extensief recreatief medegebruik van de dijk kruin is soms mogelijk.
- Geen bebouwing.

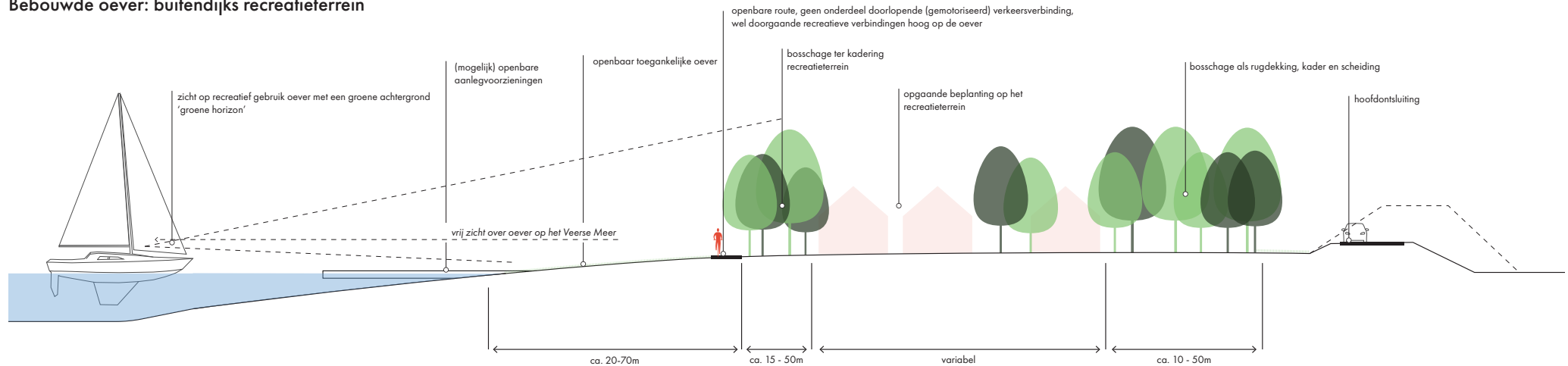
Agrarische oever: agrarisch perceel

Op een aantal locaties heeft de voorgestelde natuurlijke inrichting van het buitendijkse land geen door-gang gevonden in het belang van de landbouw. Het gaat hierbij onder andere om het gebied langs de St. Felixweg en de Oranjeplaat. Hier vormt het akkerland nagenoeg de grens met het water.

- Het agrarische gebruik loopt nooit helemaal door tot aan de waterlijn. Tussen de waterlijn en het daadwerkelijke agrarische perceel ligt of een openbaar toegankelijke grassige (ca. 10-40m) zone of een niet-toegankelijke natuurlijke zone van ruigte of struweel.
- Extensief recreatief medegebruik van de grassige zone tussen water en agrarisch perceel.
- Vaak geen of een informele ontsluiting van de oever.
- Hoofdontsluiting ligt op afstand.
- Beperkte aanlegvoorzieningen en haventjes voor boten.
- Geen bebouwing.
- Vrij zicht over het Veerse Meer.

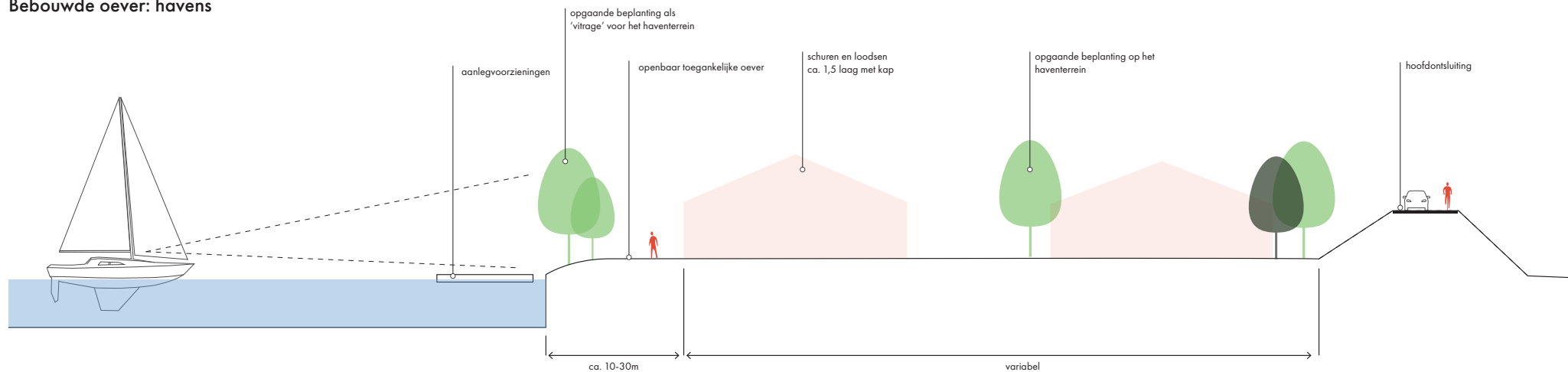
Bebouwde oever: buitendijks recreatieterrein

De kenmerkende ruimtelijke indeling bestaat uit een doorlopende, openbaar toegankelijke oever van gemaaid gras (ca. 20-70m, minimaal 20-30) met een groen ingepakt recreatieterrein daarachter. De buitenzijden van het terrein zijn begrensd zijn door stevige bosschages (ca. 10-50m). Deel Schotsman en Ruiterslaan, deel Oranjeslaan, oorspronkelijk ook de Paardeslaan.

- Brede, doorlopende, openbare grasoevers (ca. 20 tot 70m) voor divers, informeel (extensief) gebruik met vrij zicht op het Veerse Meer.
- Zone van inheemse opgaande beplanting (ca. 10m tot 50m) tussen oever en recreatieterrein en recreatieterrein en achterland (dijk/hoofdontsluiting).
- Vrij zicht over de grassige oevers op het Veerse Meer en doorzichten vanuit de recreatieterreinen.
- Bebouwing ligt op afstand van de waterlijn (ca. 35-100m).
- Recreatieterreinen zijn ontsloten via het achterland, niet via de oever.
- Recreatieterreinen hebben een groen karakter.
- De eventuele ontsluiting langs de oevers is geen onderdeel van een doorlopende (gemotoriseerd) verkeersverbinding. Er is vaak wel een doorlopende langzaam verkeer verbinding langs de oever.
- Er is geen domeinvorming op de oever of in de bosschages rondom.

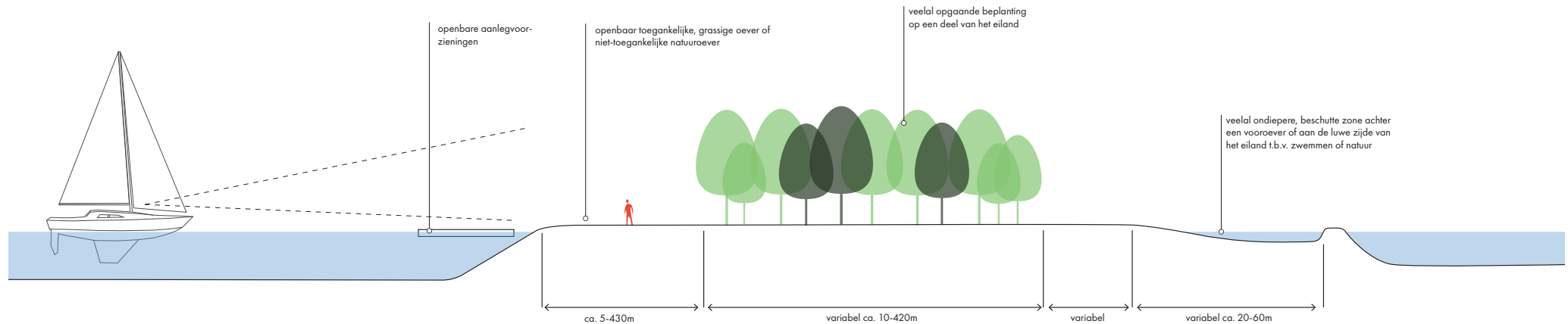
Bebouwde oever: havens

De havens liggen buitendijks en waren van oorsprong overwegend in gebruik als landbouwhavens met loodsen voor opslag. Later zijn deze omgevormd en uitgebreid tot recreatiehavens.

- Bebouwing staat op enige afstand van de waterlijn (ca. 10-20m).
- De oevers zijn zoveel mogelijk openbaar toegankelijk.
- Er is zo min mogelijk domeinvorming op de oever.
- Waar mogelijk staat opgaande beplanting die het zicht op de bebouwing deels ontnemt.
- de bebouwing wijkt in hoogte en volume en uitstraling af van de kleinschaligere bebouwing binnendijks.

Eilanden

De eilanden hebben verschillende karakters. Een aantal eilanden zijn aan te merken als natuureiland, hier voeren de natuurwaarden de boventoon (Haringvreter met de Soelekerkeplaat, Aarbeieneiland en de Middelplaten). De overige eilanden (en de Haringvreter) zijn ontworpen met het oog op extensief recreatief (mede)gebruik. De eilanden hebben allen een min of meer vergelijkbare ruimtelijke opbouw al varieert de dimensionering per eiland. Deze bestaat uit een (brede) grassige oever rondom het eiland met een bosschage centraal op het eiland. Aan de luwe zijde, waar de stroomsnelheid laag is, vinden we vaak een kunstmatig aangelegde ondiepere inham achter een vooroever om veilig zwemwater te scheppen of om de natuurwaarden te vergroten.

- Brede, doorlopende, (openbare) grasoevers (ca. 10 tot 430m) met extensief recreatief medegebruik (uitgezonderd delen van de Haringvreter, Aarbeieneiland en de Middelplaten).
- Zone van inheemse opgaande beplanting (ca. 10m tot 420m) min of meer centraal op het eiland.
- Geen bebouwing.
- Beperkte aanlegvoorzieningen en haventjes voor boten.
- Vrij zicht over het Veerse Meer.

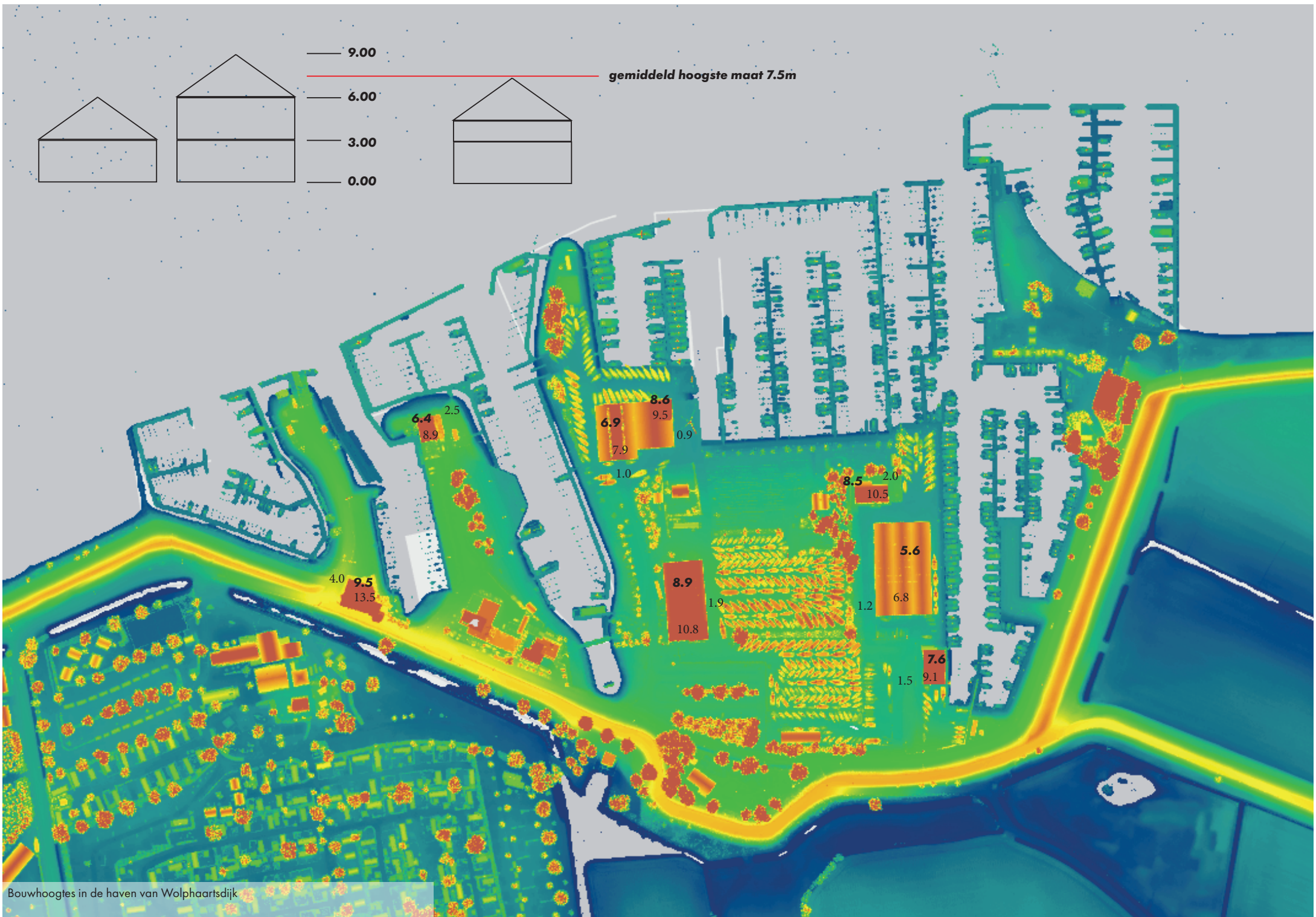
Typische ruimtelijke opbouw van de eilanden in het Veerse Meer. Eiland Schutteplaat met brede grassige oevers, een bosschage min of meer centraal op het eiland, beperkte aanlegvoorzieningen en een beschutte baai met vooroevers aan de luwe zijde. Bron: <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Joop van Houdt

An aerial photograph of a marina. A long, straight pier runs horizontally across the middle of the frame. On both sides of the pier, numerous sailboats of various sizes are docked. The boats are mostly white with some blue or red accents. The water is a deep blue. The sky is not visible. The overall scene is a well-organized harbor.

8. Bijlagen

aanvullende informatie en studies

Bouwhoogtes in de haven van Wolphaartsdijk

Bijlage: maatstudie bouwhoogtes havengebied

Om inzicht te krijgen in de bouwhoogtes rond het Veerse Meer en de impact daarvan op de beleving zijn voor de havens van Kamperland, Kortgene en Wolphaartsdijk de bouwhoogtes van de bestaande gebouwen in beeld gebracht. Dit is gedaan op basis van het Algemeen Hoogte Bestand Nederland (AHN). In de kaartjes zijn de maaiveldhoogtes en bij benadering het hoogste punt van de bebouwing aangegeven. In de foto's de hoogte van de gebouwen ten opzichte van de gemiddelde maaiveld hoogte direct rondom het gebouw.

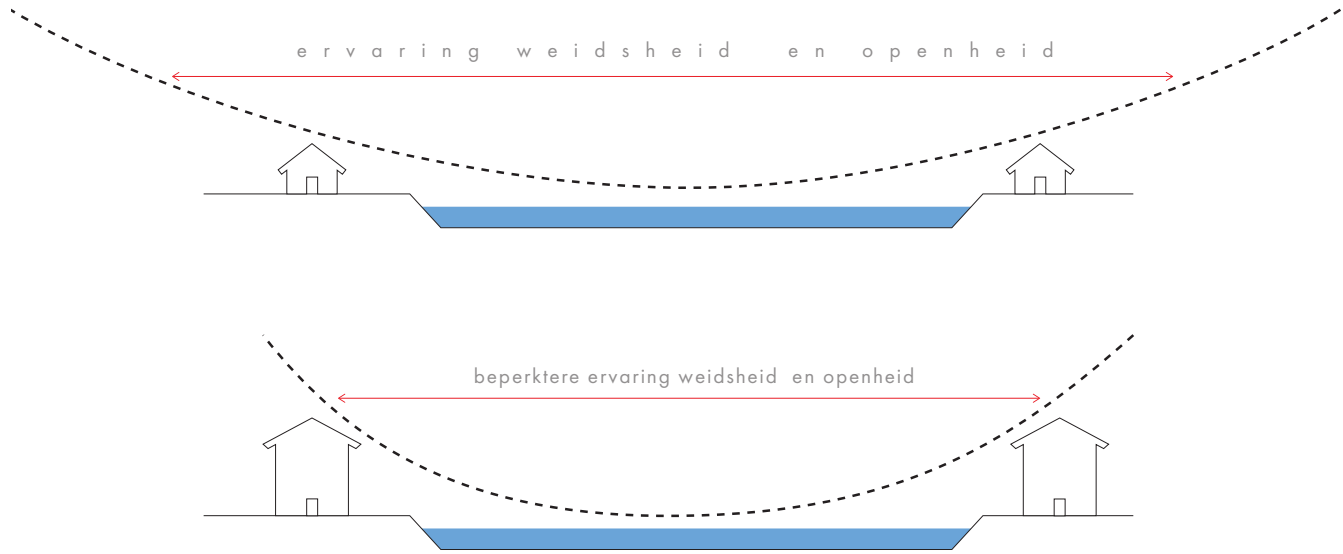
In hoofdstuk 6 wordt de impact van hogere bebouwing aan het Veerse Meer besproken.

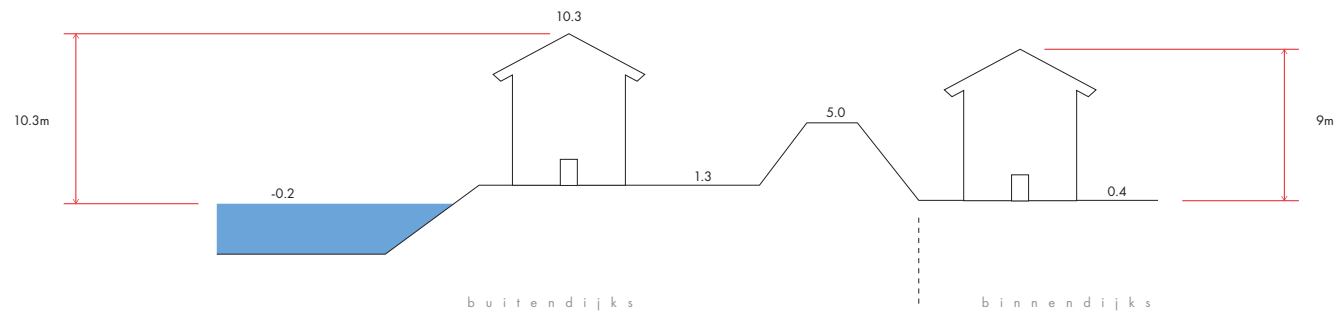

Bouwhoogtes rondom de haven van Kamperland

Hoge bebouwing op de oevers laat het meer kleiner lijken en tast de ervaring van weidsheid en openheid aan.

De buitendijkse gronden liggen vaak hoger dan het achterland, waardoor buitendijkse bebouwing extra opvalt.

Bronnen en aanvullende informatie

Beeldbank Rijkswaterstaat, <https://beeldbank.rws.nl>

Berendsen H.J.A. (2001), *Landschappelijke Nederland*

Boekhorst, J.K.M. te, Deroose, P., Harsema, H., Illés, V, Jonge, N. de (1996) *Het fenomeen delta: landschap van Nico de Jonge*

Bosch&Slabbers (2012), *Handreiking Landschap: het landschap van Zeeland - beschrijving van het landschaps-DNA en ontwikkelingsperspectief*

Bosch&Slabbers (2020), *Landschapsvisie Deltadammen*

Cultuurhistorische Kaart Zeeland, Waterschap Scheldestromen <https://scheldestromen.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7eb47893e-cec46fd8e163e4551cf5058>

De Jong, E., Bertram, C. (2008) *Landscapes of imagination: vormgeven aan de Europese traditie van de tuin- en landschapsarchitectuur 1600-2000*.

Gemeente Veere (2015), *Structuurvisie Cultuurhistorie, Gemeente Veere 2015*

Het Veerse Meer (1967), *Het Veerse Meer basisplan 1967*

Janse, J. (2020) *mondelinge kennisuitwisseling Landschapsplan Nico de Jonge*

Janse, J. (2016) *ongepubliceerde voorwerk Veerse Meer een icoon voor maakbaar Nederland*

Janse, J. (2016), *Veerse Meer een icoon voor maakbaar Nederland Vakblad natuur, bos landschap*

Natura2000 Deltawateren, *Beheerplan 2016-2022, Veerse Meer juni 2016*. <https://www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/veerse-meer>

Nijhof, B.S.J. et al. (2002), *Landschapswaarden Veerse Meer: een inventarisatie, analyse en integratie*

Provincie Zeeland (2002) *Toekomst voor het verleden: 10-puntenplan voor de Zeeuwse cultuurhistorie (ZEE0700442)*

Provincie Zeeland (2004), *Gebiedsvisie Rondom het Veerse Meer (ZEE0500243)*

Provincie Zeeland (2008), *Signaleringskaart aardkunde*

Provincie Zeeland (2012), *Aardkundig waardevolle gebieden Provincie Zeeland*

Provincie Zeeland (2020), *Natuurbeheerplan Zeeland 2020 (NNZ)*

Provincie Zeeland, *'t Zeeuws bodemvenster*, zeeuwsbodemvenster.nl

Provincie Zeeland, *Geschiedenis van het Veerse Meer*. <https://www.zeeland.nl/digitaalarchief/zee0600523>

Steenhuis, M. (2019), *Maakbaar landschap: Nederlandse Landschapsarchitectuur 1945-1970*

Steenhuis/Meurs (2015), *De Deltawerken: cultuurhistorie en ontwerpgeschiedenis*

Walter Jonkers (2021), *Geologische, geomorfologische en landschappelijke betekenis van het Veerse Meer*. Interne notitie Provincie Zeeland

Waterschap Scheldestromen, *Cultuurhistorische Kaart Zeeland*, <https://scheldestromen.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7eb47893e-cec46fd8e163e4551cf5058>

Zeeuws Archief, zeeuwsarchief.nl

Zeeuwse Ankers (2019), *Zeeuwse Erfgoedlijnen*,

Colofon

Veerse Meer - landschap: landschapsanalyse van het Veerse Meer

juli 2021

Opdrachtgevers

Provincie Zeeland
Gemeente Goes
Gemeente Middelburg
Gemeente Noord-Beveland
Gemeente Veere
Waterschap Scheldestromen

Contact

Provinciehuis
Abdij 6
4331 BK Middelburg

Advies

Jan Janse Staatsbosbeheer

Opdrachtnemer

Wing partner in ruimte en ontwikkeling
Luc Joosten

Beeldrechten

Foto's en illustraties zijn van genoemde partijen en organisaties en fotografen, tenzij anders vermeld. Het team heeft geprobeerd voor deze publicatie alle rechthebbenden van de beelden te achterhalen. Mocht u desondanks beelden tegenkomen, waarvan u rechthebbende bent en u heeft geen toestemming gegeven voor de publicatie van een foto ervan, neemt u dan contact op via provincie@zeeland.nl

Overige foto's en beelden: Wing, Ties Blaauw, Luc Joosten; Provincie Zeeland (beeldbank)

